

๐
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
กำแพงเพชรศึกษา

วารสาร

กำแพงเพชรศึกษา

ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 ประจำปี 2564

เจ้าของ :	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร โทร 0-5570-6555 ต่อ 1601	
ที่ปรึกษา :	รศ.ดร.สุวิทย์ วงษ์บุญมาก ผศ.ชัชชัย พวงดี	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม และกิจการนักศึกษา
บรรณาธิการ :	ผศ.ดร.พชรไพโร ประภัสสร ผศ.เยาวลักษณ์ ใจวิสุทธิहरรรษา	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ที่ปรึกษาผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
กองบรรณาธิการ :	ผศ.ดร.ศุภโชคชัย นันทศรี อาจารย์อนุลักษณ์ อาสาสู อาจารย์วันสนันท์ นุชนารถ อาจารย์ ดร.พิมพ์นารา บรรจง นางสาวธฤชวรรณ ธรรมสอน	รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
พิสูจน์อักษร :	ผศ.ดร.ศุภโชคชัย นันทศรี อาจารย์ธนธรณ์ แจ้งไม้ นางสาวสุวลัย อินทรรัตน์ นางสาวอภิญญา แซ่ยั้ง นางสาวจิรวรรณ ผึ้งบางแก้ว	
ออกแบบรูปเล่ม :	นางสาวจิรวรรณ ผึ้งบางแก้ว	
ออกแบบหน้าปก :	นายเทพทัต ทองคุ้ม นางสาวจิรวรรณ ผึ้งบางแก้ว	

บทบรรณาธิการ

วารสารกำแพงเพชรศึกษา เป็นวารสารวิชาการของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 ซึ่งเป็นเนื้อหาที่พัฒนามาจากข้อมูลโครงการกำแพงเพชรศึกษา ประกอบด้วยบทความวิชาการ จำนวน 10 บทความ จากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร โดยมีรายละเอียดข้อบทความ ดังนี้

1. หลวงพ่อพระศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน กำแพงเพชร
โดย ยุชิตา กันหามิ่ง, เบญจมาศ ผิวขาว และ วนิดา ประเสริฐกุล
2. พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ วัดบางกำแพงเพชร
โดย ยุชิตา กันหามิ่ง, พรรณราย สีเพ็ง และ พงศ์ศิริ ขำมีชะนะ
3. สุวรรณปราสาท ไม้ผลเมืองกำแพงกับกล้วยไม้สนันท์ กล้วยไม้สายพันธุ์กำแพงเพชร
โดย วุฒิชัย ตรุษลักษณ์, ธนธรณ์ แจ่มไม้, เพ็ญญา นาครัตน์, สงกรานต์ ทองฤทธิ์, มาตาวิ พรหมมา, มาริสา เต๋อแก้ว, สุชาติ เจริญรอย, ศิริภัสสร มูลสาน, ธารทิพย์ หารษา, ณิกานต์ สุทธิมาลา และ ทิวาวรรณ เพศพันธ์
4. แกงหยวกกล้วยไข่กับเมี่ยงนครชุม พื้นถิ่นกำแพงเพชร
โดย วุฒิชัย ตรุษลักษณ์, ธนธรณ์ แจ่มไม้, วรณิกา คุ่มเณร, กิตติวัฒน์ จันทร์เล็ก, พัชรีวรรณ เสือเนียม, พิมพิศา หาญอยู่, สโรชา ก้อนจันทร์เทศ, พินทุมาศ กว้างปัญญา, วิมลยุพา กิจไพบูลย์สิน, จุฑามาศ ฝอยทอง และ นิลาวัลย์ จินามูล
5. ผมแดง คนไทยเชื้อสายเวียงจันทน์ ในจังหวัดกำแพงเพชร
โดย วชิรวิทย์ วรรณิกา, ธนธรณ์ แจ่มไม้, เกษมศรี ท้องฟ้าอารัง, นริศรา สารดี, พรศิริ ไพรวรรณรักษา และ เนตรชนก ระเริงแม่เมย
6. กระทงเปลือกข้าวโพด ตำบลลานดอกไม้ตก อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร
โดย วชิรวิทย์ วรรณิกา, สุดาพร แทนสมบัติ และ นิชานันท์ เอี่ยมทรัพย์
7. เขานางทอง ตำบลเขาศิริส อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
โดย จักรพงษ์ พลกล้า, ฐิติพร มั่นอ่วม และ คมกริช ทองทิน
8. ผลิตภัณฑ์แกวยชากังราว ของชาวจังหวัดกำแพงเพชร
โดย จักรพงษ์ พลกล้า, อรพรรณ ศรีวิสัย และ สหรัฐ บุญยี่ด
9. แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ บ้านคลองแขยง ตำบลสักงาม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
โดย เทพทัต ทองคุ่ม, ปรัชญาภรณ์ ตู๊ที และ สโรชา เอี่ยมต่อ
10. หลวงพ่ออุโมงค์ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดกำแพงเพชร
โดย เทพทัต ทองคุ่ม, พรรณพร เทวโลก และ พันธกานต์ ฤมิตร

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณทีมงานทุกท่าน ที่ได้สละเวลาและร่วมจัดทำวารสารกำแพงเพชรศึกษา ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ขอขอบพระคุณผู้เขียนบทความทุกท่าน ที่ได้พัฒนางานวิชาการและงานวิจัยที่จะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
1. หลวงพ่อพระศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน กำแพงเพชร ยุชิตา กันหามิ่ง, เบญจมาศ ผิวขาว และ วนิดา ประเสริฐกุล	1
2. พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ วัดบางกำแพงเพชร ยุชิตา กันหามิ่ง, พรรณราย สีเพ่ง และ พงศ์ศิริ ขำมีชะนะ	11
3. สุวรรณปรางทอง ไม้ผลเมืองกำแพงกับกล้วยภัสนันท์ กล้วยไม้สายพันธุ์กำแพงเพชร วุฒิชัย ตระกูลักษณ์, ธนธรณ์ แจ่มไม้, เพ็ญญา นาครัตน์, สงกรานต์ ทองฤทธิ์, มาตาวิ พรหมมา, มาริสา เต๋อแก้ว, สุชาติ เจริญรอย, ศิริภัสสร มูลสาน, ธารทิพย์ หารรษา, ณิชกานต์ สุทธิมาลา และ ทิวาวรรณ เพศพันธ์	25
4. แกงหยวกกล้วยไข่กับเมี่ยงนครชุม พื้นถิ่นกำแพงเพชร วุฒิชัย ตระกูลักษณ์, ธนธรณ์ แจ่มไม้, วรณิกา คุ่มเนตร, กิตติวัฒน์ จันทร์เล็ก, พัชรวิพรรณ เสือเนียม, พิมพิศา หาญอยู่, สโรชา ก้อนจันทร์เทศ, พินทุมาศ กว้างปัญญา, วิมลยุพา กิจไพบูลย์สิน, จุฑามาศ ฝอยทอง และ นิลาวัลย์ จินามูล	31
5. ผมแดง คนไทยเชื้อสายเวียงจันทน์ ในจังหวัดกำแพงเพชร วชิรวิทย์ กรรณิกา, ธนธรณ์ แจ่มไม้, เกษมศรี ท้องฟ้าอารง, นริศรา สารีดี, พรศิริ ไพรวันรักษา และ เนตรชนก ระเริงแม่เมย	37
6. กระทงเปลือกข้าวโพด ตำบลลานดอกไม้ตัก อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร วชิรวิทย์ กรรณิกา, สุดาพร แทนสมบัติ และ นิชานันท์ เอี่ยมทรัพย์	45
7. เขานางทอง ตำบลเขาศิรีส อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จักรพงษ์ พลกล้า, ฐิติพร มั่นอ่วม และ คมกริช ทองทิน	53
8. ผลิตภัณฑ์แก๊วกวยซากังราว ของชาวจังหวัดกำแพงเพชร จักรพงษ์ พลกล้า, อรพรรณ ศรีวิไล และ สหรัฐ บุญยี่ต	65
9. แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ บ้านคลองแขยง ตำบลสักงาม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เทพทัต ทองคุ้ม, ปรัชญาภรณ์ ตู๊ที และ สโรชา เอี่ยมต่อ	75
10. หลวงพ่ออุโมงค์ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดกำแพงเพชร เทพทัต ทองคุ้ม, พรรณพร เทวโลก และ พันธกานต์ ฤมิตร	87
ตัวอย่างการอ้างอิง	95

หลวงพ่พระศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน กำแพงเพชร

ยุชิตา กันหาเมือง
อาจารย์, โปรแกรมวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
เบญจมาศ ผิวขาว
วนิดา ประเสริฐกุล
นักศึกษา, โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทนำ

หลวงปู่ศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธินแต่เดิมเรียกขานกันว่าหลวงพ่ศิลาแลง ภายหลังมีการขนานนามท่านใหม่่ว่าหลวงปู่ศรีสรรเพชญ์ เป็นพระพุทธรูปโคลนศิลาแลงที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดกำแพงเพชร และอาจจะจัดเป็นพระพุทธรูปโคลนศิลาแลงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยหรือในโลกก็ได้ หลวงปู่ศรีสรรเพชญ์เป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย หมวดกำแพงเพชร หรือ อาจเรียกได้ว่า เป็นศิลปะ กำแพงเพชร ปางมารวิชัย ขัดสมาธิราบ หน้าตักขนาดใหญ่ กว่า 6 เมตร พระรัศมีเป็นเปลวเพลิง ขมวดพระเกศาเป็นก้นหอย พระพักตร์รูปไข่ พระขนงโก่ง พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์อมยิ้มเล็กน้อย พระอังสาใหญ่ บั้นพระองค์เล็ก ครอง สังฆาฎยาวลงมาจรดพระนาภี ปลายสังฆาฎเป็นลายเขี้ยวตะขาบ มีผู้สังเกตว่าพระพักตร์ หลวงปู่จะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และอารมณ์ของผู้เข้ามากราบขอพรอาจจะยิ้ม ดู หรือเมตตา เศร้า นับว่าแปลกมาก มีสังฆาฎเป็นพุทธรัดนะทิ้งดงาม ที่มีรูปแมงป่องยักษ์ เป็นสัญลักษณ์ประจำองค์ของหลวงปู่ศรีสรรเพชญ์

คำสำคัญ : พระศรีสรรเพชญ์ หรือ หลวงปู่ศรีสรรเพชญ์, วัดศรีโยธิน, หลวงพ่ท่านอง, บ้านศรีโยธิน

ความเป็นมาของพระศรีสรรเพชญ์

หลวงปู่ศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน เป็นพระพุทธรูปโคลนศิลาแลงที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดกำแพงเพชร และอาจจะจัดเป็นพระพุทธรูปโคลนศิลาแลงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยหรือในโลกก็ได้ หลวงปู่ศรีสรรเพชญ์เป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย หมวดกำแพงเพชร หรือ อาจเรียกได้ว่าเป็นศิลปะกำแพงเพชรปางมารวิชัย ขัดสมาธิราบ หน้าตักขนาดใหญ่ กว่า 6 เมตร พระรัศมีเป็นเปลวเพลิง ขมวดพระเกศาเป็นก้นหอย พระพักตร์รูปไข่ พระขนงโก่ง พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์อมยิ้มเล็กน้อย พระอังสาใหญ่ บั้นพระองค์เล็กครองสังฆาฎยาวลงมาจรดพระนาภี ปลายสังฆาฎเป็นลายเขี้ยวตะขาบ มีผู้สังเกตว่าพระพักตร์หลวงปู่จะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และอารมณ์ของผู้เข้ามากราบขอพรอาจจะยิ้ม ดู หรือเมตตา เศร้า นับว่าแปลกมาก มีสังฆาฎเป็นพุทธรัดนะทิ้งดงาม ที่มีรูปแมงป่องยักษ์ เป็นสัญลักษณ์ประจำองค์ของหลวงปู่ศรีสรรเพชญ์

ภาพที่ 1 พระศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน จังหวัดกำแพงเพชร

พระปลัดสุพิน สุชีโว พระเลขาเจ้าอาวาสวัดศรีโยธิน ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาของวัดศรีโยธินว่า เป็นวัดที่สร้างขึ้นโดย ร้อยเอกทำนอง โยธินธนสมบัติ ต่อมา ท่านได้บวชและดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส นามหลวงพ่อกำหนด คุณังกะโร (พระครูวุฒิวชิรศาสน์) เมื่อท่านสร้างวัด ท่านนิมิตว่า มีพระพุทธรูปองค์หนึ่งมาเข้านิมิตและจะมาช่วยสร้างวัด เมื่อท่านตื่นขึ้นก็ไปเที่ยวหาพระตาม นิมิตและพบพระพุทธรูป โกลนศิลาแลง ขนาดหน้าตักกว้าง 6 เมตร จมดินอยู่บริเวณหลัง฼าปนสถานของ เทศบาล ในลักษณะฝังดินอยู่ ได้ทำพิธีอัญเชิญขึ้นมาขึ้นส่วนหลายชั้น ตามหลักการสร้างพระโกลนศิลาแลง ขนาดใหญ่ เมื่ออัญเชิญขึ้นมาเกิดพายุใหญ่ลมหมุนมีดครีมนำไปทั่วบริเวณ ได้ยกขึ้นมาพบแมงป่องจำนวนมากอยู่ ใต้ฐานพระ ยกมาประดิษฐานเป็นพระประธานในวัดศรีโยธิน ได้ตกแต่งให้เป็นองค์พระที่งดงาม เดิมเรียกกันว่า หลวงพ่อศิลาแลงภายหลังขนานนามท่านว่า หลวงปู่ศรีสรเพชญ์ เมื่อนำผู้เชี่ยวชาญทางโบราณคดีมาตรวจสอบ พบว่า หลวงปู่ศรีสรเพชญ์องค์นี้ สันนิษฐานว่าจะเป็นพระพุทธรูปที่วัดพระแก้วภายในกำแพงเมืองกำแพงเพชร ที่ถูกเคลื่อนย้ายไป และนำไปซ่อนไว้ที่พบพระและไม่สามารถนำไปได้ด้วย เหตุผลหลายประการ เมื่อหลวงพ่อกำหนดมาพบและนำไปประดิษฐานเป็นพระประธานในโบสถ์วัดศรีโยธิน เกิดเหตุการณ์แปลกประหลาดมหัศจรรย์หลายประการ ต่อมาผู้มีโชคจากการถูกสลากกินแบ่งรัฐบาลที่นำเงินที่ได้มาส่วนหนึ่งมาสร้างวัด ทำให้วัดศรีโยธินเจริญอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นความเชื่อของผู้คนในยุคสมัย หลวงปู่ศรีสรเพชญ์ วัดศรีโยธิน จึงเป็นสิ่งมหัศจรรย์สิ่งหนึ่งที่พบในเมืองกำแพงเพชร (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561)

หลวงปู่พระศรีสรเพชญ์เป็นพระพุทธรูปโบราณเนื้อศิลาแลง สร้างสมัยใดไม่ปรากฏแต่สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นสมัยสุโขทัยยุคต้น ซึ่งมีอายุประมาณ 1,000 ปี ขนาดหน้าตักกว้าง 6 เมตร ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดศรีโยธิน มีความเป็นมาดังนี้

เมื่อวันเพ็ญเดือน 11 พ.ศ.2525 เป็นวันพระออกพรรษา มีผู้ใจบุญได้มาทำบุญตักบาตรหลายท่าน บางท่านก็มีรักษาศีลอุโบสถ โดยนอนค้างที่วัดศรีโยธินในจำนวนนี้มีร้อยเอกทำนอง ได้มารักษาศีลและนอนค้างที่วัดตอนเย็นหลังจากทำวัตรสวดมนต์เย็นแล้วก็มีอาการสนทนารธรรมกัน ในเรื่องหนึ่งที่คุยกันปรากฏว่าวันนี้เป็นวันพระออกพรรษาแล้วพรุ่งนี้พระที่จำพรรษาอยู่ก็จะกลับสู่ภูมิลำเนาเดิมหมดแล้วจะไปหาพระที่ไหนมาเฝ้าวัดให้ เพราะวัดของเราสร้างใหม่อยู่ในป่า พระที่ไหนจะมาอยู่ให้ เมื่อพูดคุยกันแล้วก็ไม่มีใครคิดอะไรต่างก็หาที่หลับนอนพักผ่อน ในขณะที่นอนพักผ่อนอยู่นั้น ร้อยเอกทำนอง ก็ฝันไปว่ามีพระสงฆ์รูปหนึ่ง แก่ชรามาก หน่งย่น ผิวคล้ำมานั่งที่ศาลาที่คณะรักษาศีลอุโบสถนอนอยู่ โดยที่ผู้ฝันไม่รู้ท่านมาจากไหนอย่างไร เมื่อท่านมานั่งแล้วยกมือขึ้นแล้วบอกว่า “โยมไม่ต้องวิตกฉันจะมาเฝ้าวัดให้ มาช่วยสร้างวัดสร้างบ้านเมืองช่วยให้สะดวกเจริญ” เมื่อผู้ฝันทราบครั้งแรกไม่ค่อยเชื่อถือ ไม่เลื่อมใส เพราะเคยหาพระมาเฝ้าแล้วไม่ได้ดีสักคน แต่ก็จำใจพูดไปว่า “หลวงพ่อก่อนแล้วจะมาสร้างวัดไหวหรือ อย่างดีก็พอเฝ้าวัดได้เท่านั้น” ท่านพูดขึ้นว่า “ไหวซิ ถ้ามาแล้วก็จะหนุ่มขึ้น ผู้ฝันจึงตอบไปว่า คนแก่แล้วจะให้หนุ่มได้อย่างไร หลวงพ่อมียาดีหรือ” ท่านบอกว่า มีผู้ฝันรีบร้อนท่านให้บอกยา ท่านก็บอกให้ และบอกว่ายานี้กินเข้าไปแล้วมันไม่หนุ่มเหมือนคนหนุ่มทั้งหลายนะ แต่แข็งแรงทำงานไหวในตอนพูดคุยกัน ผู้ฝันสนใจมากอยากจะได้ท่านมาอยู่ด้วยจึงถามท่านว่า “หลวงพ่อกอยู่ที่ไหน ชื่ออะไร ผมจะไปรับท่านมา” ท่านก็ไม่อยากจะบอก เมื่อทนผู้ฝันรบเร้าไม่ไหว ท่านก็บอกให้ว่า “ท่านชื่อพระศรีสรเพชญ์ อยู่องค์เดียวมานานแล้วทางตะวันออกของเมืองกำแพงเพชร” เมื่อสนทนากันแล้ว ไม่ว่าท่านกับผู้ฝันไปกันอย่างไร ท่านจะไปทางไหนผู้ฝันไม่ทราบ ต่อมาเมื่อถึงตอนตี 5 ทุกคนได้ลุกจากที่นอนเตรียมที่จะไปทำวัตรเช้า ก่อนทำวัตรเมื่อพระมารวมกันที่ศาลาครบแล้ว ผู้ฝันก็ได้เล่าเรื่องนิมิตให้ทุกคนฟังที่ศาลา และทุกคนก็บอกว่าฝันดีจะมีโชค เมื่อทำวัตรสวดมนต์แล้วก็ทำบุญตักบาตรกันเพราะเป็นวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 เมื่อทำบุญเช้าเสร็จแล้ว พระทุกรูปต่างก็กลับภูมิลำเนาเดิมกันหมด เนื่องจากที่วัดไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าภาพทอดกฐิน

เมื่อพระต่างกลับภูมิลำเนาหมดแล้ว ที่วัดก็ไม่มีผู้ใดจะเฝ้าวัด ผู้เฝ้าจึงจัดการจ้างคนมาเฝ้าวัดต่อไป ขณะที่จ้างคนมาเฝ้าวันนั้น ผู้เฝ้าก็คิดถึงคำพูดที่พูดกันและใบหน้าของท่านเสมอ ๆ จึงอยากไปพบท่าน จนสุดความสามารถที่จะไปติดตามพบท่าน ได้เพราะไปถามใคร ๆ ก็ไม่รู้จักชื่อและที่อยู่กันทั้งนั้น แต่ผู้เฝ้าก็ไม่วายที่จะอดนึกถึงท่าน จึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปบ้าน เพื่อไปพบพระครูรูปหนึ่งที่ชอบกัน ท่านอยู่ที่บุคคลโล เมื่อไปถึงก็เล่าความฝันให้ท่านฟังทั้งหมด เมื่อท่านทราบแล้วก็บอกว่า “โยมฉันทำนายฝันไม่เป็น ฝันแปลกดี ฉันจะพาไปพบอาจารย์ของฉันแล้วกัน ท่านได้ทำนายฝันแม่นยำมาก ท่านพาผู้เฝ้าไปที่วัดสามปลื้มไปพบสมเด็จพระวัดสามปลื้ม เล่าความฝันให้ท่านฟัง ท่านทราบแล้วบอกว่าโชคดีมากฝันดี ที่วัดที่บ้านแถวถิ่นจะเจริญรุ่งเรืองกลับไปนี่ ให้ไปรับท่านตามที่ฝันนะ” แล้วผู้เฝ้าก็กลับบ้านกำแพงเพชรด้วยความมืดมนไม่รู้จะไปทางไหน

อยู่มาวันหนึ่งร้อยเอกท่านองชวนนายโผนไปเที่ยวในเมืองเพื่อหาอาหารทานกัน ขณะนั้นที่วัดยังกำลังสร้างเมรุ แต่แปลกเมรุที่สร้างขึ้นเป็นเมรุแฝด คือในปล่องเดียวกันนั้นมีเตาคู่จึงเข้าไปดู เมื่อดูเมรุแล้วก็เตรียมจะกลับกัน เณรอุสยตาร้อยเอกท่านองมองไปพบต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่งไม่ทราบว่าเป็นต้นอะไร แต่ตรงยอดต้นนั้นแกว่งไกวไปรอบ ๆ ส่วนกิ่งอื่น ๆ ไม่ไหวติงเลยแม้แต่น้อยขณะนั้นเวลาร่วม 11.00 น. ไม่มีลมเลย จึงได้ชวนนายโผนเข้าไปดู แต่นายโผนบอกว่า น่าแปลกทำไมจึงหมุนอยู่กิ่งเดียวกิ่งอื่นทำไมไม่หมุนด้วยจึงไปดูกัน แต่นายโผนค้านบอกว่าแกแล้วเดินไม่ไหวเพราะป่ารกมากมีกอไผ่หนามทุกชนิดรวมทั้งต้นหมามุ่ยก็มาก แต่ด้วยร้อยเอกท่านองที่อยากเห็นจึงบอกลุงโผนว่า ให้ตามผมไปผมจะเป็นผู้แหวกป่าเองให้ตามมาโชคดีถ้าเราจะจับชะนีได้ เพราะต้องเป็นชะนีหรือลิงแน่ แต่พอไปถึงใกล้ ๆ กิ่งไม้ก็เสียวไม่ไหวติงแต่อย่างใด เมื่อเดินอ้อมไปก็พบเนินดินใหญ่ซึ่งป่ารกมาก เมื่อขึ้นไปถึงเนินดินแล้วก็พอดีไปเหยียบบตรงไหลของท่านเข้าสะดุดเท้าพอดี จึงล้มลงแหวกหญ้าหญ้าดูจนพบเศียรและไหลของท่านอยู่ในท่าตะแคงเอียงเล็กน้อย โผล่คนขึ้นมาไม่มากนัก เมื่อแรกพบเห็นท่านเหมือนกับใจถูกไฟฟ้าชอร์ตวูบร้อนผ่าวไปทั้งตัว และดีใจมากเหมือนได้พบกันตอนที่ฝัน พร้อมกับกำชับนายโผนว่า อย่าไปบอกใครเป็นอันขาดให้ปิดไว้ก่อน แล้วคิดว่าทำอย่างไรจึงจะรับท่านมาได้ ต่อมาได้พยายามหาบุคคลอื่นที่แข็งแรงไปช่วยกันขุดอยู่ 3 วันจึงสำเร็จ คือ นายเสา หมอมา และบุคคลอื่นรวม 8 คน แต่ก่อนจะลงมือก็จุดธูปเทียนบอกนิมนต์ท่าน พอจะลงมือขุดครั้งแรกไม่มีใครลงมือขุดก่อน เพราะกลัวจะมีอันเป็นไป

คณะขุดจึงยกให้ผู้เฝ้าเป็นผู้ลงมือขุดก่อน เพราะเป็นผู้เฝ้าตกลงผู้เฝ้าต้องขุดเป็นคนแรก เป็นที่น่าอัศจรรย์อย่างยิ่ง ขณะที่ขุดจบขึ้นครั้นจะลงดิน ได้มีแมลงป่องข้างตัวเท่าปูนาขาขาวโผล่ขึ้นมายกก้ามปูหางขึ้นผู้ขุดก็หยุดขุดแล้วก็บอกว่าไป ๆ หลวงพ่อท่านบอกให้มารับท่านไปอยู่ที่วัดขอให้หลีกเลี่ยงแมลงป่องข้างตัวใหญ่สีขาวนั้นก็เดินเข้าป่าหายไป จึงทำการขุดกันได้โดยสะดวกขณะที่ขุดเอาท่านขึ้นมาขึ้นมานั้นลักษณะท่านสมบูรณ์ 80% แต่พอขุดจบทำชะแรงไปถูกเอาองค์ท่านทำให้เกิดแตกบินผุพังไปก็มาก เพราะลักษณะศิลาแลงจมดินอยู่นาน ๆ จะเกิดการอ่อนตัวยุบจึงให้ช่างซ่อมแซมตั้งที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

การขนย้ายเนื่องจากท่านหลวงปู่ท่านเป็นองค์ใหญ่ หน้าตัก 6 เมตร เนื้อศิลาแลงทั้งองค์น้ำหนักมาก จำเป็นต้องใช้รถยกและรถบรรทุกคันใหญ่จึงจะไหว ร้อยเอกท่านองจึงไปหานายกวย ศิลาหลัก ซึ่งมีเครื่องมือที่ทำการได้ นายกวยบอกว่าจะทำบุญด้วย แต่ขอค่าน้ำมันและค่าแรงคนงาน 2,000 บาท แต่ร้อยเอกท่านองมีเงินอยู่เพียง 70 บาท จึงขอผลัดไปหาเงินก่อนสัก 3 วัน แล้วก็ไปหาเงินที่นายสุวรรณ เมื่อเล่าความให้ฟังนายสุวรรณบอกว่าเงินไม่มีให้ไปหาคุณหยี เมื่อไปหาคุณหยีก็เล่าให้คุณหยีฟัง คุณหยีบอกว่าการย้ายพระพุทธรูปนี้อย่ามาเกี่ยวข้องกับฉันเลยฉันไม่เอาด้วยหรอก เพราะครั้งหนึ่งบิดาของฉันไปหว่านแห หาปลาไปได้พระพุทธรูปเศียรขาดนำมาบ้านมาจัดการซ่อมเศียรแล้วทำให้พ่อต้องทอดผ้าป่าถวายเท่าอายุ หรือทำบุญอุทิศให้อย่างอื่น ๆ อีกหลายอย่างพ่อฉันไม่หายฉันไม่เล่นด้วย ร้อยเอกท่านองบอกว่าที่มานี้ไม่ได้ให้คุณเล่นด้วย แต่จะมาขอกู้เงินไปให้ค่ารถบรรทุกพระให้นายกวยเจ้าของรถเพราะเขาจะเอา 2,000 บาท คุณหยีบอกว่าเงินไม่ต้องกู้จะหาให้ แต่ฉันไม่รู้ด้วย ขณะนี้ยังไม่มีเงิน ให้กลับไปบอกนายกวยซึ่งเป็นคนชอบพอกันว่าจะจัดการให้เอง เมื่อนำความ

ไปบอกให้นายกวยทราบแล้ว ก็ตกลงนัดกันที่จะบรรทุกหลวงพ่อมาที่วัด แต่มานึกขึ้นว่าการที่จะนำหลวงพ่อซึ่งใหญ่มากไปตามเส้นทางซึ่งผ่านสถานที่ราชการหลายหน่วยงานคงจะเป็นการไม่ดีหรือไม่เหมาะสม จึงไปติดต่อกับหน่วยกรมศิลปากรจังหวัดกำแพงเพชร ได้คำตอบว่าถ้าเป็นพระพุทธรูปเคลื่อนย้ายไม่ได้ แต่ไม่ใช่พระพุทธรูปเป็นแค่เพียงแกนในของพระซึ่งไม่ใช่พระพุทธรูป ประกอบกับทางวัดศรีโยธินไม่มีพระพุทธรูปบูชา จึงจำเป็นที่จะต้องเอาแกนในที่ชำรุดแตกหักไปเพื่อซ่อมแซมไว้กราบไหว้บูชาเพื่อเป็นหลักทางใจ และเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2532 เวลา 12.00 น. เริ่มลงมือทำการขนย้ายจนกระทั่งเวลาบ่าย 5 โมงเย็น จึงจัดการขึ้นรถบรรทุกได้เรียบร้อยแล้วก็มีคนโจษขานกันว่า เขาขุดพระกำลังเอาขึ้นรถคณะศรีทธาตลาดแฝงลอย จังหวัดกำแพงเพชรได้ปิดการขายของ แห่กันมาดูกันแน่นเป็นประวัติการณ์ เมื่อมาเห็นแล้วต่างก็อนุโมทนาบริจาคตริย์ทำบุญได้เงินถึง 3,000 บาท เป็นอันว่าค่าจ้างรถบรรทุกมีพอและยังได้เงินกินไว้ทำอย่างอื่นอีก พอมีมนต์องค์ท่านมาถึงวัดศรีโยธินเวลานั้นประมาณ 18.00 น. พอจัดการนำองค์ลงจากรถเรียบร้อยพอดีเจ้าหน้าที่ตำรวจ 2 คัน รถปิกอัพมาถึงวัดแจ้งว่า มีผู้แจ้งว่ามีคนนำพระพุทธรูปมา จึงมาสอบถามและชี้แจงให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบแล้วก็กลับไป หลังจากนั้นร้อยเอกท่านเองก็จัดการทำปะรำพิธีขึ้นโดยหาผ้าจีวรเก่ามามุงทำหลังคานัดหมายกับผู้มีจิตศรัทธาทั่วไปร่วมกันสวดมนต์พระพุทธรูป คืบละ 108 จบ มีกำหนด 4 คืบ แบ่งสวดกันคืบละ 50 คนเป็นอย่างน้อย โดยใช้เทียนเป็นแสงสว่างตอนนั้นที่วัดยังไม่มีไฟฟ้าใช้และนัดหมายกันว่าเมื่อสวดครบ 4 คืบแล้วจะทำบุญตักบาตรกันเพื่อเป็นการสมโภชพอสวดไปถึงวันที่ 8 ก็เกิดประหลาดมีแสงสว่างพุ่งขึ้นไปบนท้องฟ้ายาวจนชาวบ้านแตกตื่น หนังสือพิมพ์ลงข่าวไปทั่ว จึงทำให้ประชาชนมานมัสการกราบกันทั่วประเทศ บางท่านก็มาขอน้ำมนต์รักษาโรคต่าง ๆ บางท่านก็มาขอโชคลาภปรารถนาไปก็ไม่่น้อย ต่อมาเมื่อทำบุญเสร็จแล้ว ร้อยเอกท่านเองก็หาช่างมาซ่อมแซมบูรณะให้สมบูรณ์ติดกลมอบให้หลวงพ่อเรียบเป็นผู้ปฏิสังขรณ์ โดยเตรียมเครื่องสูบน้ำแปลงขุดถูรวมคนมาช่วยกันขุดเอาดินและรากหญ้าออกจากองค์ท่าน โดยหลวงพ่อเรียบเป็นผู้จัดให้มีคนยืนประมาณ 10 คนเศษ ร้อยเอกท่านเองจึงพูดขึ้นว่า “หลวงพ่อขอเลขท้ายรางวัลที่ 1 3 ตัวหน่อยจะได้เอามาสร้างวัดวิหาร” หลวงพ่อเรียบจึงเอ่ยขึ้นว่า “นี่โยมประสาดีหรือเปล่า” ร้อยเอกท่านเองตอบว่า “ผมไม่บ้านะ แต่ขอหวยหลวงพ่อ” แต่ทุก ๆ คนก็หัวเราะกัน ท่านเชื่อไหมครับ ต่อมาอีกประมาณ 10 นาทีเศษ ร้อยเอกท่านเองเห็นเลขขึ้นที่แก้มของท่านด้านซ้ายเป็นเลขใหญ่และเป็นตัวนูน เลขที่เห็นคือ 085 ต่อมาอีก 3 วัน หวยเลขท้ายรางวัลที่ออก 085 ตรง ๆ มีผู้โชคดีถูกกันหลายท่าน แต่ร้อยเอกท่านเองไม่ถูกเพราะไม่ได้ซื้อ ต่อจากนั้นผู้คนหลังไหลกันมาขอโชคไม่ขาดสาย จนได้เงินสร้างวิหารไม้ชั่วคราวไว้ให้ท่านประดิษฐาน (ในการซ่อมแซมครั้งนั้น หลวงพ่อเรียบทำการไม่เสร็จเพราะทำเท่าไรก็ได้ มีคนบอกว่าบวงสรวงไม่ถูก แต่จริง ๆ จะเป็นอย่างไรไม่ทราบได้) เมื่อก่อนท่านเสร็จก็นิมนต์ท่านขึ้นสู่บัลลังก์ ทั้ง ๆ ที่องค์ยังไม่สมบูรณ์ดี วันยกขึ้นบัลลังก์คือ วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2536 ตรงกับวันศุกร์ เวลา 15.41 น. ได้มีรถขององค์การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคกำแพงเพชร อยากมาร่วมงานทำบุญด้วยมีประชาชนมาประมาณ 700 คน ใช้ด้ายสายสิญจน์ 3 สายโยง ผู้คนที่มาในงานต่างก็ถือสายสิญจน์โยงกันเกือบทุกคน พอรถยกองค์ท่านขึ้นสูงจากพื้นดินประมาณเลยสะดือก็มองเห็นแมงป่องข้างตัวใหญ่สีขาวจำนวน 3 ตัวมาอยู่ใต้ฐานที่ท่านนั่งอยู่ จากนั้นก็เกิดพายุหมุนจนไปไม้และฝุ่นตลบอบอวนไปทั่วบริเวณ ทั้ง ๆ ที่ก่อนจะยกท่านขึ้นนั้น ไม่มีวิ้วแววจะมีลมเลย ขณะที่คนแตกตื่นลมนั้น ด้ายสายสิญจน์ที่โยงหายหมด จนกระทั่งนายลิ้มขุนพิทักษ์ พศดี เรือนจำจังหวัดกำแพงเพชร ต้องเข้ามาพูดบอกกล่าวในเครื่องขยายเสียงว่า ตัวท่านบวชเรียนมาร่วม 10 ปี ไม่เคยเห็นอิภินหารอย่างนี้มาก่อนเลย และคนอื่นก็บอกเป็นเสียงเดียวกันว่าไม่เคยพบเห็นที่ใดมาก่อนเช่นกัน เมื่อท่านได้เข้าที่เรียบร้อยแล้วจึงได้ติดต่อช่างฉลิว ที่จังหวัดนครสวรรค์มาบูรณะซ่อมแซม ดังที่ปรากฏอยู่ เมื่อเสร็จแล้วคณะศรีทธาได้จัดพิธีทำบุญกันอีก

นอกจากนี้ท่านได้มีสีแสงออกมาให้ชาวบ้านได้ชมบารมี โดยเฉพาะวันพระ 15 ค่ำจะมีแสงสว่างออกมา ราว 5 นาที ก่อนจะหายไปเป็นอยุ่อย่างนี้อยู่ราว 2 พรรษา มีผู้คนมาพิสูจน์กันมากมายจนเป็นที่เล่าลือกันไปทั่วทุกสารทิศจึงมีผู้มากกราบไหว้ไม่ขาดสาย นอกจากนี้ยังมีการมาบนบานสานกล่าวท่านในทางขอหวย ให้ทวงถามหนี้ หรือเรื่องช่วยหางาน-เข้างานได้อีกมากมาย (พระสายัณห์ ติกุขปญโญ, 2553, หน้า 2-5)

โคลนพระพุทธรูป

โคลนพระพุทธรูปคือ เกลาไ้ ทำเป็นรูปเสลา ๆ ไ้ เช่น โกลนไม้ โกลนเรือ และการขึ้นรูปวัตถุหรือสิ่งก่อสร้างที่เป็นไม้ ดิน อิฐ หิน ปูน ศิลาแลง ด้วยการถาก เกลา หรือปั้นอย่างคร่าว ๆ ก่อนตกแต่งให้สมบูรณ์ต่อไป (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์, 2557)

ภาพที่ 2 ตัวอย่างลักษณะโคลนพระพุทธรูปสมัยทวารวดีสมัยทวารวดี (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์, 2557)

พระศรีสรรเพชญ์

ที่มาชื่อพระศรีสรรเพชญ์

พระพุทธรูปในวัดศรีโยธินที่ค้นพบมาจากวัดพระน้อย (หรือวัดคูยางในปัจจุบัน) ชาวบ้านศรีโยธินต่างขนานนามว่า “พระศรีสรรเพชญ์” ตั้งแต่สมัยที่ค้นพบพระพุทธรูป แต่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้ตั้งชื่อพระศรีสรรเพชญ์ แต่ก็ได้เรียกขนานนามพระศรีสรรเพชญ์มาจนถึงปัจจุบัน

ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

วัดพระศรีสรรเพชญ์ หรือ วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นวัดหลวงในพระราชวังโบราณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา อีกทั้งยังเป็นต้นแบบของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวชม ศึกษาความงามทางประวัติศาสตร์ที่ยังเหลือเอาไว้ในสถานที่แห่งนี้

วัดพระศรีสรรเพชญ์ หรือ วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นอดีตวัดหลวงประจำพระราชวังโบราณ อยุธยา ตั้งอยู่ที่ตำบลประตูชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทางทิศเหนือของวิหารพระมงคลบพิตร ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาสร้างขึ้นราวปี พ.ศ. 1991 โดยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

วัดพระศรีสรรเพชญ์ มีจุดที่น่าสนใจที่สำคัญคือ เจดีย์ทรงลังกาจำนวนสามองค์ที่วางตัวเรียงยาวตลอดทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของวัด สร้างขึ้นเป็นองค์แรกทางฝั่งตะวันออก เมื่อปี พ.ศ.2035 โดยสมเด็จพระ

พระรามาริบัติที่ 2 เพื่อบรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พระราชบิดา) ต่อมาในปี พ.ศ.2042 ก็ทรงให้สร้างเจดีย์องค์ต่อมา (องค์กลาง) ของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 (พระเชษฐาต่างพระมารดาของสมเด็จพระรามาริบัติที่ 2) และเจดีย์ฝั่งตะวันตกของสมเด็จพระรามาริบัติที่ 2 และในรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 4 ก็ทรงสร้างเจดีย์อีกองค์ในฝั่งทิศตะวันตกให้ สมเด็จพระรามาริบัติที่ 2 พระราชบิดา รวมเป็นสามองค์ตามปัจจุบัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562)

ภาพที่ 3 วัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562)

ข้อสันนิษฐาน

ข้อสันนิษฐานที่ 1 พระศรีสรรเพชญ์ที่ต่างเล่าว่าค้นพบมาจากวัดพระน้อย (หรือวัดคูยางในปัจจุบัน) อาจไม่ได้ค้นพบที่วัดพระน้อยเพราะว่าวัดพระน้อยในอดีตมีพื้นที่ไม่กี่ตารางเมตร ซึ่งองค์พระใหญ่กว่าพื้นที่วัดพอสมควร เหตุที่ถูกขุดค้นพบจึงไม่สมเหตุสมผลที่จะอยู่ในพื้นที่วัดพระน้อยได้

ข้อสันนิษฐานที่ 2 พระศรีสรรเพชญ์อาจจะถูกขโมยมาจากวัดพระแก้วในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร แต่ด้วยองค์พระที่ค่อนข้างมีขนาดใหญ่มาก ทำให้เคลื่อนย้ายไม่ได้สะดวก และเป็นที่ผิดสังเกตของผู้คนโดยทั่วไป จึงทิ้งไว้ที่วัดพระน้อย (หรือวัดคูยางในปัจจุบัน)

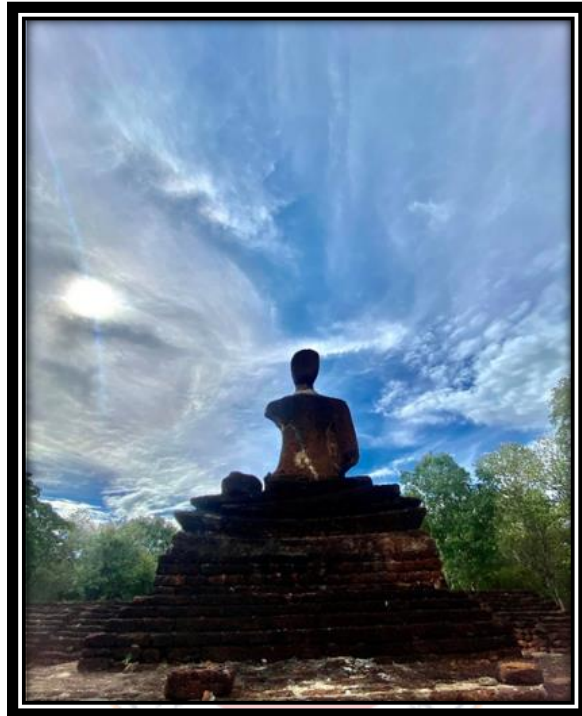
ข้อสันนิษฐานที่ 3 ตามที่เล่าขานกันมาว่าพระศรีสรรเพชญ์อยู่ในสมัยสุโขทัยตอนต้น มีอายุราว 1,000 ปี อาจไม่เป็นความจริง เพราะศิลาแลงเพิ่งถูกคิดค้นมาสร้างองค์พระในสมัยอยุธยาและลักษณะองค์พระนั้น คล้ายคลึงกับสมัยอยุธยามากกว่า ซึ่งมีอายุแค่ราว 200 กว่าปีเท่านั้น

วัดพระแก้ว อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ภาพที่ 4 วัดพระแก้ว ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

วัดพระแก้ว เป็นวัดที่มีข้อสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อศรีสรรเพชญ์มาก่อน วัดพระแก้วเป็นวัดอารามหลวงที่มีขนาดใหญ่ตั้งอยู่กลางเมืองเช่นเดียวกับวัดมหาธาตุ สุโขทัย และวัดศรีสรรเพชญ์ พระนครศรีอยุธยาเป็นวัดที่มีเฉพาะเขตพุทธาวาส ไม่มีพระภิกษุสงฆ์จำพรรษา สิ่งก่อสร้างภายในวัดเรียงเป็นแนวยาวตามแกนตะวันออกขนานกับกำแพงเมืองด้านทิศใต้ ตอนหน้าสุดของวัดเป็นฐานไฟที่ขนาดใหญ่ ฐานมีโกนศิลาแลงพระพุทธรูปประธาน ถัดมาเป็นเจดีย์ทรงระฆังขนาดใหญ่ ฐานมีสิงห์รอบจำนวน 20 ตัว วิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นสามองค์ และตอนท้ายสุดเป็นเจดีย์ทรงระฆัง ประดับข้างปูนปั้นที่ฐาน โดยรอบจำนวน 32 เชือก (สันติ อภัยราช, 2558)

ภาพที่ 5 พระประธานที่อยู่ในวัดพระแก้ว อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ลักษณะปฏิมากรรม

องค์พระหลวงพ่อศรีสรรเพชญ์ เดิมเป็นพระพุทธรูปโบราณเนื้อโกนศิลาแลง คือ พระพุทธรูปไม่มีหน้า ขนาดหน้าตักกว้าง 6 เมตร เนื่องจากเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ในการสร้างพุทธรูปจึงต้องสร้างชิ้นส่วนของพระพุทธรูปแยกชิ้นกันเป็นส่วนพระเศียร ส่วนตัว แขนและฐาน แล้วนำมาประกอบกันเป็นองค์พระ ไม่ปรากฏว่าสร้างในสมัยใด แต่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นสมัยสุโขทัยยุคต้น ซึ่งมีอายุประมาณ 1,000 ปี แต่ในการสร้างวัดศรีโยธินจึงได้อัญเชิญพระศรีสรรเพชญ์มาประดิษฐานที่วัด จึงได้มีการนำช่างมาตกแต่งพระพุทธรูป โดยการเอาเนื้อศิลาแลงมาทำให้ป็นแล้วนำมาฉาบตามองค์พระ แล้วทำการใส่หน้าตาให้พระศรีสรรเพชญ์ให้ดูสวยงามและแตกต่าง เราจึงไม่สามารถเห็นองค์ตามแบบเดิมได้ ในปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหาร วัดศรีโยธิน หมู่บ้านศรีโยธิน (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 2560)

ภาพที่ 6 หลังพระวิหารวัดศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน จังหวัดกำแพงเพชร

ภาพที่ 7 ฐานพระพุทธรูปพระศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน จังหวัดกำแพงเพชร

บทสรุป

หลวงปู่ศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน แต่เดิมเรียกขานกันว่าหลวงพ่อศิลาแลง ภายหลังมีการขนานนามท่านใหม่ว่าหลวงปู่ศรีสรรเพชญ์ เป็นพระพุทธรูปโคลนศิลาแลงที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดกำแพงเพชร และอาจจะจัดเป็นพระพุทธรูปโคลนศิลาแลงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยหรือในโลกก็ได้ หลวงปู่ศรีสรรเพชญ์เป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย หมวดกำแพงเพชรหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นศิลปะกำแพงเพชรปางมารวิชัยขัดสมาธิราบ หน้าตักขนาดใหญ่ กว่า 6 เมตร พระรัศมีเป็นเปลวเพลิง หมวดพระเกศาเป็นก้นหอย พระพักตร์รูปไข่ พระขนงโค้ง พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์อมยิ้มเล็กน้อย พระอังสาใหญ่ บั้นพระองค์เล็ก ครองสังฆาฎียวางลงมาจรดพระนาภี ปลายสังฆาฎีเป็นลายเขี้ยว มีสังวาลเป็นพุทธะรัตนะที่งดงาม

ประวัติความเป็นมาของท่านนั้นมีเรื่องราวที่เล่าขานต่อกันมาหลายลักษณะและอาจมีข้อสันนิฐานเพิ่มเติมขึ้นมาจากแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ มากมายเกี่ยวกับประวัติของท่าน ที่ยังคงหาข้อสรุปในความเป็นมาของหลวงปู่ศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน ไม่ได้อย่างชัดเจน แต่ถึงอย่างไรก็ตามความไม่ชัดเจนเหล่านั้นก็ไม่สามารถทำให้ชาวบ้านวัดศรีโยธินเสื่อมใสศรัทธาในพระศรีสรรเพชญ์ได้ ชาวบ้านต่างเข้าวัดทำบุญและเคารพกราบไหว้บูชาพระศรีสรรเพชญ์ตั้งแต่อดีตยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน (พระครูวุฒิวชิรสาร, การสัมภาษณ์, 23 กันยายน 2563)

ภาพที่ 8 ภายในพระอุโบสถที่ประดิษฐาน พระศรีสรรเพชญ์ วัดศรีโยธิน จังหวัดกำแพงเพชร

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *วัดพระศรีสรรเพชญ์ อยุธยา*. เข้าถึงได้จาก

<https://sites.google.com/site/wisrutmithayap/wad-phra-sri-srr-phechy>

พระสายัณห์ ดิคุขปญโญ. (2553). *คู่มือทำวัตรเช้า-เย็น เมตตาพรหมวิหารภาวนา*. กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์.

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์. (2557). *โคลนพระพุทธรูป*. เข้าถึงได้จาก

<https://nationalmuseumppcd.wordpress.com>

สันติ อภัยราช. (2558). *หนังสืออาจารย์สันติ*. เข้าถึงได้จาก

http://sunti-apairach.com/book/AllBookshowSec1_01.php

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). *วัดศรีโยธิน*. เข้าถึงได้จาก

<https://culturalenvi.onep.go.th/site/detail/44>

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. (2560). *วัดศรีโยธิน*.

เข้าถึงได้จาก [https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=301&](https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=301&code_db=610009&code_type=01)

[code_db=610009&code_type=01](https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=301&code_db=610009&code_type=01)

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ วัดบางกำแพงเพชร

ยุชิตา กันหาเมือง
อาจารย์, โปรแกรมวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
พรรณราย สีเพ่ง
พงศศิริ ขำมีชนะ
นักศึกษา, โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทนำ

วัดบางสร้างขึ้นตั้งแต่ราว ปี พ.ศ.2420 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ประมาณ ปี พ.ศ.2430 โดยถือเป็นวัดที่อายุเก่าแก่อีกแห่งของจังหวัดกำแพงเพชร ภายในวัดมีพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีอายุเก่าแก่เป็นที่เคารพของชาวจังหวัดกำแพงเพชรหลายองค์ แต่ที่มีความเด่นและเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่มุขกำแพงเพชร ได้แก่ หลวงพ่อสุโขทัย หลวงพ่อเพชร และพระกำแพงซุ้มกอ โดยแต่ละองค์มีประวัติความเป็นมาดังนี้

1. หลวงพ่อสุโขทัย (หลวงพ่อใหญ่) พระประธานในอุโบสถ พระนามว่าหลวงพ่อสุโขทัย เป็นหนึ่งในพระพุทธรูปสำคัญของวัดบางเป็นพระพุทธรูปที่ได้รับการยกย่องว่ามีความงดงามถึงที่สุดมีพุทธลักษณะงดงามอ่อนช้อยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้ข้อมูลว่า สุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดคือ สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แห่งราชวงศ์พระร่วง ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง พระองค์ก็สามารถขยายอาณาเขตอย่างกว้างขวางไปจนถึงมลายู หลวงพ่อสุโขทัยวัดบาง มีหลักฐานที่ไม่ชัดเจน

หลวงพ่อสุโขทัย วัดบางกำแพงเพชร เคยประดิษฐานที่วัดกุฎีพงษ์ ปัจจุบันคือธนาคารกรุงศรีอยุธยา เจ้าอาวาสองค์แรกซึ่งก่อนหลวงพ่อดมธมมาธิมุตตมณี (หลวงพ่อผิว) อัญเชิญมาประดิษฐานตอนสร้างโบสถ์ซึ่งไม่มีหลักฐานใดชี้ชัดว่ามาจากที่ใดกันแน่ อย่างไรก็ตามหลวงพ่อสุโขทัยก็ยังเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญและสวยงามของวัดบางเช่นเดียวกับหลวงพ่อเพชร

2. หลวงพ่อเพชร พระพุทธรูปสมัยเชียงแสน ที่หล่อด้วยสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่ที่สุด เท่าที่พบในเมืองกำแพงเพชร เก่าแก่สมัยเชียงแสน ที่เรียกกันว่า สิ่งหนึ่ง ซึ่งนับว่าไม่ได้เห็นกันได้ง่ายนัก พระพุทธรูปสมัยเชียงแสนได้รับอิทธิพลมาจาก พระพุทธรูปของอินเดียแบบปาละ มีพุทธลักษณะที่อวบอ้วน พระพักตร์กลมสั้น พระหนุ (หะนุ) หรือคาง เป็นปุมยื่น เม็ดพระศกเป็นกันหอยขนาดใหญ่ พระอุระนูนใหญ่ จีวรบางแนบไปกับพระวรกาย และที่สำคัญที่สุดคือ ชายสังฆาฏิพาดสั้นอยู่เหนือ ราวพระอุระ ด้านซ้าย ประทับ ปางมารวิชัยแบบขัดสมาธิเพชร งดงามมาก

3. พระกำแพงซุ้มกอ จัดเป็นพระที่สวยยอด และเอกของเมืองกำแพงเพชร เป็นพระที่อมตะ ทั้งพุทธศิลป์และพุทธคุณถูกจัดอยู่ในชุดเบญจภาคีที่สูงที่สุดของพระเครื่องเมืองไทย พระกำแพงซุ้มกอ เป็นพระที่ทำจากเนื้อดินผสมวานและเกสรดอกไม้ พุทธลักษณะของพระซุ้มกอนั้นองค์พระประติมากรรม ในสมัยสุโขทัย นั่งสมาธิลายกนกอยู่ด้านข้างขององค์พระนั่งประทับอยู่บนบัวเล็บช้าง ขอบของพิมพ์พระจะโค้งมนลักษณะคล้ายตัว ก.ไก่ คนเก่า ๆ จึงเรียกว่า “พระซุ้มกอ”

คำสำคัญ : วัดบาง, หลวงพ่อเพชร, หลวงพ่อสุโขทัย, พระซุ้มกอ, พระพุทธรูป, กำแพงเพชร, จังหวัดกำแพงเพชร

ประวัติและที่ตั้งวัดบาง

วัดบาง สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ราว พ.ศ.2420 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ประมาณ พ.ศ.2430 มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ปีละ 21 รูป สามเณร 8 รูป (ข้อมูลที่เก็บเมื่อนานมาแล้ว) ทางวัดได้เปิดสอนพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2515 เมื่อปี พ.ศ. 2501 ทางราชการได้ประกาศรวม "วัดกุฎีพงษ์" ซึ่งเป็นวัดร้างเข้าเป็นวัดเดียวกับวัดบางอีกด้วย (พระสังฆาธิการ, 2563) ผู้พัฒนาและทะนุบำรุง วัดบางกำแพงเพชร โดย พระธรรมมาธิมุณี (ผิว จ.นทสโร) เจ้าอาวาสองค์แรก และยังเป็นผู้นำหลวงพ่อเพชรและหลวงพ่อบุญทนาย มาประดิษฐานในวัดบาง ในสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่

ภาพที่ 1 พระธรรมมาธิมุณี (ผิว จ.นทสโร) เจ้าอาวาสองค์แรก (พระสังฆาธิการ, 2563)

พระพุทธรูปสำคัญที่ประดิษฐานในวัดบาง

ภาพที่ 2 หลวงพ่อเพชร ประดิษฐานอยู่ด้านในวิหาร วัดบาง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

กรุงศรีอยุธยาธานี	บทกวีกล่าวขานหลายสมัย
มรดกตกทอดให้สืบไป	หลวงพ่อเพชรยิ่งใหญ่ไว้บูชา
เป็นพระพุทธรูปเชียงแสนสุโขทัย	แรกพบเมืองเชียงใหม่ศึกพม่า
มีสององค์เล็กใหญ่ตระการตา	มวลประชาศรัทธาขอพรชัย
องค์น้อยประดิษฐานวัดท่าหลวง	ตั้งทัพยี่ทรวงพิจิตรพิสมัย
หลวงพ่อเพชรองค์พี่ขนาดใหญ่	อัญเชิญไว้วัดบางเมืองกำแพง
ทัพย์สมบัติโบราณทรงคุณค่า	ศักดิ์ศรีอยุธยาที่แข็งแกร่ง
บารมีพ่อเพชรสุดสำแดง	ประชาชนร่วมแรงจิตบูชา

วิหารหลวงพ่อเพชร อำนวยการสร้างโดยพระธรรมมาธิมุตินี้ พร้อมด้วยคณะกรรมการ ในระหว่างดำเนินการท่านได้มรณภาพเสียก่อน เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2524 ต่อมาพระอธิการตุน อินทโชโต เจ้าอาวาสวัดบาง พร้อมคณะกรรมการชุดใหม่ ได้ดำเนินการก่อสร้างต่อ ณ วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2526 แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2528

หลวงพ่อเพชร วัดบาง มาประดิษฐานที่เมืองกำแพงเพชร พระพุทธรูปสัมฤทธิ์สมัยเชียงแสนสิ่งหนึ่ง ที่งดงามที่สุด เมื่อราวสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (ครองราชย์ที่อยุธยาระหว่าง พ.ศ.2034 - 2072) โอรสสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ตามหลักฐานว่าประดิษฐานที่วัดตอม่อ นอกกำแพงเมืองกำแพงเพชร ตามตำนานว่าขุนแผนได้ยกกองทัพไปเชียงใหม่ ซึ่งเชียงใหม่รุกรานเมืองเชียงทองหรือจอมทองในปัจจุบัน ขณะยกกองทัพผ่านเมืองพิจิตร เจ้าเมืองพิจิตรสนิสนมกับขุนแผนมาก จึงออกปากขอพระพุทธรูปที่มีศิลปะที่งดงามมาฝากด้วย เพื่อนำมาเป็นพระพุทธรูปประจำเมืองพิจิตร

ลักษณะของหลวงพ่อเพชร (วัดบาง จังหวัดกำแพงเพชร) พระพุทธรูปสัมฤทธิ์สมัยเชียงแสน สิ่งหนึ่ง สังกัดได้จากผ้าที่พาดมาด้านหน้า ผ้าจะอยู่เหนือราวนม ส่วนสิ่งสอง (หลวงพ่อเพชร จังหวัดพิจิตร) ผ้าที่พาดจะอยู่ใต้ราวนม และสิ่งสาม ผ้าจะอยู่ตรงหน้าตัก

ภาพที่ 3 หลวงพ่อเพชร (สิ่งหนึ่ง)

หลังจากชนะศึกเชียงใหม่แล้ว ขุนแผนได้นำพระพุทธรูปที่งดงามจากเชียงทองหรือจอมทองมาสององค์ มีลักษณะเหมือนพระคู่แฝด มีขนาดเท่ากันต่างเพียงความสูงไม่กี่นิ้วเท่านั้น และได้นางลาวทองมาเป็นบรรณาการพระพุทธรูปนี้ มีขนาดหน้าตักกว้าง 2 ศอก 1 คืบ 6 นิ้ว สูงสามศอก 1 คืบ 1 นิ้ว

เป็นพระพุทธรูปสมัยเชียงแสนสิ่งหนึ่งที่งดงามมาก ปางมารวิชัย ขัดสมาธิเพชร พระองค์อวบอ้วน พระอุระนูน ชายสังฆาฏิ อยู่บริเวณเหนือราวพระอุระ พระพักตร์กลมสั้น พระขนงโค้ง พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์เล็ก พระหนุเป็นปมเส้น พระศกใหญ่ ฐานมีบัวรอง ทั้งบัวคว่ำและบัวหงาย งดงามอย่างที่สุดน่าอายุเกือบพันปี

ขุนแผนได้ส่งข่าวไปยังเจ้าเมืองพิจิตรว่า ได้นำพระพุทธรูปที่ต้องการล่องลำน้ำปิงมา และฝากไว้ที่เจ้าเมืองกำแพงเพชร ทางพิจิตรจึงมารับหลวงพ่อเชียงแสน องค์นี้ไปเรียกกันว่าหลวงพ่อเพชร ไปประดิษฐานไว้ที่วัดนครชุม ต่อมาได้อัญเชิญมาไว้ที่วัดท่าหลวง เมื่อปี พ.ศ. 2442 เป็นพระคู่มือเมืองพิจิตรในปัจจุบัน ส่วนหลวงพ่อเพชรองค์ที่ประดิษฐานยังวัดต่อม่อมาช้านาน ซึ่งเป็นวัดร้าง หลวงพ่อผิว พระธรรมาธิมุตมณี เจ้าอาวาสวัดบางได้อัญเชิญมาไว้ที่วัดบาง แต่มิได้เปิดให้ผู้คนได้ชม เมื่อเกือบร้อยปีที่ผ่านมา หลวงพ่อเพชร วัดบาง หล่อด้วยโลหะทองสัมฤทธิ์ สามารถถอดออกเป็นชิ้นส่วนได้ มีแนวถอดให้เห็นหรืออาจถูกลักลอบทำลาย หลวงพ่อเพชรวัดบาง เป็นพระพุทธรูปที่ทรงคุณค่า และงดงามและศักดิ์สิทธิ์ที่สุดองค์หนึ่งในเมืองกำแพงเพชร และอาจกล่าวได้ว่าเก่าแก่ที่สุดในบ้านเมืองกำแพงเพชร (สันติ อภัยราช, 2563)

ภาพที่ 4 หลวงพ่อสุโขทัย ประดิษฐานอยู่ด้านในอุโบสถ วัดบาง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

ประวัติหลวงพ่อสุโขทัย (หลวงพ่อใหญ่)

หลวงพ่อใหญ่สมบัติทรงคุณค่า	บารมีสืบมาหลายสมัย
ซากังราววัดบางประดับไว้	เป็นศูนย์รวมจิตใจราษฎร์
พระมหากรุณาธิคุณ	พระลิตไทเกื้อหนุนตั้งพระพร
หล่อพระพุทธรูชาเปรียบคำสอน	คล้ายทุกซ็ร้อนราษฎร์สุขร่มเย็น
บารมีพ่อใหญ่สุดเกียรติก้อง	ดุจตั้งทองที่ฝังและส่องแสง
วอนหลานรุ่มประชาชาวกำแพง	ผดุงรักษั้แข็งแกร่งให้สืบไป

หลวงพ่อสุโขทัย พระประธานในอุโบสถ พระนามว่าหลวงพ่อสุโขทัย เป็นหนึ่งในพระพุทธรูปสำคัญของวัดบางเป็นพระพุทธรูปที่ได้รับการยกย่องว่ามีความงดงามถึงที่สุดมีพุทธลักษณะงดงามอ่อนช้อย จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้ข้อมูลว่า สุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดคือ สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งราชวงศ์พระร่วง ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง พระองค์ก็สามารถขยายอาณาเขตอย่างกว้างขวางไปจนถึงมลายู หลวงพ่อสุโขทัยวัดบาง มีหลักฐานที่ไม่ชัดเจน มี 2 ประเด็น ดังนี้

1. หลวงพ่อสุโขทัย (หลวงพ่อกว้าง) วัดบางใน กำแพงเพชร เคยประดิษฐานที่วัดเตาหม้อ ปัจจุบันคือ ตลาดศูนย์การค้า ซึ่งหลวงพ่อดำรงมาธิมุตตมณี (หลวงพ่อกว้าง) อัญเชิญมาประดิษฐานตอนสร้างโบสถ์

2. หลวงพ่อสุโขทัย(หลวงพ่อกว้าง) วัดบางกำแพงเพชร เคยประดิษฐานที่วัดกุฎีพงษ์ ปัจจุบันคือ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา เจ้าอาวาสองค์แรกซึ่งก่อนหลวงพ่อดำรงมาธิมุตตมณี (หลวงพ่อกว้าง) อัญเชิญมาประดิษฐานตอนสร้างโบสถ์ ซึ่งไม่มีหลักฐานใดชี้ชัดว่ามาจากที่ใดกันแน่อย่างไรก็ตามหลวงพ่อกว้างก็ยังเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญและสวยงามของวัดบางเช่นเดียวกับหลวงพ่อกว้าง พระพุทธรูปสุโขทัย ได้รับยกย่องว่าเป็นพุทธประติมากรรมที่งดงาม 1 ใน 3 รูปแบบของพระพุทธรูปไทย ได้แก่ สุโขทัย เชียงแสน และอุททอง พุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสุโขทัยมีความงามสมบูรณ์ลงตัว เป็นผลของพัฒนาการทางศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากลังกา โฉมพระและลัญจนา ในยุคต้นสมัยสุโขทัย ต่อมาถูกคลี่คลายและพัฒนาเรื่อยมาผ่านการสร้างสรรค์และความศรัทธาในพุทธศาสนาของช่างฝีมือ จนได้พุทธลักษณะของสุโขทัยบริสุทธิ์ที่ปราศจากอิทธิพลของศิลปะอื่น โดดเด่นด้วยพระพักตร์เรียวยาวไป รัศมีเป็นเปลว ปราศจากไรพระศก พระขนงโก่ง พระนาสิกโด่งเป็นสันจุ่มเล็กน้อย พระกรรณยาว พระโอษฐ์เล็กมีลักษณะคล้ายยิ้มน้อย ๆ องค์ประกอบของพระพักตร์และพระวรกายได้สัดส่วนแสดงความหมายของพระพุทธเจ้าที่เปี่ยมด้วยเมตตาแผ่ไปด้วยความสงบอ้อมเอิบพระพุทธรูปสุโขทัยสำริดองค์นี้สร้างขึ้นในสมัยพ่อขุนรามคำแหง เป็นพระหมวดใหญ่ (พระ 3 หมวดสมัยสุโขทัย ได้แก่ หมวดตะกวน หมวดใหญ่ หมวดกำแพงเพชร) ซึ่งหมวดใหญ่ถือเป็นยุคทองของศิลปะสุโขทัย มีลักษณะอ่อนช้อย งดงาม มีชีวิตชีวา โดดเด่นตามแบบพุทธลักษณะสุโขทัยบริสุทธิ์ดังกล่าว อีกทั้งองค์นี้ยังมีสัดส่วนที่ดี เนื้อมวลสารสำริดสมบูรณ์ ไม่มีชำรุดลักษณะการวางพระหัตถ์ การวางนิ้ว มุมปาก พระพักตร์ พระขนง พระโอษฐ์รับกันทั้งหมด พระอิริยาบถนั่งขัดสมาธิเต็ม จึงจัดว่าเป็นพระพุทธรูปโบราณอายุเก่าแก่กว่า 700 ปี ที่เลอค่า หาได้ยากยิ่งและเป็นที่ยอมรับอันดับต้น ๆ ของนักสะสมเลยก็ว่าได้ (กาญจนา จันทร์สิงห์, 2563)

ภาพที่ 5 พระชัมกอ ประดิษฐานอยู่ในศาลา วัดบาง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

ประวัติพระชัมกอ (พระกำแพงชัมกอ)

พระเครื่องสกุลกำแพงเพชร มีตำนานปรากฏชัดเจนจากการพบจารึกบนแผ่นลานเงินในกรุขณะรื้อพระเจดีย์องค์ใหญ่ของวัดพระบรมธาตุ เมืองนครชุม และเมื่อ พ.ศ. 2392 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้ขุดค้นเมืองกำแพงเพชร ก็ได้ขุดพบพระพุทธรูปทองคำที่วัดเสด็จ ฝั่งเมืองกำแพงเพชรมีอยู่ในจารึกได้กล่าวถึงพิธีการสร้างพระ อุปเทห์การอาราธนาพระ รวมถึงพุทธานุกาพย์อย่าง

มหัศจรรย์ของพระเครื่องสกุลกำแพงเพชรทั้งหลาย นอกจากนี้ในพระราชนิพนธ์ เรื่องเสด็จประพาสกำแพงเพชร ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งเขียนในปี พ.ศ. 2449 ก็ได้กล่าวถึงจารึกบนแผ่นลานทอง อันมีข้อความเกี่ยวกับการชุดพบพระต่าง ๆ ตามกรุต่าง ๆ หลักฐานชิ้นสำคัญ อันเกี่ยวกับเมืองกำแพงเพชร ได้แก่ศิลาจารึกนครชุม ที่กล่าวถึงการสร้างเมือง โดยพระมหากษัตริย์ราชาลิไท ในราวปี พ.ศ.1279

จากหลักฐานการศึกษา เทียบเคียงทั้งหลายมีข้อสันนิษฐาน ที่เชื่อถือได้โดยสรุปว่า พระซุ้มกอสร้างโดยพระมหากษัตริย์ราชาลิไท เมื่อครั้งดำรงพระยศผู้ครองเมืองชากังราว ในฐานะเมืองหน้าด่านสำคัญของอาณาจักรสุโขทัย ก่อนที่จะได้ทรงรับสถาปนาเป็นกษัตริย์องค์ที่ 5 แห่งราชวงศ์สุโขทัย ดังนั้นอายุการสร้างของพระซุ้มกอจนถึงปัจจุบัน จึงมีประมาณ 700-800 ปี (กาญจนา จันทร์สิงห์, 2563)

พระซุ้มกอที่ได้รับความนิยมทั้งหมด 4 พิมพ์ คือ

1. พระซุ้มกอ พิมพ์ใหญ่มีกนก
2. พระซุ้มกอ พิมพ์ใหญ่ไม่มีกนก
3. พระซุ้มกอ พิมพ์กลาง
4. พระซุ้มกอ พิมพ์ขนมเปียะ

ภาพที่ 6 พระซุ้มกอ พิมพ์ใหญ่มีกนก (สมาคมผู้นิยมพระเครื่องพระบูชาไทย, 2563)

ภาพที่ 7 พระซุ้มกอ พิมพ์ใหญ่ไม่มีกนก (สมาคมผู้นิยมพระเครื่องพระบูชาไทย, 2563)

ภาพที่ 8 พระชัมกอ พิมพ์กลาง (สมาคมผู้นิยมพระเครื่องพระบูชาไทย, 2563)

ภาพที่ 9 พระชัมกอ พิมพ์ขนมเปียะ (สมาคมผู้นิยมพระเครื่องพระบูชาไทย, 2563)

เนื้อของพระกำแพงชัมกอ มีดังนี้

1. เนื้อดินผสมว่านและเกสรดอกไม้ เป็นเนื้อที่ได้รับความนิยมสูงสุด
2. เนื้อว่าน แบ่งเป็นเนื้อว่านล้วน ๆ และเนื้อว่านหน้าทองคำ เนื้อว่านหน้าเงิน
3. เนื้อขึ้นเงิน
4. เนื้อว่านและเนื้อขึ้นเงิน ปัจจุบันหาพบยาก
 - พิมพ์ใหญ่มีลายกนก เป็นพิมพ์ที่พบเห็นแพร่หลาย เป็นพระปางสมาธิ บนฐานบัว มีชุ้มลายกนกรอบองค์พระ เป็นพระดินเผา ผสมว่านและเกสรดอกไม้ ตามผิวจะมีจุดแดง ๆ เรียกว่า แร่ว่านดอกมะขาม ซึ่งเป็นวัตถุธาตุตะกั่วเหล็กไหล จุดดำเรียกรว่า จับกระจายเป็นหย่อม ๆ
 - พิมพ์ใหญ่ไม่มีลายกนก คือพระชัมกอดำ เป็นเนื้อที่หายากมาก ราคาแพง พบที่กรุวัดบรมธาตุ, วัดพิบูล, และกรุนาตาคำ
 - พิมพ์กลาง มีลักษณะใกล้เคียงกับพิมพ์ใหญ่ลายกนก เพียงแต่บางและตื้นกว่า หายากมาก
 - พิมพ์ขนมเปียะ ความจริงก็เป็นพิมพ์ต่าง ๆ นั้นเอง เพียงแต่ไม่ได้ตัดขอบมนออก จึงดูคล้ายขนมเปียะ ส่วนพิมพ์อื่น ๆ ไม่ขอพูดถึง เพราะหาชมได้ยากมาก

การค้นพบพระกำแพงชัมกอ

เมื่อ พ.ศ.2392 สมเด็จพระพุฒาจารย์โต วัดระฆัง ได้ไปเยี่ยมญาติที่เมืองกำแพงเพชร ได้พบศิลาจารึกที่วัดเสด็จ จึงทราบว่ามีพระเจดีย์ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิง ฝั่งเมืองนครชุมเก่า ท่านจึงชักชวนเจ้าเมืองออกสำรวจก็พบเจดีย์ 3 องค์ อยู่ใกล้ ๆ กัน แต่ชำรุดมาก จึงได้ชักชวนเจ้าเมืองทำการรื้อพระเจดีย์เก่าทั้ง 3 องค์ รวมเป็นองค์เดียวกัน เมื่อรื้อถอนจึงพบพระเครื่องชัมกอจำนวนมาก หลวงปู่จึงนำเข้ากรุงเทพฯ ๆ ส่วนหนึ่ง พร้อมเศษอิฐ

หิน และบันทึกใบลาน แล้วนำมาสร้างพระสมเด็จของท่านจนขึ้นชื่อลือกระฉ่อน เพราะสร้างตามสูตรการสร้างพระซุ้มกอ ส่วนการสร้างเจดีย์ยังไม่ทันแล้วเสร็จ เจ้าเมืองก็ด่วนลาลับ ต่อมาพระยาตะก่า ขุนนางพม่า จึงปฏิสังขรณ์ต่อ จนเสร็จ จึงมีรูปลักษณะเป็นเจดีย์พม่า

พระกำแพงซุ้มกอ เป็นพระศิลปะสุโขทัยยุคต้น สร้างประมาณ พ.ศ. 1900 สมัยพญาไท ขุดค้นพบหลายกรุ โดยครั้งแรกพบ ณ วัดพระบรมธาตุ โดยหลวงปู่โต ต่อมา พ.ศ. 2490 และ 2501 ก็พบอีก แต่ไม่มาก ปี 2505 และ 2509 พบจากกรุวัดพิบูลทอง วัดฤๅษี วัดหนองลังกา และวัดซุ้มกอ (กาญจนา จันทร์สิงห์, 2563)

พระซุ้มกอ พิมพ์มีกนก

ขุดค้นพบบริเวณฝั่งตะวันตกของลำแม่น้ำปิง จังหวัดกำแพงเพชร เป็นบริเวณทุ่งกว้างที่มีชื่อว่า "ลานทุ่งเศรษฐี" หรือโบราณเรียกว่า "เมืองนครชุมเก่า" บริเวณลานทุ่งเศรษฐีอันกว้างใหญ่นี้ ปรากฏซากโบราณสถานอยู่มากมาย เป็นชื่อวัดนับสิบกว่าวัดด้วยกัน พระซุ้มกอ พิมพ์ใหญ่ พิมพ์มีกนก ขุดพบที่กรุวัดมหาธาตุ กรุวัดพิบูล หรือหนองพิบูล กรุฤๅษี กรุตาพุ่ม กรุนาตาคำ กรุลานดอกไม้ กรุวัดหนองลังกา เจดีย์กลางทุ่ง กรุคลองไพร

ส่วนพระนามของพระซุ้มกอนั้น เป็นเอกลักษณ์ของซุ้มประเภทมณฑล ที่ครอบเศียรองค์พระ เป็นซุ้มโค้งงอเหมือน ก ไก่ เลยเรียกติดปากมาตั้งแต่โบราณว่า "พระซุ้มกอ" พระกำแพงซุ้มกอ สันนิษฐานว่า จะสร้างในสมัย พระมหาธรรมราชาลิไท แห่งสุโขทัย พระพุทธศิลปะขององค์พระจะสง่างาม มีความล้ำสัน นิ่งขัดสมาธิราบอยู่บนบัลลังก์บัวเล็บช้าง ภายใต้อันฐานนกก (กาญจนา จันทร์สิงห์, 2563)

พระซุ้มกอ พิมพ์ใหญ่ พิมพ์มีกนก

เป็นพระที่ขุดพบมีจำนวนค่อนข้างน้อย เนื้อดินเผา เป็นพระที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ไม่เหมือนพระเครื่องดินเผาทั่วไป เป็นพระดินเผาที่มีเนื้อค่อนข้างนุ่ม ละเอียด ไม่มีเม็ดกรวดเจือปน เนื้อขององค์พระจะดูค่อนข้างจะเปื่อยและยุ่ง่าย เหมือนพระดินดิบ คือเหมือนพระที่ไม่ผ่านการเผา มีว่านดอกมะขามสีแดงปรากฏให้เห็นทั่วองค์พระ (กาญจนา จันทร์สิงห์, 2563)

ตำหนิเอกลักษณ์ การสังเกตพระซุ้มกอ

1. พระเศศเป็นเศศป्ली ปลายแหลมสอบเข้า
2. พระเนตรรี ลอยอยู่ในบ้ำ
3. พระนาสิกเป็นแท่งแหลม พระโอษฐ์เล็ก
4. พระกรรมไค้เป็นแบบหุบายศรีเบา ๆ
5. ยอดองค์ไค้ค่อเป็นแอ่งกระทะเบา ๆ
6. กนกข้างแขนขวาองค์พระเป็นเลข 6 ฝรั่ง
7. สังฆาฎเป็นลำเล็ก
8. ซอกแขนเล็ก
9. ชายจีวรยาวเข้าไปซอกแขน
10. พระหัตถ์ขวากระดกขึ้นเล็กน้อย

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 10 หลวงพ่อเพชร ประดิษฐานอยู่ด้านในวิหาร

หลวงพ่อเพชร (วัดบาง)

หลวงพ่อเพชร พระพุทธรูปปางสมาธิ น้ำหนักประมาณ 2 ตัน หน้าตักกว้าง 56 นิ้ว สูง 91 นิ้ว มีอักษรจารึกไว้ด้านหน้าว่า จุลศักราช 1257 และด้านหลัง ร.ศ.114 ซึ่งตรงกับปี พ.ศ.2438 อายุ 120 ปี หล่อด้วยโลหะแบบโบราณ ซึ่งทางร้านทองที่มาดูบอกว่ามีทองคำแท้อยู่เป็นบางส่วน ผสมกับโลหะอื่น ๆ พระพุทธรูปสมัยเชียงแสน ได้รับอิทธิพลมาจาก พระพุทธรูปของอินเดียแบบปาละ มีพุทธลักษณะที่อวบอ้วน พระพักตร์กลมสั้น พระหนุ (พระหู) หรือคางเป็นปุ่มยื่น เม็ดพระศกเป็นกันหอยขนาดใหญ่ พระอุระนูนใหญ่ จีวรบางแนบไปกับพระวรกาย และ ที่สำคัญที่สุดคือ ชายสังฆาฏิพาดสั้นอยู่เหนือ ร่าวพระอุระ ด้านซ้าย ประทับ ปางมารวิชัย แบบขัดสมาธิ งดงามมาก มีขนาดหน้าตักกว้าง 2 ศอก 1 คืบ 6 นิ้ว สูงสามศอก 1 คืบ 1 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน สิ่งหนึ่งที่ตั้งงามมาก ปางมารวิชัย ขัดสมาธิเพชร พระองค์อวบอ้วน พระอุระนูน ชายสังฆาฏิ อยู่บริเวณเหนือ ร่าวพระ

อุระ พระพักตร์กลมสั้น พระขนงโก่ง พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์เล็ก พระหนุเป็นปมเส้น พระศกใหญ่ฐานมีบัวรอง ทั้งบัวคว่ำและบัวหงาย งดงามอย่างที่สุดน่าอายุเกือบพันปี

ภาพที่ 11 พระซุ้มกอ (พิมพ์กลาง) (พระอาจารย์ต๋น, การสัมภาษณ์, 28 กันยายน 2563)

ภาพที่ 12 พระชู้มกอ (พิมพ์ใหญ่) (พระอาจารย์ต๋น, การสัมภาษณ์, 28 กันยายน 2563)

พระชู้มกอ (พระกำแพงชู้มกอ)

พระกำแพงชู้มกอ จัดเป็นพระที่สวยยอดและเอกของเมืองกำแพงเพชร เป็นพระที่อมตะ ทั้งพุทธศิลป์ และพุทธคุณถูกจัดอยู่ในชุดเบญจภาคีที่สูงที่สุดของพระเครื่องเมืองไทย พระกำแพงชู้มกอ เป็นพระที่ทำจากเนื้อดินผสมว่านและเกสรดอกไม้ และทำจากเนื้อชิน ก็มีพุทธลักษณะของพระชู้มกอนั้นองค์พระประติมากรรมในสมัยสุโขทัย นั่งสมาธิลายกนกอยู่ด้านข้างขององค์พระนั่งประทับอยู่บนบัวเล็บช้าง ขอบของพิมพ์พระจะโค้งมนลักษณะคล้ายตัว ก.ไก่ คนเก่า ๆ จึงเรียกว่า “พระชู้มกอ” พระกำแพงชู้มกอ ที่ค้นพบมีด้วยกัน 5 พิมพ์ ประกอบด้วย พิมพ์ใหญ่ แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ มีลายกนกและไม่มีลายกนก พระที่ไม่มีลายกนกส่วนใหญ่ มักจะมีสีดำ หรือสีน้ำตาลแก่ซึ่งเรามักจะเรียกว่า “พระกำแพงชู้มกอดำ” พิมพ์กลาง พิมพ์เล็ก พิมพ์เล็กพัดโบก พิมพ์ขนมเปียะ

พระกำแพงชู้มกอ ทั้งมีลายกนกและไม่มีลายกนกเป็นพระที่มีศิลปะของสุโขทัยปนกับศิลปะศรีลังกา โดยเฉพาะไม่มีลายกนกจะเห็นว่าเป็นศิลปะศรีลังกาอย่างเด่นชัด พระกำแพงชู้มกอ เนื้อขององค์พระ ใช้ดินผสมกับว่านเกสรดอกไม้ จึงทำให้เนื้อของพระชู้มกอมีลักษณะนุ่มมัน ละเอียดยเมื่อนำสาส์หรือผ้ามาเช็ดดูจะเกิดลักษณะมันวาวขึ้นทันที

ลักษณะของเนื้อที่เด่นชัดอีกประการหนึ่ง คือ ตามผิวขององค์พระจะมีจุดสีแดง ๆ ซึ่งเราเรียกว่า “ว่านดอกมะขาม” และตามซอกขององค์พระจะมีจุดดำ ๆ ซึ่งเราเรียกว่า “ราดำจับอยู่ตามบริเวณซอกของพระ”

พระกำแพงชู้มกอ นั้นนอกจากเนื้อดินยังพบเนื้อชินและชนิดที่เป็นเนื้อว่านล้วน ๆ ก็มีแต่น้อยมาก

พระกำแพงชู้มกอ ที่ขุดค้นพบนั้นจะปรากฏอยู่ตามบริเวณวัดบรมธาตุ วัดพิบูล วัดฤาษีและตลอดบริเวณลานทุ่งเศรษฐี

พระกำแพงชู้มกอ ที่ไม่มีลายกนกที่มีสีน้ำตาลนั้นจัดเป็นพระที่หาได้ยากมาก เพราะส่วนใหญ่จะมีสีดำ

พระกำแพงชู้มกอ เป็นพระพุทธรูปนั้นไม่ต้องพูดถึง เพราะพระกำแพงชู้มกอ มีครบเครื่องไม่ว่าเรื่องเมตตา มหานิยม แคล้วคลาด ตลอดจนเรื่องโชคลาภ จนมีคำพูดที่พูดติดปากกันมาแต่โบราณกาลว่า “มีกูแล้วไม่จน” ประกอบกับพระกำแพงชู้มกอ ถูกจัดอยู่หนึ่งในห้าของชุดเบญจภาคี ความต้องการของนักนิยมพระเครื่องจึงมีความต้องการสูงเพราะทุกคนต้องการแต่พระกำแพงชู้มกอทั้งนั้น ราคาเช่าหาจึงแพงมาก และหาได้ยากมากด้วย

พระกำแพงชู้มกอ ไม่ว่าจะพิมพ์ไหนก็ตามหรือจะเป็นเนื้อดินเนื้อว่าน ตลอดจนเนื้อชิน พุทธคุณเหมือนกันหมด แล้วแต่ว่าท่านจะหาพิมพ์ไหนมาได้

พระกำแพงซุ้มกอ จึงจัดว่าอยู่ในพระอมตะพระกรุอันทรงคุณค่าที่ควรค่าแก่การหา และนำมาเพื่อเป็นศิริมงคล เป็นอย่างมากทีเดียว (สันติ อภัยราช, การสัมภาษณ์, 28 กันยายน 2563)

ภาพที่ 13 หลวงพ่อสุโขทัย ประดิษฐานอยู่ด้านในอุโบสถ

หลวงพ่สุโขทัย (หลวงพ่ใหญ่)

พระพุทธรูปสุโขทัย ได้รับยกย่องว่าเป็นพุทธประติมากรรมทั้งดงาม 1 ใน 3 รูปแบบของพระพุทธรูปไทย ได้แก่ สุโขทัย เชียงแสน และอุทอง พุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสุโขทัยมีความงามสมบูรณ์ลงตัว เป็นผลของพัฒนาการทางศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากลังกา โฉม และล้านนา ในยุคต้นสมัยสุโขทัย ต่อมาถูกคลี่คลายและพัฒนาเรื่อยมาผ่านการสร้างสรรค์และความศรัทธาในพุทธศาสนาของช่างฝีมือ จนได้พุทธลักษณะของสุโขทัยบริสุทธิ์ที่ปราศจากอิทธิพลของศิลปะอื่น โดดเด่นด้วยพระพักตร์เรียวยาวรูปไข่ รัศมีเป็นเปลว ปราศจากไรพระศก พระขนงโก่ง พระนาสิกโด่งเป็นสันนูนเล็กน้อย พระกรรณยาว พระโอษฐ์เล็กมีลักษณะคล้ายยิ้มน้อย ๆ องค์ประกอบของพระพักตร์และพระวรกายได้สัดส่วน แสดงความหมายของพระพุทธเจ้าที่เปี่ยมด้วยเมตตา แผ่ไพศาลด้วยความสงบอิมเอิบ

บุคคลที่เกี่ยวข้อง

เจ้าอาวาสวัดบางองค์แรก หลวงพ่ผิว พระธรรมาธิมุตฺตมณี
เจ้าอาวาสวัดบางองค์ที่สอง พระอาจารย์ตุ่น พระครูวิเชียรคุณโชติ อินทโชโต

วิธี / ขั้นตอน / กระบวนการในการสักการะ

พระคาถาบูชาหลวงพ่เพชร วัดบาง กำแพงเพชร วิธีสักการะบูชาองค์ท่านด้วยพระคาถาบูชา ดังนี้

คาถาหลวงพ่เพชร วัดบาง
(ตั้งนะโม 3 จบ)

นะโม ตัสสะ ณะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ณะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ณะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
กาเยนะ วาจาเย เจตะสา วา วะชิริง นามะ
ปะภูมิง อิทธิปาฏิหาริยะกะรัง พุทธะรูปัง
อะหัง วันทามิ สัพพะโส สะทา โสตถิ ภาวันตุ เม

(คำแปลพระคาถาบูชาหลวงพ่อพะพร)

ข้าพเจ้าขอน้อมสการองค์หลวงพ่อพะพร พระองค์ผู้ทรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ ด้วยกาย วาจา และใจ
ขอความสุขความเจริญจงมีแก่ข้าพเจ้าตลอดทุกเมื่อเทอญ

แล้วขอพรอันประเสริฐตามที่ปรารถนาในสิ่งที่ตั้งใจเพื่อความสงบสุขของชีวิตและครอบครัว สาธุ สาธุ สาธุ

พระคาถาบูชาหลวงพ่อบุญฤทธิ์ วัดบาง กำแพงเพชร วิธีสักการะบูชาองค์ท่านด้วยพระคาถาบูชา ดังนี้

พระคาถาบูชาหลวงพ่อบุญฤทธิ์

(ตั้งนะโม 3 จบ)

นะโม ตัสสะ ะกะวะโต ะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ะกะวะโต ะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ะกะวะโต ะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโมพุทธัสสะ นะโมธัมมัสสะ นะโมสังฆัสสะ นะมามิหังนะโมพุทธัสสะ นะโมธัมมัสสะ

นะโมสังฆัสสะ นะมามิหัง

(คำแปลพระคาถาบูชาหลวงพ่อบุญฤทธิ์)

ขอนอบน้อมต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอนอบน้อมต่อพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์
ขอนอบน้อมต่อพระสงฆ์สาวกพระพุทธองค์ ข้าพเจ้าขอนอบน้อมต่อหลวงพ่อบุญฤทธิ์ ด้วยกาย วาจา ใจ

พระคาถาบูชาพระซุ้มกอ วัดบาง กำแพงเพชร วิธีสักการะบูชาองค์ท่านด้วยพระคาถาบูชา ดังนี้

คาถาอาราธนาพระซุ้มกอกำแพงเพชร (บทสวดย่อ)

(ตั้งนะโม 3 จบ)

นะโม ตัสสะ ะกะวะโต ะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

อุนะอุ อุนะอุ อุนะอุ

คาถาอาราธนาพระซุ้มกอกำแพงเพชร (บทสวดแบบยาว)

(ตั้งนะโม 3 จบ)

นะโม ตัสสะ ะกะวะโต ะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ะกะวะโต ะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ะกะวะโต ะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

อิติ สิทธิ พุทธิ สมามิ

อิติ สิทธิ ธัมมัง สมามิ

อิติ สิทธิ สังฆัง สมามิ

อิติ สิทธิ สุตตัง สมามิ

อิติ สิทธิ วิเนยยัง สมามิ

อิติ สิทธิ อะภิมมัง สมามิ

อิติ สิทธิ นะโมพุทธานุ สมามิ

อิติ สิทธิ ปาระมิตตา สมามิ

อิติ สิทธิ มังรักขันตุ สมามิ

มีกูไว้แล้วไม่จน คือถ้อยคำประจำองค์พระซุ้มกอ ซึ่งหมายถึง พระซุ้มกอสุดยอดทางโชคลาภ เมตตา
มหานิยม ใครมีไว้แล้วจะร่ำรวย เป็นมหาเศรษฐี เจริญรุ่งเรือง ในชีวิต (พระอาจารย์ต๋น, การสัมภาษณ์,
28 กันยายน 2563)

บทสรุป

วัดและพระพุทธรูปถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลที่นับถือศาสนาพุทธ ทุกวัดล้วนมีที่มาและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งบางวัดอาจถูกกลืนเลื่อนไปว่าวัดเหล่านี้มีความสำคัญขนาดไหน จึงได้เก็บรวบรวมข้อมูล เรื่องราวและความเป็นมาของวัดบางกำแพงเพชร ซึ่งมีเรื่องราวที่ยาวนานและมีพระพุทธรูปที่สำคัญอยู่ 2 องค์ และมีพระเครื่องที่อยู่ในกลุ่มพระเบญจภาคี คือ พระซุ้มกอ อยู่ด้วย วัดบางถือว่าเป็นวัดที่สำคัญอีกวัดหนึ่งของจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งพระพุทธรูปที่สำคัญที่กล่าวมาข้างต้นนั้น คือ หลวงพ่อสุโขทัย (หลวงพ่อใหญ่) และหลวงพ่อเพชร (พระคู่แฝดพี่ของหลวงพ่อเพชรจังหวัดพิจิตร) ซึ่งหลวงพ่อสุโขทัยเป็นพระพุทธรูปสำคัญของวัดบาง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ได้รับการยกย่องว่ามีความงดงามถึงที่สุด มีพุทธลักษณะงดงามอ่อนช้อย และหลวงพ่อเพชร พระพุทธรูปสมัยเชียงแสน ที่หล่อด้วยสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่ที่สุด เท่าที่พบในเมืองกำแพงเพชร เก่าแก่สมัยเชียงแสน ที่เรียกกันว่า สิงห์หนึ่ง ซึ่งนับว่าไม่ได้เห็นกันได้ง่ายนัก พระซุ้มกอจัดเป็นพระที่สุดยอด เป็นเอกลักษณ์ของเมืองกำแพงเพชร เป็นพระที่อมตะ ทั้งพุทธศิลป์ และพุทธคุณถูกจัดอยู่ในชุดเบญจภาคีที่สูงสุดของพระเครื่องเมืองไทย

บรรณานุกรม

- กาญจนา จันทร์สิงห์. (2563). *ประวัติพระซุ่มกอ*. เข้าถึงได้จาก [http://www.dopratae.com/บทความ/ประวัติ-พระซุ่มกอ-\(พระกำแพงซุ่มกอ\)-จ.กำแพงเพชร/54/](http://www.dopratae.com/บทความ/ประวัติ-พระซุ่มกอ-(พระกำแพงซุ่มกอ)-จ.กำแพงเพชร/54/)
- พระสังฆาธิการ. (2563). *พระธรรมาธิมุตมุนี (ผิว จันทสโร)*. เข้าถึงได้จาก https://sanghatikan.com/monk_view.php?ID=14477.
- สมาคมผู้นิยมพระเครื่องพระบูชาไทย (2563). เข้าถึงได้จาก <https://www.samakomphra.com>
- สันติ อภัยราช. (2563). *รายการโทรทัศน์วัฒนธรรม เทศบาลเมืองกำแพงเพชร*. เข้าถึงได้จาก <http://sunti-apairach.com/03N/03Nzd.htm>

สุวรรณปรางทอง ไม้ผลเมืองกำแพงกับกล้วยภัสนันท์ กล้วยไม้สายพันธุ์กำแพงเพชร

วุฒิชัย ตรุษลักษณ์
เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ธนธรรณ์ แจ่มไม้
อาจารย์, สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
เพ็ญญา นาครัตน์
สงกรานต์ ทองฤทธิ์
มาตาวิ พรหมมา
มาริสสา เตอแก้ว
สุชาติ เจริญรอย
ศิริภัสสร มูลสถาน
ธารทิพย์ หารรรษา
ณิชากรนต์ สุทธิมาลา
ทิพาวรรณ เพศพันธ์
นักศึกษา, โปรแกรมวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทคัดย่อ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน สินค้าเกษตรยังคงมีความสำคัญทั้งต่อฐานะความเป็นอยู่ของคนในประเทศ สภาพสังคม ความกินดีอยู่ดีแล้ว ยังส่งผลต่อดุลการค้าระหว่างประเทศด้วย โดยเฉพาะกล้วยไม้ซึ่งเป็นไม้ตัดดอกที่ประเทศไทยส่งออกไปขายต่างประเทศ ซึ่งมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2562) กล้วยไม้มีแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในภาคกลาง ส่วนในจังหวัดกำแพงเพชรนั้น มีฟาร์มกล้วยไม้ที่มีชื่อเสียงในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ผลิตและจำหน่ายกล้วยไม้ตัดดอก กล้วยไม้หายาก เป็นแหล่งผลิตกล้วยไม้ที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือตอนล่างและเป็นศูนย์รวมพันธุ์กล้วยไม้กว่า 50 สายพันธุ์ สวนกล้วยไม้ภัสนันท์ ตั้งอยู่ที่ตำบลวังบัว อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร (Praphaporn Srilert, 2013) แต่เมื่อพูดถึงมะนาวพบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกมะนาวมากถึง 108,779 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) มีผลผลิตรวมทั้งประเทศถึง 152,335 ตัน เนื่องจากมะนาวเป็นพืชพื้นเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือภายใต้ประชาคมอาเซียนในปัจจุบัน ผู้คนในภูมิภาคนี้รู้จักและใช้ประโยชน์จากมะนาวมาช้านาน อีกทั้งภูมิปัญญาพื้นบ้านแต่โบราณได้ใช้มะนาวเป็นสมุนไพรบำบัดโรค ทำให้พันธุ์มะนาวเป็นที่ต้องการของท้องตลาดในประเทศทั่วไป โดยเฉพาะต้นมะนาวที่มีความแข็งแรงและให้ผลผลิตมาก

คำสำคัญ : สวนสุวรรณณี, กล้วยไม้, กำแพงเพชร

จุดกำเนิดของสวนสุวรรณณีปรางทองและสวนกล้วยไม้ภัสนันท์

สวนสุวรรณณีปรางทองมีต้นกำเนิดจากคุณวิเชียร บุญเกิด ผู้เป็นเจ้าของธุรกิจ ที่ได้ประสบความสำเร็จเกี่ยวกับการขยายพันธุ์ผลไม้หลายชนิด ทั้งผลไม้ดั้งเดิมในเมืองไทย รวมไปถึงผลไม้ดังจากต่างประเทศ และคุณลุงก็ยังผลิตพันธุ์ผลไม้ต่าง ๆ จำหน่าย ส่งออกในพื้นที่ต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักของบุคคลที่สนใจเป็นอย่างดี สวนสุวรรณณีปรางทอง เป็นสวนที่มีพื้นที่ประมาณ 16 ไร่ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 161/2 หมู่ 1 ตำบลอ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร 62000 อาชีพหลัก ๆ ของคุณวิเชียร บุญเกิด คือการพัฒนาและขยายพันธุ์ผลไม้ส่งออกผลไม้

และเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการขยายพันธุ์ผลไม้ต่าง ๆ (วิเชียร บุญเกิด, การสัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2563) ส่วนสวนกล้วยไม้ภัสรินทร์มีต้นกำเนิดจากนายธงชัย ชัยพงษ์รัตน์ เจ้าของสวนกล้วยไม้ สวนกล้วยไม้ภัสรินทร์ ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลวังบัว อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร 62120 แต่เดิมนั้นนายธงชัย ชัยพงษ์รัตน์ ทำไร่อ้อยมาก่อน แต่เกิดปัญหาาราคาอ้อยตกต่ำ และต้องใช้แรงงานมากมาย เลยหันมาทำสวนกล้วยไม้แทน เริ่มต้นทำกล้วยไม้ในพื้นที่เพียง 5 ไร่ ก่อนที่จะเริ่มขยายสวนกล้วยไม้ออกไป 70 ไร่ ก็ได้รับนายไพรัตน์ ทองฤทธิ์ มาช่วยดูแลสวนกล้วยไม้ ตั้งแต่เริ่มทำกิจการจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 31 ปี ปัจจุบันธุรกิจกล้วยไม้จะขายส่งออกนอกประเทศและส่งภายในประเทศด้วย สวนกล้วยไม้ภัสรินทร์มีกล้วยไม้หลายสายพันธุ์ (ไพรัตน์ ทองฤทธิ์, การสัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2563)

การทำกล้วยไม้ดอกไม้เพื่อการส่งออก มีที่แห่งนี้เพียงแห่งเดียวของกำแพงเพชร ส่วนชื่อ ภัสรินทร์ ได้มาจากชื่อของลูกสาว เมื่อปี 2527 ในสมัยนั้น เริ่มสนใจในวงการกล้วยไม้ ก็เลยไปศึกษาดูงานที่กรุงเทพแล้ว หลังจากนั้น พอปี 2530 เป็นปีที่ลูกสาวเกิดพอดี ก็เลยเป็นที่มาของชื่อสวนกล้วยไม้ภัสรินทร์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (ไพรัตน์ ทองฤทธิ์, การสัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2563)

ภาพที่ 1 สวนมะนาวและตัวอย่างสวนมะกรูดในสวนสุวรรณิปรางทอง

ภาพที่ 2 สวนกล้วยไม้ภัสรินทร์

สวนกล้วยไม้ภัสรินทร์ จังหวัดกำแพงเพชร

สวนกล้วยไม้ภัสรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนในสังคมหันมาอนุรักษ์กล้วยไม้ไทย เพื่อสืบสวนกล้วยไม้ไทย เพื่อให้ทุกคนในรุ่นหลังได้ศึกษากล้วยไม้ไทยและเพื่อการค้าขายและการส่งออก กล้วยไม้ถือเป็นหนึ่งในสินค้าที่เป็นสัญลักษณ์ของไทย โดยกล้วยไม้ไทยจัดเป็นกล้วยไม้เขตร้อน ได้แก่ กล้วยไม้สกุลหวาย มีอคคาร่า และแวนด้า ซึ่งมีจังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร กรุงเทพมหานครฯ ราชบุรี นนทบุรีเป็นพื้นที่การผลิตหลัก การผลิตกล้วยไม้เพื่อส่งออกประมาณ 49% ส่วนอีก 51% เป็นการผลิตเพื่อใช้ในประเทศ (เป็นกล้วยไม้ที่มี

คุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานการส่งออก) มีจำนวนผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยประมาณ 115 ราย และเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไม้ประมาณ 3,000 ราย คู่ค้าสำคัญดอกกล้วยไม้ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา จีน อิตาลี และคู่ค้าสำคัญต้นกล้วยไม้ เนเธอร์แลนด์ เยอรมนี ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เนื่องจากดอกกล้วยไม้เป็นพืชที่มีอายุสั้นและบอบบาง ดังนั้น เวลาในการขนส่งจึงมีอุปสรรคปัญหา

ภาพที่ 3 กล้วยไม้สกุลหวาย

ภาพที่ 4 กล้วยไม้สกุลแวนด้า

ภาพที่ 5 กล้วยไม้สกุลช้าง

ภาพที่ 6 กล้วยไม้ฟิลิปปินส์

ภาพที่ 7 กล้วยไม้รองเท้านารีอินทนนท์

สวนเกษตรสุวรรณีปรางทอง

ความชำนาญของคุณวิเชียร บุญเกิดนั้นมามากมายหลายด้าน แต่ด้านที่มีความโดดเด่นนั้นก็คือการพัฒนาพันธุ์พืช การพัฒนาขยายพันธุ์ผลไม้ คุณลุงวิเชียรนั้นมีความชำนาญพิเศษโดยเฉพาะวิธีการพัฒนาพันธุ์ผลไม้ต่าง ๆ ที่ได้มีการตัดแต่งเพาะพันธุ์ผลไม้ แต่ช่วงเวลาเพื่อจะทำให้พันธุ์ผลไม้มีความแข็งแรง และทนทานต่อฤดูกาล จะถูกจัดเก็บไว้ในพื้นที่ทำการเพาะพันธุ์นั้น และเมื่อถึงเวลาที่จะจัดจำหน่ายตามความต้องการของลูกค้า

ภาพที่ 8 แสดงตัวอย่างการลงพื้นที่เพื่อบรรยายภายในสวนสุวรรณีปรางทอง

ภาพที่ 9 สวนมะนาวและสวนมะกรูดตัวอย่างในสวนสุวรรณีปรางทอง

ซึ่งมะนาวคือไม้ผลที่เป็นจุดเด่นที่สุดของสวนสุวรรณิปรางทอง ซึ่งมีเทคนิคที่ทำให้มะนาวดกและลำต้นแข็งแรง นั้นมีวิธีการหรือเทคนิคดังนี้

1. มะนาวพันธุ์นี้ ต้องปลูกในบ่อซีเมนต์มาตรฐานทั่วไป เพื่อง่ายต่อการให้น้ำและทำให้ดินชุ่มชื้นน้ำไว้ได้นาน สร้างความชุ่มชื้นให้แก่ต้นมะนาว

2. บ่อซีเมนต์ที่ใช้จะต้องเจาะกันบ่อให้ทะลุ เพื่อให้รากแก้วแทงลงดินเพื่อยึดโคนต้นไว้กันไม่ให้ต้นล้ม และยังช่วยหาอาหารได้ดีอีกด้วย ทำให้ต้นมีอายุยืนยาว นอกจากนี้บ่อซีเมนต์ยังช่วยควบคุมความสูงของต้นมะนาว ทำให้ง่ายต่อการเก็บเกี่ยว และตัดแต่งกิ่ง ยังลดปริมาณการให้ปุ๋ยอีกด้วย

3. สำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกน้อย การปลูกในบ่อซีเมนต์สามารถปลูกได้หลายต้น ดีกว่าปลูกลงดิน เราสามารถจัดการเรื่องน้ำได้ง่าย ต้นมะนาวจะไม่แย่งอาหารกันเอง โดยเฉพาะพันธุ์แป้นผลดกพิเศษ จะให้ผลดกถ้าปลูกในบ่อซีเมนต์

โดยธรรมชาติของมะนาว ชอบที่โปร่ง ไม่ชอบน้ำขัง ต้องให้น้ำสม่ำเสมอ ระยะเวลาการปลูกแล้วแต่พื้นที่ปลูกมากหรือน้อย แต่ต้องมีระยะห่างประมาณ 3.5*3.5 เมตร ก็ให้ผลผลิตดี และต้องมีการตัดแต่งกิ่ง โดยเฉพาะหลังการเก็บเกี่ยวและควรให้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยสูตร 15-15-15 หรือปุ๋ยชีวภาพ ระยะแรกของการปลูกควรจะรดน้ำสม่ำเสมอ วันละ 2 ครั้ง คือ เช้าและเย็น จะมีการแตกใบใหม่ขึ้นและรดวันละครั้งถ้ามีแดดไม่จัดหรือถ้ามีฝน หากต้องการให้ต้นโตแข็งแรง เพื่อให้รากแก้วยึดดินไม่ให้ต้นล้ม จะใช้ต้นตอจากต้นส้มโอน้ำกร่อยหรือต้นส้มเวอร์คา เป็นพันธุ์นำเข้าจากต่างประเทศ กิ่งพันธุ์ 1 ต้น ใช้ต้นตอประมาณ 3 ต้น โดยนำมาเสียบยอดเท่านั้น ทำให้มะนาวมีอายุได้ถึง 10 ปี ซึ่งเท่าที่สังเกตมะนาวพันธุ์อื่น ส่วนมากจะมีอายุได้เพียง 6 ปี (วิเชียร บุญเกิด, การสัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2563)

นอกจากนี้ยังพบว่าคุณลุงวิเชียรจะมีความสนใจศึกษาพันธุ์ไม้ผล พันธุ์ใหม่พันธุ์ดีอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะละมุดพันธุ์สาส์ที่ปลูกดกมาก ในการพูดคุยสอบถามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้รวมทั้งได้สังเกตการไม้ผลที่ปลูก มีแปลงที่สะอาดมีการปฏิบัติที่ดี เนื่องจากคุณลุงวิเชียรมีประสบการณ์ในการทำสวนผลไม้กว่าสามสิบปี จึงเป็นสวนผลไม้ตัวอย่าง ในทุก ๆ ปีมีทั้งนิสิต นักศึกษา นักเรียน รวมทั้งเกษตรกร ผู้นำชุมชนและท้องถิ่นได้มาศึกษาหาความรู้เป็นประจำ เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2562 ณ ห้องประชุมใหญ่ ชั้น 2 เวลา 12.30 น. ที่ผ่านมา คุณลุงวิเชียรได้รับรางวัล Dara variety award เกียรติยศความสำเร็จของบุคคลที่มีความโดดเด่น (ผู้บริหารองค์กรดีเด่น สาขา-เกษตรกรดีเด่น) (วิเชียร บุญเกิด, การสัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2563)

ความสำคัญของพืชเกษตรที่มีต่อประเทศไทย

กล้วยไม้ เป็นพืชเศรษฐกิจที่นำเข้ามาประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยเป็นทั้งผู้ผลิตและส่งออกกล้วยไม้ตัดดอกที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยในปี 2555 สัดส่วนของการส่งออกกล้วยไม้ตัดดอกถึงร้อยละ 66 ของมูลค่าดอกไม้ทั้งหมดที่ส่งออกของไทย ฟาร์มกล้วยไม้ตัดดอกส่วนใหญ่มักจะอยู่ในพื้นที่ภาคกลางของประเทศ เนื่องจากมีข้อได้เปรียบทางการขนส่ง (เรียงชัย ต้นสุชาติ และคณะ, 2555, หน้า 1) ส่วนในจังหวัดกำแพงเพชร มีฟาร์มกล้วยไม้ที่มีชื่อเสียงในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ผลิตและจำหน่ายกล้วยไม้ตัดดอก กล้วยไม้หายาก เป็นแหล่งผลิตกล้วยไม้ที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือตอนล่าง และเป็นศูนย์รวมพันธุ์กล้วยไม้กว่า 50 สายพันธุ์ สวนกล้วยไม้ภัสรินทร์ ตั้งอยู่ที่ ตำบลวังบัว อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร (Praphaporn Srilert, 2013) จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรรายงานตัวเลขการส่งออกกล้วยไม้ตัดดอกในปี 2562 ว่า มีผลผลิตเพิ่มขึ้นเปรียบเทียบกับปี 2561 ถึงร้อยละ 9.84 (จาก 48,960 เป็น 53,780 ตัน ตามลำดับ) โดยมีประเทศที่ส่งออกหลัก 10 ประเทศคือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เวียดนาม จีน อินเดีย เนเธอร์แลนด์ อิตาลี บราซิล เยอรมนีและออสเตรเลีย ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะกล้วยไม้ตัดดอกซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกหลักของไทยพบว่า

ในปี 2562 การส่งออกกล้วยไม้ตัดดอกมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2561 ถึงร้อยละ 13.27 และร้อยละ 5 สำหรับการส่งออกต้นกล้วยไม้ (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2562)

แต่เมื่อพูดถึงมะนาวพบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกมะนาวมากถึง 108,779 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) มีผลผลิตรวมทั้งประเทศถึง 152,335 ตัน เนื่องจากมะนาวเป็นพืชพื้นเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือภายใต้ประชาคมอาเซียนในปัจจุบัน ผู้คนในภูมิภาคนี้รู้จักและใช้ประโยชน์จากมะนาวมาช้านาน อีกทั้งภูมิปัญญาพื้นบ้านแต่โบราณได้ใช้มะนาวเป็นสมุนไพรบำบัดโรค เช่น โรคเลือดออกตามไรฟัน เพราะมีวิตามินซีสูง รวมถึงการแก้อาการเจ็บคอเพราะมะนาวว่าอุดมไปด้วยกรดซิตริก กรดมาลิก และกรดแอสคอร์บิก ซึ่งเป็นกรดผลไม้กลุ่มหนึ่งช่วยในการกระตุ้นเซลล์ทำให้เซลล์ผิวที่เสื่อมสภาพหลุดลอกช่วยขจัดรอยแผลเป็นให้จางลง อีกทั้งยังมีสารกลุ่มฟลาโวนอยด์ รวมถึงธาตุอาหารอย่างเช่นฟอสฟอรัส แคลเซียม แมกนีเซียม แหล่งเพาะปลูกมะนาวของไทยจะอยู่ในภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาได้แก่ภาคเหนือ ผลผลิตมะนาวของไทยจะใช้เพื่อการบริโภคภายในประเทศกว่าร้อยละ 90 มีการส่งออกเป็นส่วนน้อย โดยมีการส่งออก 216 ตัน ในปี 2556 ในจำนวนนี้ส่งออกไปประเทศลาวมากที่สุดจำนวน 106.6 ตัน ส่วนการส่งออกไปยังประเทศอาเซียนอื่น ๆ ไม่มีข้อมูลปรากฏ มะนาวจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่นอกจากจะมีตลาดผู้บริโภคภายในประเทศรองรับแล้ว มะนาวกำลังจะก้าวเป็นสินค้าดาวเด่นของไทยในตลาดการค้าเสรีอาเซียนได้ในอนาคต เพราะประเทศภายในภูมิภาคอาเซียนต่างมีข้อจำกัดในการเพาะปลูกมะนาว (สมพร อิศวิลานนท์, 2559)

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2562). *สินค้ากล้วยไม้*. เข้าถึงได้จาก

https://www.ditp.go.th/contents_attach/539560/539560.pdf

เริงชัย ต้นสุชาติและคณะ. (2555). *การวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่าของธุรกิจกล้วยไม้ตัดดอกในจังหวัดเชียงใหม่*.

(รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). *มะนาว : เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปี 2561*.

เข้าถึงได้จาก http://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/prcaidata/files/1_%20lemon%2061.pdf

สมพร อิศวิลานนท์. (2559). *ทำกินถิ่นอาเซียน : มะนาว..ในตลาดอาเซียน*. เข้าถึงได้จาก

<https://www.komchadluek.net/news/lifestyle/226677>

Praphaporn Srilert. (2013). *กล้วยไม้เศรษฐกิจ*. เข้าถึงได้จาก

<https://www.blogger.com/profile/17416212687080837898>.

แกงหยวกกล้วยไข่กับเมี่ยงนครชุม พื้นที่กำแพงเพชร

วุฒิชัย ตรุษลักษณ์

เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ธนธรณ์ แจ่มไม้

อาจารย์, สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

วรรณิกา คุ่มเนตร

กิตติวิชช์ จันทร์เล็ก

พัชรีวรรณ เสือเนียม

พิมพ์พิศา หาญอยู่

สโรชา ก้อนจันทร์เทศ

นักศึกษา, โปรแกรมวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

พินทุมาศ กว้างปัญญา

วิรัชยุพา กิจไพบูลย์สิน

จุฑามาศ ฝอยทอง

นิลาวัลย์ จินามูล

นักศึกษา, โปรแกรมวิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทนำ

จังหวัดกำแพงเพชรเป็นจังหวัดที่อยู่ในบริเวณภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลางตอนบนทำให้ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตได้รับการผสมผสานจากทั้งภาคเหนือ (ล้านนา) และภาคกลาง (อยุธยาและสุโขทัย) ซึ่งแสดงออกในหลาย ๆ อย่าง อาทิ ประเพณี วัฒนธรรมโดยเฉพาะอาหาร อย่างเมี่ยงคำหรือเมี่ยงลาว เป็นต้น เมี่ยงเป็นอาหารที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษโดยการย้ายถิ่นฐานของผู้คนที่มาจากภาคเหนือและภาคอีสาน แต่เมื่อย้ายถิ่นมาอยู่กำแพงเพชรเป็นเวลานานก็เริ่มผสมผสานความเป็นภาคกลางเข้าไปในอาหารหรือแม้แต่วิธีการกิน รวมถึงส่วนผสมที่นำมาใช้ในการทำเมี่ยง นอกจากเมี่ยงแล้วเมื่อมาจังหวัดกำแพงเพชร คนส่วนใหญ่จะนึกถึงกล้วยไข่กำแพงเพชร เนื่องจากกล้วยไข่ของจังหวัดกำแพงเพชรนั้น มีลักษณะเด่นที่ลูกเล็กกำลังดี มีกลิ่นหอม และรสชาติหวาน แยกบ้านแขกเมืองจึงนิยมนำกล้วยไข่ไปเป็นของฝาก สืบเนื่องมาจากในสมัยก่อนพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรมีการปลูกกล้วยไข่อยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อมีกล้วยสุกเป็นจำนวนมากชาวบ้านจึงคิดหาวิธีที่จะนำกล้วยมาทำเป็นอาหารประเภทต่าง ๆ เพื่อให้คนในครอบครัวไม่เกิดความเบื่อหน่ายจากการรับประทานอาหารชนิดเดิมซ้ำ ๆ ก่อเกิดเป็นแกงหยวกกล้วยไข่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ : แกงหยวกกล้วยไข่, เมี่ยงนครชุม, กำแพงเพชร

ความเป็นมาของเมี่ยงนครชุมและแกงหยวกกล้วยไข่กำแพงเพชร

อาหารประจำถิ่นประจำจังหวัดกำแพงเพชร หลายคนมักจะนึกถึงกล้วยไข่ กระจ่างสารท หรือแม้แต่แห้ว ซึ่ง เป็นของฝากขึ้นชื่อประจำจังหวัดกำแพงเพชร แต่หากพูดถึงอาหารโบราณประจำถิ่นที่มีมาอย่างยาวนาน คงหนีไม่พ้นเมี่ยงนครชุมและแกงหยวกกล้วยไข่ เมี่ยงนครชุมที่นิยมทำกันมีอยู่ 2 ลักษณะคือ ทำแบบเมี่ยงลาวและเมี่ยงคำ เพราะประชากรส่วนหนึ่งในจังหวัดกำแพงเพชร ได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากภาคอีสาน และภาคเหนือ จึงได้มีการนำเอาวิถีชีวิตดั้งเดิมติดตัวเมื่อย้ายถิ่นฐานมาด้วย โดยเฉพาะเมี่ยงลาวเป็นอาหารอีกประเภทหนึ่งที่เป็นที่นิยมของทางภาคเหนือ เมี่ยงโดยทั่วไป นิยมกินหรืออมเพื่อความกระชุ่มกระชวยทำให้เกิด

ความเพลิดเพลินหรือแก่เปรี้ยวปากชาวเหนือส่วนใหญ่จะติดใบเมี่ยง ถ้าไม่ได้อมจะง่วงนอน หรือง่วงซึม ใบเมี่ยงคามาจากใบชาป่า หรือใบชา นำมาหมัก เพื่อใช้กินกับเกลือหรือกินกับแคบหมู ประชาชนในสมัยโบราณ ถือเป็นอาหารสำหรับอมเป็นหลักในทุกผู้คนไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ปัจจุบันนี้การอมใบเมี่ยงไม่นิยมกันแล้วและมีการพัฒนามาเป็นเมี่ยงที่มีไส้แตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัดแต่ละท้องถิ่น ในจังหวัดกำแพงเพชรล้วนมีร้านเมี่ยงตามแบบฉบับกำแพงเพชร ที่ไม่ซ้ำกับท้องถิ่นใด เมี่ยงจึงกลายเป็นอาหารกินเล่น ๆ ในแต่ละบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานศพ เมียงนครชุมจะถูกใช้เป็นของรับแขก ในทุกงาน จนกลายเป็นประเพณีประจำเมืองกำแพงเพชร ในปัจจุบันเมียงนครชุมนับว่าเป็นภูมิปัญญาที่ไม่มีวันที่จะสาบสูญ เพราะชาวกำแพงเพชรส่วนใหญ่นิยมกินเมียงเป็นอาหารว่างกันอยู่ เกือบทุกครัวเรือน (สันติ อภัยราช, มปป)

กล้วยไข่เป็นกล้วยที่ได้รับความนิยมในการบริโภคโดยทั่วไป โดยเฉพาะกล้วยไข่ที่สุกแล้ว เนื่องจากรสชาติดี อร่อย หวานหอม นุ่ม มีขนาดไม่ใหญ่จนเกินไป เดิมการเพาะปลูกกล้วยไข่ในประเทศไทยเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคในประเทศ แต่ในปัจจุบันกล้วยไข่เป็นผลไม้ชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงมีการขยายการเพาะปลูกกล้วยไข่เพื่อทำการส่งออกไปยังต่างประเทศ กล้วยไข่เป็นผลไม้ที่ถือได้ว่ามีศักยภาพในการส่งออกสูง เพราะเป็นผลไม้ที่สามารถเก็บรักษาไว้ในอุณหภูมิที่ต่ำได้นาน จึงเอื้ออำนวยต่อการส่งออก ในด้านการผลิตนั้นก็สามารถที่จะผลิตเพื่อจำหน่ายได้ตลอดปี (บุษรา ใจยศ, 2551, หน้า 1) กล้วยไข่ในประเทศไทยนั้น สายพันธุ์ที่นิยมปลูก คือ กล้วยไข่กำแพงเพชร เนื่องจากกล้วยไข่ชอบดินดำปนทราย ดินร่วนที่มีการระบายน้ำดี และมีน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ชอบแล้ง ไม่ชอบพื้นที่ราบ ซึ่งจังหวัดกำแพงเพชรนั้นมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมมาก จึงส่งผลให้กล้วยไข่กำแพงเพชรมีจุดเด่น คือ มีรสชาติหวานเปลือกบาง และเนื้อแน่นกว่ากล้วยไข่ในจังหวัดอื่น ๆ ดังนั้นจึงถือได้ว่าจังหวัดกำแพงเพชรเป็นแหล่งผลิตกล้วยไข่ที่สำคัญของประเทศ (เผด็จ บุญทอง, 2554, หน้า 1)

จากการศึกษาดังกล่าวทำให้กล้วยไข่กำแพงเพชรนับว่าเป็นของฝากที่เมื่อใครก็ตามที่มาเยือนจังหวัดกำแพงเพชรจะต้องซื้อติดกลับไปเสมอ เพราะกล้วยไข่ของกำแพงเพชรขึ้นชื่อเรื่องความหวานที่มีเอกลักษณ์ไม่แข็งและมีเม็ดเหมือนกล้วยไข่ที่อื่น ๆ เมื่อกล้วยกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแสดงให้เห็นว่าสภาพพื้นที่บริเวณนี้มีความเหมาะสมในการปลูกกล้วยไข่ ทำให้ในสมัยก่อนชาวจังหวัดกำแพงเพชรนิยมปลูกกล้วยไข่เป็นอย่างมากไม่ว่าจะไปในพื้นที่ใดก็มักจะพบเจอกล้วยไข่เสมอ ชาวบ้านจึงนำกล้วยไข่มาประกอบอาหารเพื่อทำเป็นกับข้าว บางส่วนก็นำไปทำเป็นขนมหวานไว้รับประทานในครัวเรือน จากการลองนำกล้วยไข่มาทำเป็นอาหารคาว หรือแกงกล้วยไข่นั้น จึงมีการนำกล้วยไข่มาทำเป็นอาหารตั้งแต่ในสมัยนั้นเป็นต้นมา โดยนิยมนำมาทำแกงหยวกกล้วยไข่มากที่สุด เนื่องจากกล้วยไข่จะมีรสหวานตัดกับความเค็มของกะทิ กลายเป็นอาหารโบราณประจำถิ่นมาจนถึงปัจจุบัน (รัฐญา พงษ์เสื่อ, การสัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2563)

คุณค่าของกล้วยไข่และสมุนไพรรักษาโรคในเมียงนครชุม

เมื่อพูดถึงสรรพคุณของทั้งกล้วยไข่และเมียงแล้ว ทั้ง 2 ล้วนแล้วแต่มีส่วนประกอบจากธรรมชาติ ทั้งวิตามิน ไยอาหาร ซึ่งมีส่วนช่วยทั้งในด้านการบำรุงร่างกายและรักษาโรค (พิชญาดา เจริญจิต, 2563) อาทิ รักษาอาการท้องผูก เพราะกล้วยไข่มีเส้นใยและกากอาหารเป็นจำนวนมากจึงเป็นยาระบายและแก้อาการท้องผูกได้ ลดอาการเสียดท้อง ป้องกันโรคโลหิตจาง ลดอันตรายจากความดันโลหิตสูง ลดอันตรายจากเส้นเลือดฝอยแตก ป้องกันโรคซึมเศร้า ช่วยรักษาแผลในลำไส้ ปรับสมดุลของระดับโพแทสเซียมช่วยและควบคุมอุณหภูมิของร่างกาย สรรพคุณสำหรับเมียงค้ำและเมียงลาวนั้น มีมากเช่นเดียวกับกล้วยไข่ซึ่งสารอาหารหลักได้แก่ โปรตีนจากหมูสับ กุ้งแห้ง และ ถั่วลิสง ไขมันจากน้ำมันพืชที่ใช้ทอดและผัดไส้เมียงและได้ใยอาหารจากผักอยู่บ้างเล็กน้อย การกินข้าวต้มเมียงลาวเป็นอาหารว่างก็จะได้สารอาหารสมดุลที่ดี (มูลนิธิหมอชาวบ้าน, 2018) ส่วนเมียงค้ำได้ใยอาหารจากผักอยู่บ้างเล็กน้อย การกินข้าวต้มเมียงลาวเป็นอาหารว่างก็จะได้สารอาหาร

สมตุลที่ดี ดังนี้ มะพร้าวคั่ว ถั่วลิสงคั่ว จัดเป็นสมุนไพรสมัน ช่วยบำรุงไขข้อและบำรุงเส้นเอ็น ใบชะพลู ซึ่งหัวหอม พริก ช่วยให้เลือดลมไหลเวียนได้สะดวก ป้องกันอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ช่วยย่อยอาหาร เสริมธาตุลม และธาตุไฟ มะนาวทั้งเปลือกมีรสเปรี้ยวขม ช่วยขับเสมหะ บรรเทาอาการไอช่วยให้ชุ่มคอ เสริมธาตุน้ำในร่างกาย น้ำจิ้มมีรสหวานรสเค็ม ช่วยบำรุงธาตุดิน และเมี่ยงคำยังเป็นของว่างที่ให้โยอาหารค่อนข้างดี จึงมีประโยชน์ต่อระบบขับถ่ายของร่างกายอีกด้วย (พิชญาดา เจริญจิต, 2562)

ส่วนประกอบเมี่ยงนครชุมและแกงหยวกกล้วยไข่

ในการทำแกงหยวกกล้วยไข่และเมี่ยงนครชุมนั้น มีวิธีการทำที่ไม่ยุ่งยาก เนื่องจากเป็นอาหารพื้นบ้านที่คนไทยคุ้นเคยกันมาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะแกงหยวก ที่เป็นแกงโบราณ ซึ่งคนในสมัยก่อนมองเห็นความสำคัญของหยวกกล้วย เพราะคนสมัยก่อนเชื่อว่าน่าจะได้รับประทานได้ จึงนำหยวกกล้วยมาประกอบอาหาร นับแต่นั้นมาแกงหยวกกล้วย จึงเป็นที่นิยมและทำตามงานต่าง ๆ เช่น งานบุญ งานบวช งานประเพณีต่าง ๆ แต่มีข้อยกเว้น คือไม่นิยมทำในงานศพ หยวกกล้วย คือ ส่วนที่เป็นแกนของต้นกล้วย หยวกกล้วยที่นิยมรับประทาน คือหยวกกล้วยตานี หยวกกล้วยป่า และหยวกกล้วยน้ำว้า (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, 2560) หยวกกล้วยที่เราจะนำมาปรุงอาหาร ควรเป็นหยวกกล้วยที่ยังไม่ออกปลี แต่สำหรับกำแพงเพชรนั้น เนื่องจากเป็นเมืองที่มีกล้วยไข่เป็นจำนวนมากชาวบ้านจึงนิยมนำหยวกกล้วยไข่มาทำเป็นแกงหยวกรับประทาน ซึ่งส่วนประกอบหลัก ๆ ของแกงหยวกกล้วยไข่คือ หยวกกล้วยไข่ กะปิ กุ้งแห้ง เกลือ กะทิ น้ำเปล่า หอมแดง ขมิ้นและถั่วเหลืองคั่ว แต่สำหรับเมี่ยงนครชุมนั้น ชาวบ้านนิยมทำกันใน 2 ลักษณะคือ เมี่ยงลาวและเมี่ยงคำ ซึ่งแต่ละแบบมีวัตถุดิบที่แตกต่างกัน ผู้เขียนขอเริ่มที่วัตถุดิบในการทำเมี่ยงลาว ซึ่งมีส่วนประกอบทั้งหมด 12 ชนิด คือ ใบผักกาดดอง น้ำมันพืชสำหรับผัดผักกาดดอง น้ำปลา น้ำตาล น้ำมะขามเปียกคั้นชันปานกลาง เนื้อหมูสับละเอียด กุ้งแห้งป่น หอมเจียว กระเทียมเจียว พริกขี้หนู ถั่วลิสงและมะพร้าวคั่ว ส่วนเมี่ยงคำนั้นมีส่วนประกอบที่สำคัญ 6 ชนิดด้วยกันคือ น้ำตาลมะพร้าว น้ำเปล่า ถั่วลิสงโหลก กะปิ น้ำปลาและมะพร้าวคั่ว (บาง, การสัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2563)

วิธีการทำเมี่ยงนครชุมและแกงหยวกกล้วยไข่

เมื่อกกล่าวถึงการทำอาหารพื้นถิ่นจังหวัดกำแพงเพชรไม่ว่าจะเป็นเมี่ยงนครชุม หรือแม้แต่แกงหยวกกล้วยไข่นั้น มีวิธีการทำที่ไม่ยุ่งยาก ซึ่งสามารถทำได้ดังนี้

1. หั่นหยวกกล้วยเป็นชิ้นพอดีคำ สาวโยกล้วยออก และนำหยวกแช่น้ำมะขามเปียกเพื่อป้องกันไม่ให้หยวกกล้วยมีสีคล้ำลง
2. ตำปลาย่างให้ป่น คั่วถั่วเหลืองให้หอม และนำถั่วเหลืองที่คั่วไปแช่น้ำ

ภาพที่ 1 ปลาย่างป่นละเอียด

3. ตั้งหัวกะทิตี่เขี้ยวพอแตกมัน ใส่พริกแกงพร้อมปลาอย่างลงไป

ภาพที่ 2 การเคี้ยวกะทิตี่และคั่วถั่วเหลือง

4. เคี้ยวจนน้ำแกงเดือดเต็มที ใส่พริกแกง ตามด้วยหอยกกล้วยลงไป

5. พอเริ่มเดือดใส่ถั่วเหลืองคั่วและปลาอย่างลงไป แล้วจึงเริ่มปรุงรส

ภาพที่ 3 การเคี้ยวพร้อมใส่ปลาอย่าง

6. นำหางกะทิตี่มาใส่และใส่เครื่องปรุงลงไป ใส่กล้วยไข่และนำชะอมมาใส่ในขั้นตอนนี้สุดท้าย

ภาพที่ 4 การใส่หางกะทิตี่ กล้วยไข่และชะอม ลงไปเป็นขั้นตอนนี้สุดท้าย

7. พอสุกได้ที่แล้วใส่กล้วยไข่และชะอมลงไป เสริฟพร้อมข้าวสวยหรือข้าวเหนียวก็ได้

ภาพที่ 5 กล้วยหอยกล้วยไข่ พร้อมรับประทาน

ส่วนการทำเมียงนครชุนนั้น ผู้เขียนขอแบ่ง 2 ประเภท ตามความนิยมที่มีอยู่ คือ เมียงลาวและเมียงคำ โดยมีรายละเอียดการทำดังนี้ (บาง, การสัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2563)

เมียงลาว

1. ผัดใบผักกาดตองกับน้ำมันให้ร้อนทั่วกัน
2. ผสมน้ำปลา น้ำตาล น้ำมะขามเปียก นำไปเคี่ยวในกระทะจนข้นและเหนียว ใส่หมู กุ้งแห้ง หอมเจียว กระเทียมเจียว ชিং ถั่วลิสง มะพร้าว เคี่ยวให้เหนียวพอปั้นได้
3. ปั้นเป็นรูปกลมเล็ก ๆ ห่อด้วยใบผักกาด เป็นรูปกลม
4. จัดเมียงลาวเรียงให้สวยงาม โรยพริกขี้หนูสดในจาน

เมียงคำ

1. เคี่ยวน้ำตาลมะพร้าว กับน้ำ ไฟกลาง หมั่นคน ระวังไหม้
2. เคี่ยวน้ำตาลได้ที่ อย่านำให้เหนียวมาก เพราะเย็นแล้วจะเหนียวขึ้นอีก
3. ใส่กะปิ น้ำปลา ชิมรสตามชอบ
4. ใส่ ข้าวคั่วโขลก ถั่วลิสงคั่วโขลก มะพร้าวคั่วโขลก คนเข้ากัน พักให้เย็น จะข้นขึ้นอีก
5. เตรียมเครื่องเมียงให้พร้อม

จากการศึกษาการทำเมียงคำกระทงทองอัญชัน ของโชติรส สกุศลไพศาลและคณะ (2558) จากการใช้วัตถุดิบที่เหลืออยู่ภายในสถานประกอบการที่ทำงาน (โรงแรม) พบว่า ส่วนประกอบในการทำเมียงยังคงมี ชিং ตะไคร้ ถั่วลิสง พริกขี้หนู มะนาว หอมแดงและใบชะพลู เช่นเดียวกันกับเมียงนครชุน แตกต่างกันที่ภาชนะในการใส่ไส้เมียง โดยเมียงนครชุนนั้น ยังคงอนุรักษ์ความเป็นเมียงดั้งเดิม โดยใช้ใบชะพลูในการห่อไส้ แต่การศึกษาของโชติรส สกุศลไพศาลและคณะ (2558) ใช้กระทงทองในการใส่ไส้เมียงเพื่อความสวยงามและนำกินของแขกที่เข้าพักในสถานประกอบการ นอกจากนั้นในปัจจุบันยังมีการประยุกต์นำข้าวเหนียวมาเป็นส่วนประกอบในการทำเมียง โดยใช้ข้าวลื้มผัวมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เมียงคำข้าวลื้มผัว (วิลาสินี ตีปัญญา, 2556, หน้า ก) โดยศึกษาสูตรการทำเมียงที่เหมาะสมเพื่อให้อายุของผลิตภัณฑ์เพิ่มสูงขึ้น สูตรน้ำเมียงที่เหมาะสม ประกอบไปด้วย น้ำตาลปပ် 40 กรัม น้ำตาลทราย 14 กรัม แปะแซ 18 กรัม ชิงบด 20 กรัม หอมแดง 3 กรัม และเกลือ 5 กรัม และอัตราส่วนเครื่องเมียง คือ ข้าวพองลื้มผัว 1 ส่วน ถั่วลิสงคั่ว 1 ส่วน กุ้งแห้ง 0.25 ส่วน ใบชะพลูอบแห้ง 0.05 ส่วนและมะพร้าวคั่ว 1 ส่วน ผสมกับน้ำเมียง 1 เทาของส่วนผสมทั้งหมด การวิเคราะห์องค์ประกอบทางดานเคมี คือ ปริมาณความชื้น ไขมัน โปรตีน เกลา เยื่อใยและคาร์โบไฮเดรต มีคาร์บอนโดยน้ำหนักเปียกเท่ากับ 6.26, 28.45, 9.92, 1.78, 1.67 และ 53.59 ตามลำดับ ทำการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์เมียงคำข้าวลื้มผัวโดยบรรจุในถุงออลูมิเนียมฟอยล์ เก็บรักษาไว้ในอุณหภูมิห้องเป็นเวลา 6 สัปดาห์ พบว่าเมื่ออายุการเก็บรักษาเพิ่มขึ้น ค่าความชื้น ค่า Aw และค่า TBA มีการเปลี่ยนแปลงโดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

จากการวิจัยที่ผ่านมาได้เห็นความพยายามในการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์เมียงให้ได้รับความสนใจทั้งจากคนไทยและชาวต่างชาติ ดังนั้น เมียงนครชุนยังมีโอกาสอีกมากที่จะสามารถพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์เพื่อให้ครอบคลุมความนิยมของผู้ที่สนใจเมียงในอนาคต เช่นเดียวกันแกงหยวกกล้วยไข่ที่สามารถนำไปปรับสูตรพัฒนาเป็นอาหารที่แสดงอัตลักษณ์เมืองกำแพงเพชรได้

บรรณานุกรม

- โชติรส สกุลยลไพศาล, วิภาวี อินทร์บำรุง และ กมลชนก ยี่โถหุ่่น. (2558). *เมี่ยงคำกระทงทองอัญชัน*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจดุขฎฐิบัณติต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- บุษรา ใจยศ. (2551). *การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตกล้วยไข่ในจังหวัดตาก*. (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เผด็จ บุญทอง. (2554). *แนวทางการพัฒนาการผลิตกล้วยไข่ของเกษตรกรตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณติต). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- พิชญาดา เจริญจิต. (2562). *เมี่ยงคำ อาหารว่างในบทพระราชนิพนธ์*. เข้าถึงได้จาก https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_100636
- (2563). *เมี่ยงคำ อาหารว่างในบทพระราชนิพนธ์*. เข้าถึงได้จาก https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_100636
- มูลนิธิหมอชาวบ้าน. (2018). *เมี่ยงคำ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/folkdoctorthailand/posts/10156103082082028>
- วิลาสินี ดีปัญญา. (2556). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์เมี่ยงคำชาวลิมผ้ว*. (รายงานการวิจัย). เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- สันติ อภัยราช, (มปป.). *แนวทางการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เมี่ยงนครชุม*. (2552). เข้าถึงได้จาก <http://sunti-apairach.com/04/04A.htm>.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. (2560). *แกงหยวกกล้วย*. เข้าถึงได้จาก https://www.m-culture.go.th/sisaket/ewt_news.php?nid=818&filename=index

ผมแดง คนไทยเชื้อสายเวียงจันทน์ ในจังหวัดกำแพงเพชร

วชิรวิทย์ วรรณิกา

นักวิชาการคอมพิวเตอร์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ธนธรณ์ แจ่มไม้

อาจารย์, สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

เกษมศรี ท้องฟ้าอารมณ์

นริศรา สารีดี

พรศิริ ไพรวรรณรักษา

เนตรชนก ระเบียบแม่เมย

นักศึกษา, โปรแกรมวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทคัดย่อ

คนผมแดงในจังหวัดกำแพงเพชร มีตำนานเล่าว่า ได้อพยพย้ายถิ่นมาจากเวียงจันทน์ แต่มีหลักฐานปรากฏเรื่องคนผมแดงจากบทพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสต้นในรัชกาลที่ 5 ถึงเส้นผมสีแดงที่ไม่มีใครเหมือน ซึ่งผมแดงที่ปรากฏนี้เป็นลักษณะผมแดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ สีเริ่มต้นในช่วงนี้ผมจะมีสีดำก่อน จนถึงอายุประมาณหนึ่งผมจึงจะเริ่มเปลี่ยนสี (ขึ้นอยู่กับแต่ละคนด้วยว่าจะเปลี่ยนเมื่อไร) ช่วงที่ 2 ในช่วงนี้ผมจะเปลี่ยนสภาพเป็นสีแดงออกทอง (ความเข้ม - จางนั้นขึ้นอยู่กับกรรมพันธุ์) และช่วงที่ 3 ในระยะนี้จะเป็นสีที่เปลี่ยนจากสีแดงเป็นสีที่เข้มขึ้น อาจเป็นสีแดงน้ำตาลโค้ก หรือสีดำ ก่อนที่จะแปรสภาพเป็นสีขาวหงอก นอกจากนั้นแล้วจากการศึกษาของ Arisa JK (2018) ยังบอกอีกว่า ผมสีแดงต่อกำเนดินนั้นเป็นเผ่าพันธุ์ที่ค่อนข้างหายาก ซึ่งจะพบมากในแถบยุโรป การกลายพันธุ์ของยีน MC1R คือตัวสร้างผมสีแดง ซึ่งถ้าหากทั้งพ่อ และแม่มียีนตัวนี้ แม้ไม่ได้มีผมสีแดงก็ตาม เด็กที่เกิดมาจะมีโอกาสถึง 25% ที่จะมีผมสีแดง (ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาคนผมแดงในจังหวัดกำแพงเพชร) คนผมแดงผมจะไม่เปลี่ยนเป็นสีเทา แต่จะจางลงไปตามอายุ กลายเป็นสีทอง และสีเงินขาว (ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาคนผมแดงในจังหวัดกำแพงเพชร) ประชากรผมแดงในโลกมีน้อยกว่า 2% หรือคิดเป็นประมาณ 140 ล้านคน และที่ประเทศสกอตแลนด์มีคนผมแดงมากที่สุดประมาณร้อยละ 13 ของประชากร

คำสำคัญ : คนผมแดง, ชาติพันธุ์, กำแพงเพชร

ข้อมูลทั่วไปของคนผมแดงในจังหวัดกำแพงเพชร

คนผมแดงในจังหวัดกำแพงเพชรนั้น มีตำนานเล่าว่าอาศัยอยู่ที่เวียงจันทน์ และได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อเกิดสงคราม โดยธิดาของเจ้าเมือง (ไม่ปรากฏชื่อ) ได้หนีมาอยู่กับทหาร และได้นำพระพุทธรูปมาด้วย 2 องค์ คือพระจักรพรรดิ และพระนาคปรก ขณะเดินทางผู้คนล้มเจ็บป่วยตายไปเรื่อย ๆ เหลือแต่ทหารผู้ถือพระพุทธรูปทั้ง 2 องค์ และเจ้าหญิงผมสีทอง ต่อมาเจ้าหญิงผมสีทองได้เดินทางลงไปในป่า ได้พบกับนายพรานซึ่งกำลังนั่งเฝ้า (นั่งบนต้นไม้เพื่อล่าสัตว์ในเวลากลางวัน) และได้ขอขึ้นไปอาศัยอยู่ด้วย แต่พรานป่าไม่ให้ขึ้นไปเพราะเกรงว่าจะเป็นผีโป่งปลอมตัวมา จึงปล่อยให้เจ้าหญิงอยู่ข้างล่างและจุดไฟ พอถึงรุ่งเช้าจึงรู้ว่าเป็นคนและได้เกิดความรักและเห็นอกเห็นใจกัน ต่อมาจึงได้อยู่ร่วมกันเป็นสามีภรรยาจนมีลูกหลานสืบต่อกันมา ลูกหลานที่เกิดมาจากทั้งสองมีผมสีทองออกไปจนสีแดง ซึ่งคนผมแดงได้อพยพมาอยู่ในบริเวณหมู่บ้านแสนต่อ หมู่ที่ 2 ตำบลแสนต่อ อำเภอขาณุวรลักษณบุรี จังหวัดกำแพงเพชร (ชมรมประวัติศาสตร์, 2563) โดยใช้

ภาษาลาวในการสื่อสาร แต่ ณ ปัจจุบัน เริ่มเปลี่ยนแปลงภาษาในการสื่อสารเป็นภาษาไทย เพื่อที่จะสามารถสื่อสารกับคนไทยท้องถิ่นได้ จนภาษาลาวเริ่มค่อย ๆ หายไปเรื่อย ๆ สันติ อภัยราช (2559) ได้กล่าวไว้ว่า ต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีคนผสมแดงอาศัยอยู่ประมาณ 20 ครอบครัว หรือประมาณ 16 คน แต่ตอนนี้มีบางส่วนไปทำงานที่กรุงเทพฯ นอกจากนี้ เรณู ปัญญาโชติ (การสัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2563) ยังบอกอีกว่า ในสมัยนี้ไม่ค่อยพบเจอคนที่มีผมสีแดงเด่นชัดสักเท่าไร เนื่องจากคนผสมแดงกระจายตัวและแต่งงานกับคนจากที่ต่าง ๆ ทำให้ลักษณะสีแดงที่เด่นชัดนั้น ค่อย ๆ หายไป บางคนก็มีผมสีโค้ก บางคนก็ผมสีดำแต่เวลาโดนแดดเป็นสีแดง เมื่อกกล่าวถึงฐานะของคนผสมแดงนั้น คุณเรณูกล่าวว่า เมื่อก่อนคนที่มีผมสีแดงจะมีฐานะยากจน แต่ปัจจุบันคนผสมแดงมีการปรับตัวประกอบอาชีพและตั้งหลักได้ส่วนใหญ่จึงมีฐานะปานกลาง

ภาพที่ 1 รูปป้ายถิ่นคนผสมแดง

ความเชื่อและศาสนา

คนผสมแดงในจังหวัดกำแพงเพชร นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลักตั้งแต่ครั้งก่อนที่จะอพยพย้ายถิ่นมายังประเทศไทย โดยเฉพาะพระบางซึ่งมีตำนานการสร้างพระบางปรากฏในพงศาวดารหลวงพระบาง ตามฉบับที่มีอยู่ในศาลาลูกขุนกล่าวว่าพระอรหันต์ชื่อจุลนาคนคร ได้สร้างพระบางขึ้นในศักราช 236 ที่เมืองลังกา และได้อธิษฐานบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 5 พระองค์ ไว้ภายในพระบาง ดังนี้ มีพระอรหันต์องค์หนึ่งชื่อพระจุลนาคนคร อยู่เมืองลังกาทวีป ประกอบด้วยพระไตรปิฎกคิดจะให้พระพุทธรูป ศาสนารุ่งเรืองไปตราบเท่าถ้วนถึง 5000 พระวัสสา พระองค์จึงพิเคราะห์ด้วยเหตุที่จะสร้างรูปพระปฏิมากร จึงให้คนไปป่าว่องชาวเมืองลังกาทวีปให้มาพร้อมกันแล้ว ให้ช่างปั้นรูปพระพุทธรูปเจ้ากษัตริย์ทั้งสองขึ้นห้าม เมื่อพระยาภิบาลพัสดุ พระยาโกสิยกไพร่พลมารบกันริมน้ำโรทีนี ครั้นปั้นเสร็จแล้วคนทั้งหลายก็เอาเงินและทองคำ ทองแดง ทองเหลืองมาให้พระจุลนาคนครหล่อรูปพระปฏิมากร แล้วชาวเมืองลังกาก็พากันทำสักการบูชาต่าง ๆ พระจุลนาคนคร พระยาลังกาพร้อมกันยกเอาพระปฏิมากรขึ้นตั้งไว้ในปราสาท ขนานนามตั้งว่าพระบาง แล้วพระจุลนาคนครจึงอัญเชิญพระบรมธาตุ 5 พระองค์ ใส่ผอบแก้วขึ้นตั้งไว้บนอาสนะทองตรงพระพักตร์พระบาง อธิษฐานว่าพระบางองค์นี้จะได้เป็นที่ไหว้ที่บูชาแก่เทพยดาตามนุษย์ทั้งปวงถาวรสืบไปถึง 5000 พระวัสสาก็ขอให้พระบรมธาตุ 5 พระองค์ เสด็จเข้าสู่สถิตอยู่ในรูปพระบางนั้น แล้วพระบรมธาตุเสด็จเข้าอยู่ที่พระนลาฏ องค์ 1 อยู่ที่พระหนุ องค์ 1 อยู่ที่พระอุระ องค์ 1 อยู่ที่พระหัตถ์เบื้องขวา องค์ 1 อยู่ที่พระหัตถ์เบื้องซ้าย องค์ 1 แล้วพระบางก็ทำปาฏิหาริย์มหัศจรรย์ต่าง ๆ ได้มีการสมโภช 7 วัน 7 คืน (ปฐมพงษ์ สุขเล็ก, 2563)

ในกาลต่อมาพระยาศรีจุลราชได้ขออัญเชิญพระบางจากพระยาสุบินราชเจ้าแผ่นดินเมืองลังกา มาประดิษฐานเมืองอินทปัตนคร (กรุงกัมพูชา) ต่อมาพระเจ้าฟ้าจุ่มผู้ครองเมืองศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว ผู้เป็นลูกเขยจึงขออัญเชิญพระบางไปยังเมืองของตน ครั้นเมื่อเดินทางถึงนครเวียงคำ พระยาเวียงคำขออัญเชิญพระบางไว้ทำสักการบูชาก่อน พระเจ้าฟ้าจุ่มจึงพาไพร่พลไปเมืองศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว

ในศักราช 834 (พ.ศ.2015) สมัยพระยาลำน้ำแสนไทไตรภูวนารถเจ้าเมืองศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว ให้ท้าวพระยาไปอัญเชิญพระบางจากเมืองเวียงคำมาไว้ที่วัดเชียงกลางเมืองศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว (เมืองหลวงพระบาง) จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่พระบางได้ประดิษฐานในอาณาจักรล้านช้าง เหตุการณ์หลังจากนี้เป็นการเล่าพระราชพงศาวดาร รวมถึงการกล่าวถึงการอัญเชิญพระบางไปประดิษฐานยังพระอารามต่าง ๆ ที่กษัตริย์ล้านช้างมีพระราชศรัทธาสร้างขึ้น

ในศักราช 921 (พ.ศ. 2102) สมัยพระไชยเชษฐาธิราชลงมาตั้งเมืองเวียงจันทน์ มีชื่อว่าเมืองจันทบุรีศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว แต่พระบางยังอยู่เมืองศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว จึงเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองหลวงพระบางราชธานีศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว ตามชื่อของพระบาง และในศักราช 1043 (พ.ศ.2224) ท้าวทองชัยมงคลพระบางลงมาเมืองเวียงจันทบุรีศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว (เมืองเวียงจันทน์) จนกระทั่งถูกอัญเชิญไปกรุงธนบุรี จากตำนานหรือพระราชพงศาวดารหลวงพระบางข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระบางทั้งในด้านความศักดิ์สิทธิ์ และระยะเวลาที่พระบางประดิษฐานในอาณาจักรล้านช้างที่มีความเกี่ยวพันกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นที่น่าสังเกตว่าการเปลี่ยนชื่อเมืองตามนามของพระบางหรือการอัญเชิญพระบางไปพร้อมกับการย้ายเมือง แสดงให้เห็นถึงฐานะของพระบางที่เป็นพระพุทธรูปสำคัญอันมีความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นตัวแทนหลักชัยของอาณาจักรด้วย (ปฐมพงษ์ สุขเล็ก, 2563)

นอกจากนี้คนผมแดงในสมัยก่อนยังนับถือศาลเจ้าพ่อปู่ดำ ซึ่งเชื่อว่าเจ้าพ่อปู่ดำเป็นพรานป่าที่มีความสามารถมาก ปัจจุบันมีพิธีบวงสรวงถูกจัดขึ้นทุกปีในวันสงกรานต์และมีการเข้าทรงเพื่อทำนายความเป็นไปในหมู่บ้าน แต่พิธีก็เลือนหายไป คนผมแดงในปัจจุบันก็เปลี่ยนมาศรัทธาในหลวงพ่อโตมากขึ้น

ลักษณะทางกายภาพที่พบเห็นได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 2 รูปเปรียบเทียบคนผมแดงกับคนสีผมธรรมชาติ (Made in Thailand, 2015)

คนผมแดง เป็นคนธรรมชาติที่มีผมสีแดงออกทอง โดยจะแดงตั้งแต่โคนผมไปจนถึงปลายเส้นผม ขนตา ขนคิ้ว ขนแขนก็แดง หรือแม้แต่หนังศีรษะก็ยังเป็นสีแดงแต่ก็เชื่อว่าผมจะมีสีแดงเท่ากันทุกคน บางคนแดงมาก บางคนก็แดงน้อยคละกันไป และไม่ใช่ทุกคนที่จะมีผมสีแดง โดยคนที่มีผมสีแดงนั้นจะต้องมีพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งที่เป็นคนหัวแดงลูกที่เกิดมาจึงจะเป็นคนหัวแดง บางคนพ่อแดงแม่ดำแต่ลูกก็ไม่ได้มีผมสีแดง แต่ที่แน่ ๆ เมื่อทุกคนอายุมากขึ้นแล้ว ผมที่มีสีแดงจะค่อย ๆ แปรสภาพเป็นสีน้ำตาลค้ำคักและกลายเป็นสีขาวเหมือนผมหงอกในที่สุด โดยสีผมจะเปลี่ยนเป็น 3 ช่วง ได้แก่

ภาพที่ 3 รูปผมและหนวดสีแดง (Made in Thailand, 2015)

ช่วงที่ 1 สีเริ่มต้น

ในช่วงนี้ผมจะมีสีดำก่อน จนถึงอายุประมาณหนึ่งผมจึงจะเริ่มเปลี่ยนสี (ขึ้นอยู่กับแต่ละคนด้วยว่าจะเปลี่ยนเมื่อไร)

ภาพที่ 4 รูปเด็กที่มีผมสีแดง (Made in Thailand, 2015)

ช่วงที่ 2 สีแดง

ในช่วงนี้ผมจะเปลี่ยนสภาพเป็นสีแดงออกทอง (ความเข้ม - จางนั้นขึ้นอยู่กับกรรมพันธุ์)

ภาพที่ 5 รูปคนผมแดงในวัยชราภาพ

ช่วงที่ 3 สีหงอก

ในระยณะนี้จะเป็นสีที่เปลี่ยนจากสีแดงเป็นสีที่เข้มขึ้น อาจเป็นสีแดงน้ำตาลโค้ก หรือสีดำ ก่อนที่จะแปรสภาพเป็นสีขาวหงอก

การเสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งเสด็จประพาสต้นและพักแรมที่อำเภอขามเฒ่าวรลักษณบุรี ตอนหนึ่งว่า “เวลาบ่ายสี่โมง แวะจอดถ่ายรูปหาดแล้วลงเรือชลประพาสเที่ยวต่อไป แวะบ้านข้างฝั่งตะวันออกถึงบ้านตาแสนปม เป็นปมไปทั้งตัวแม่ไม่มีอะไรเด็ดเผา จึงได้ลงเรือต่อมาจนเวลาย่ำค่ำขึ้นที่บ้านหาดแสนตอ เดินข้ามไปวัดสว่างอารมณ์ ตำบลที่เรียกว่า แสนตอ เป็นชื่อเมืองขามเฒ่า มีตอมากจริง ๆ เรือได้ไค่นครั้งหนึ่ง เพราะเหตุที่ตลิ่งพังมาก เดินตามถนนฝั่งตะวันตก แวะเก็บอะไรต่ออะไรบ้าง มาจนถึงวัดที่เป็นวัดสร้างใหม่ เรียกว่า วัดหัวเมือง ตั้งแต่วัดนั้นจนถึงที่ว่าการเมือง ซึ่งเป็นเรือนหลังคามุงแฝกทั้งนั้นที่จอดเรืออยู่เหนือที่ว่าการนิดหนึ่ง”

วันที่ 18 สิงหาคม ร.ศ.125 ผ่านบ้านแม่ลาด เสด็จขึ้นที่หาดบ้านแสนตอ เมืองขามเฒ่า เพื่อหยุดพักเสวยพระกระยาหาร (ปัจจุบันคือวัดพรหมประดิษฐ์) และได้ไปกลับพลากที่วัดน้อยวรลักษณ

ภาพที่ 6 รูปวัดน้อยวรลักษณในปัจจุบันและที่ตั้งสมัยอดีตของวัดน้อยวรลักษณ

อีกตอนหนึ่งคือ “วันที่ 19 วันนี้ตื่นสายไปแล้วพระวิเชียรพาคคนผมแดงมาให้ดูอันลักษณะผมแดงนั้นเป็นผมม้าแดงอ่อนหรือเหลืองอย่างแก่ ผมที่แดงนี้มาข้างพันธุพ่อ ถ้าเป็นผู้หญิงไปได้ผมดำลูกออกมาอีกผมดำไปด้วย ผมแดงนั้นเปลี่ยน 3 อย่างแรกแดงครั้นอายุมากเข้าก็ดำหม่นลง แก่ก็เลยขาวทีเดียว บอกพี่พันธุว่าทราบที่ตัวแม่แต่เวียงจันทน์ แต่มาก่อนอนุเป็นขบถจะได้ตั้งอยู่ช้านานเท่าไรไม่ทราบ พุดเป็นไทย ประพฤติอาการกริยาก็เป็นไทย เฉพาะมีมากอยู่ที่เมืองขามเฒ่า ที่กำแพงเพชรนี้มีแต่กระเส็นกระสาย ออกเรือเวลา 3 โมงตรงเกือบ 5 โมงจึงได้ขึ้นเรือเหลือง ทำกับข้าว แวะเข้าจอดที่ประทับร้อนเพราะระยะสั้น แต่จอดไปไม่สนุกจึงได้ไปจอดหัวหาดแม่ลาด ซึ่งมีต้นไม้ร่ม กินข้าวและถ่ายรูปเล่น ในที่นั้น แล้วเดินทางต่อมาหมายว่าจะข้ามระยะไปนอนคลองขลุ่ย แต่เห็นเวลาเย็น ที่กลับพลากตำบลบางแฉมนี้ทำที่ตั้งอยู่ที่หาดและกลับพลากหันหน้าต้องลมจึงได้หยุด พอเวลาบ่าย 4 โมงตรงอาบน้ำ แล้วมีพวกชาวบ้านลงมาหา เล่าถึงเรื่องไปทับเงี้ยว เวลาเย็นขึ้นไปเที่ยวบนบ้านและไปที่ไร่ระยะทางเวลาวันนี้สองฝั่งน้ำ ระยะบ้านห่างลงมีป่าคั่นมาก แลดูเหมือนจะไม่จับฝั่งตะวันตก เช่น ตอนล่าง ๆ มีตะวันตกบ้างตะวันออกบ้าง เช่น บ้านบางแฉมนี้ก็คั่นบ้านหมู่ใหญ่ อยู่ฝั่งตะวันออกราษฎรอยู่ข้างจะซี้ลาด กว่าตอนข้างล่าง ไม่ใคร่รู้อะไรสังเกตตามเรื่องราวที่ยินเป็นข้อไม่ต้องทำอะไร ไม่ให้ต้องเสียอะไรมา ” (มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, 2562)

เมื่อคนผมแดงเข้าเฝ้า นายอ่อง (ปู่ของนางทองคำ แสนแก้ว) เล่าว่า พระพุทธเจ้าหลวง (พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5) ประสงค์จะขอไปเลี้ยง แต่นายอ่องอายุประมาณ 3 ขวบ ร้องให้ พระพุทธเจ้าหลวงตรัสว่า รอให้โตก่อนเดี๋ยวจะร้องไห้ตายเสียในวัง แล้วพระองค์พระราชทานผ้าแพรให้ผืนหนึ่ง เพื่อใช้เป็นเครื่องหมายของการไปเข้าเฝ้าครั้งต่อไป แต่นายอ่อง ไม่มีโอกาสเข้าเฝ้า คนผมแดงในปัจจุบันยังมีอยู่หลายครอบครัว พวกเขามีความสุขและได้รับความชื่นชมและยอมรับในทุกฝ่าย ทำให้คนผมแดงภูมิใจในชาติกำเนิดของพวกเขา

จากพระราชนิพนธ์ เรื่องการเสด็จประพาสต้น ทำให้เราได้พบเห็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคนผมแดงตามที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ แต่ไม่มีหลักฐานใดปรากฏชัดเจนถึงช่วงระยะเวลาที่คนผมแดงได้อพยพย้ายถิ่นฐานจากประเทศลาว เข้าสู่พื้นที่อำเภอขามเฒ่าวรลักษณบุรี จังหวัดกำแพงเพชร

Arisa JK (2018) ได้ศึกษาคนผมแดงทั่วไปบนโลกใบนี้ จากหัวข้อการศึกษาคือ “15 ข้อเท็จจริงของ ‘คนผมแดง’ เผ่าพันธุ์ที่ค่อนข้างหายาก และข้อมูลน่าสนใจที่ซ่อนอยู่” แต่ในที่นี้ขอยกตัวอย่างมาเพียง 10 ข้อ คือ

1. โดยปกติแล้วคนผมแดงเกิดมาพร้อมกับดวงตาสีน้ำตาล
2. การกลายพันธุ์ของยีน MC1R คือตัวสร้างผมสีแดง ซึ่งถ้าหากทั้งพ่อและแม่มียีนตัวนี้แม่ไม่ได้มีผมสีแดงก็ตาม เด็กที่เกิดมาจะมีโอกาสถึง 25% ที่จะผมสีแดง(ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาคนผมแดงในจังหวัดกำแพงเพชร)
3. โดยเฉลี่ยคนผมแดงมีเส้นผมน้อยกว่าคนผมสีน้ำตาลหรือสีทอง แต่ผมสีแดงโดยธรรมชาติมีความหนาแน่นกว่าสีผมอื่น ๆ
4. คนผมแดงสีผมจะไม่เปลี่ยนเป็นสีเทา แต่จะจางลงไปตามอายุ กลายเป็นสีทอง และสีเงินขาว (ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาคนผมแดงในจังหวัดกำแพงเพชร)
5. มีโอกาสถนัดมือซ้ายมากกว่าคนผมสีอื่น
6. จากการวิจัยในวารสาร British Journal of Cancer เผยว่า ชายผมแดงมีโอกาสเป็นมะเร็งต่อมลูกหมากน้อยกว่า 54%
7. ด้วยความหนาแน่นของยูเมลานินในร่างกายต่ำ จึงทำให้ร่างกายของคนผมแดงดูดซับวิตามินดีได้น้อยกว่าที่ร่างกายต้องการ แต่เรื่องนี้สามารถชดเชยได้ด้วยการสร้างวิตามินดีเอง หากอยู่ในสภาพแสงน้อย
8. ประชากรผมแดงในโลกมีน้อยกว่า 2% หรือคิดเป็นประมาณ 140 ล้านคน และที่ประเทศสกอตแลนด์มีคนผมแดงมากที่สุดประมาณร้อยละ 13 ของประชากร
9. ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ต่อต้านการสมรสของคนผมแดง เนื่องจากไม่ต้องการให้เกิดเป็นเด็กประหลาด
10. ผมแดงสามารถพบได้ทุกชนชาติ แต่ส่วนใหญ่มักพบบ่อยในคนที่มียีนเชื้อสายจากยุโรปเหนือ หรือทางตะวันตก

สำหรับมนุษยชาติโบราณในแหลมอินโดจีน นักมานุษยวิทยาได้ลงความเห็นว่าแต่เดิมนั้น ได้แก่ชนชาติขวและชนชาติละว้า หรือลัวะ ชนชาติขวเป็นต้นตระกูล ของคำว่า “ลาว” ก็เป็นไปได้ (มหาสิลา วีระวงส์, 2535, หน้า 2) จากงานเขียนของกราน แอแวนส์ (Grant Evans) อธิบายว่าชนชาติลาวมาจากเผ่าพันธุ์หรือเชื้อชาติไท (ไต) ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากดินแดนหนึ่งของเขตกวางสีในภาคใต้ของประเทศจีน ต่อมาถูกจีนรุกรานจึงได้อพยพเคลื่อนย้ายมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้แล้วแผ่กระจายไปทั่วดินแดนเอเชียอาคเนย์ปัจจุบัน ดังจะพบเห็นได้ตามเขตชายแดนภาคใต้ของจีน ภาคเหนือของเวียดนามและพม่า (เมียนมาร์) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียและแน่นอนได้ประกอบเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศลาวและประเทศไทย (กราน แอแวนส์, 2006, หน้า 2)

ชนชาติลาวถูกจัดอยู่ในเผ่าพันธุ์มองโกลอยด์ ซึ่งมีลักษณะผิวเหลือง น้ำตาลและน้ำตาลแดง มีรูปร่างค่อนข้างเตี้ยถึงสูงปานกลาง รูปร่างค่อนข้างกว้าง หน้าผากกว้างปานกลางถึงกว้างมาก จมูกกว้างปานกลาง สันต้ามืดดำ ตาสีน้ำตาลถึงน้ำตาลเข้ม เปลือกตาอูมเป็นธรรมดา ผมสีน้ำตาลถึงสีดำมีเส้นหยาบและเหยียดตรง เนื่องจากเม็ดสีผิวของร่างกายจะมีการสร้างขึ้นมาเพื่อปกป้องผิว ดังนั้นชาติที่อยู่ในเขตร้อนที่มีแสงแดด จะทำให้ร่างกายผลิตเมลานินออกมามากกว่า จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้มนุษย์มีสีผิวที่แตกต่างกันตามชนชาติ เช่น คนลาวในพื้นที่นครหลวงพระบางส่วนใหญ่จะมีผิวพรรณขาวกว่าคนลาวในภาคอื่น ๆ ทำให้ชนชาติลาวมีความงามของสีผิวเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนชาติและเผ่าพันธุ์ ซึ่งนั่นคือผิวเหลืองหรือขาวเหลือง (วิสิษฐ คัดคำส่วน, 2557, หน้า 142-143)

ดังนั้น จึงเห็นได้ลักษณะทางกายภาพของคนลาวที่อยู่อาศัยอยู่ในประเทศลาวมีทั้งสีผิว เส้นผม ความสูง และลักษณะโครงหน้าที่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาคนผมแดงตามการสันนิษฐานว่ามีถิ่นกำเนิดมาจากประเทศลาวนั้น ลักษณะที่ใกล้เคียงกับลักษณะทางกายภาพของคนลาว ตามการศึกษาของวิสิษฐ คัดคำส่วน

บรรณานุกรม

- กราน แอแวนส์. (2006). *ประวัติศาสตร์โดยย่อของประเทศไทย เมืองอยู่ใจกลางแผ่นดินใหญ่อาเซียน*. เชียงใหม่: ซิลด์เวอร์ม.
- ชมรมประวัติศาสตร์. (2563, 6 ธันวาคม). *คนผมแดง กำแพงเพชร*. [facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/siamhistory/photos>
- ปฐมพงษ์ สุขเล็ก. (2563). “พระบาง” จากลาวสู่สยาม มาเพราะ “การเมือง” ส่งกลับเพราะ “ความเชื่อ”. เข้าถึงได้จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_41739
- มหาสิลา วีระวงส์. (2535). *ประวัติศาสตร์ลาว*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์. (2562). เสด็จประพาสต้นที่กำแพงเพชร. *วารสารเมืองโบราณ*, 7(1). 19-26.
- วิสิษฐ์ คำสวน. (2557). วาทกรรมความขาว : อัตลักษณ์ความงามของผู้หญิงลาวในวัฒนธรรมสมัยนิยม. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 11(55), 69-77.
- สันติ อภัยราช. (2559). *คนผมแดง กำแพงเพชร*. เข้าถึงได้จาก <https://sunti.apairach.com/01a/01ND.htm>
- Arisa JK. (2018). 15 ข้อเท็จจริงของ “คนผมแดง” เผ่าพันธุ์ที่ค่อนข้างหายาก และข้อมูลน่าสนใจที่ซ่อนอยู่. เข้าถึงได้จาก <https://www.scholarship.in.th/15-facts-about-redheads-that-you-never-know/>
- Made in Thailand. (2015). *หมู่บ้านคนหัวแดง หมู่บ้านแปลกหนึ่งเดียวในประเทศไทย*. [Youtube]. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3NQ8PUtFuH0&feature=youtu.be>

กระถงเปลือกข้าวโพด ตำบลลานดอกไม้ตัก อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

วชิรวิทย์ วรรณิกา

นักวิชาการคอมพิวเตอร์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

สุดาพร แทนสมบัติ

นิชานันท์ เอี่ยมทรัพย์

นักศึกษา, โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทนำ

การทำกระถงเปลือกข้าวโพด ของตำบลลานดอกไม้ตัก อำเภอโกสุมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร ทำจากวัสดุธรรมชาติที่ถูกทิ้งหลังจากการเก็บเกี่ยวทางการเกษตรจากการปลูกข้าวโพด เนื่องจากมีอยู่มากจึงมีปัญหาเกิดการเผาเปลือกข้าวโพด การนำเปลือกข้าวโพดไปทิ้งตามแม่น้ำจึงเกิดผลเสียต่าง ๆ ทั้งผลเสียจากมลพิษทางอากาศและน้ำเน่าเสีย ชาวบ้านจึงนำเปลือกข้าวโพดมาแปรรูปทำกระถง จากภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีฝีมือจากการเย็บบายศรีจากใบตอง มาเย็บเปลือกข้าวโพด นำเปลือกข้าวโพดไปตากแห้งย้อมสีให้สวยงามแล้วนำมาขึ้นรูปต่อกันจนเกิดเป็นรูปร่างตามต้องการ การนำดอกหญ้าแห้งที่มีอยู่ในพื้นที่มาย้อมสีและตกแต่งจนเกิดความสวยงามเป็นความแปลกใหม่และเป็นที่ยอมรับต่อความต้องการของลูกค้าจนเกิดเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับ 1) ความเป็นมาของกระถงเปลือกข้าวโพด 2) ความสำคัญของกระถงเปลือกข้าวโพด 3) วัสดุผลิตภัณฑ์เพื่อทำกระถงเปลือกข้าวโพด 4) ขั้นตอนการผลิตกระถงเปลือกข้าวโพด 5) ประเภทการใช้งาน และ 6) ช่องทางการจำหน่ายกระถงเปลือกข้าวโพด

คำสำคัญ : ตำบลลานดอกไม้ตัก, กระถงจากเปลือกข้าวโพด, กำแพงเพชร

ความเป็นมาของกระถงเปลือกข้าวโพด

การประดิษฐ์กระถง สมัยก่อนใช้วัสดุพื้นบ้านหรือตามธรรมชาติ เช่น ทำจากใบตอง หยวกกล้วยมาพับตกแต่งประดับด้วยดอกไม้ ฐูปเทียน และวัสดุตามธรรมชาติมาประดิษฐ์ เป็นวัสดุย่อยสลายง่าย แต่ปัจจุบันกลับนิยมใช้วัสดุโฟม ซึ่งย่อยสลายยาก ทำให้แม่น้ำลำคลองสกปรก เน่าเหม็น เกิดมลภาวะเป็นพิษ ต่อมาชาวบ้านได้เริ่มทำกระถงจากวัสดุธรรมชาติ โดยเริ่มจากหาเก็บเปลือกมะพร้าว ตามบ้านชาวบ้านที่ปลูกทิ้ง เก็บเปลือกข้าวโพดจากชานาที่หักข้าวโพดไปแล้ว และดอกกก หรือหญ้ากกซึ่งมักจะออกช่วงหน้าฝน โดยเริ่มเก็บตั้งแต่ช่วงต้นปี พอใกล้จะถึงเทศกาลลอยกระทง ก็จะมานั่งรวมกลุ่มกันทำกระถง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำบายศรีที่มีอยู่ มาใช้ในการพับกลีบเปลือกข้าวโพด ทำกลีบกระถงแทนใบตองสด ซึ่งมีราคาสูงและพับเปลือกข้าวโพดทำเป็นดอกไม้ ร่วมกับดอกกก ดอกหญ้าม่วง ในท้องถิ่นนำมาตากแห้ง แล้วย้อมสี นำมาประกอบกันกับฐานที่ใช้จากเปลือกลูกมะพร้าวแห้ง ตัดเป็นรูปทรงตามต้องการ เช่น ทรงกลม ทรงรี รูปทรงหัวใจ จากนั้นประดับตกแต่งให้มีสีสันที่สดใสสวยงามอีกนิดหน่อย ก็จะออกมามีกระถงสีสันสดใสสวยงาม จะได้กระถงทรงกลม กระถงรูปดาว รูปหัวใจ ซึ่งตอนนี้มีด้วยกันทั้งหมด 9 แบบ ถ้าจะเน้นความสวยงามสำหรับตั้งโชว์ก็จะเป็นกระถงรูปนกยูงรำแพน กระเช้าหงส์ กระถงนกคู่ ที่มีความสวยงามละเอียดอ่อน ซึ่งวัสดุที่นำมาประดิษฐ์นั้นล้วนใช้วัสดุธรรมชาติทั้งสิ้น (แนวหน้า, 2563)

ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตรงที่ว่า “เหตุผลที่เลือกทำกระถงเปลือกข้าวโพดเพราะว่าที่นี่เริ่มต้นคือ วัสดุเหลือใช้จากเปลือกข้าวโพดมีเยอะมาก เพราะที่มีส่วนใหญ่อีกแล้วทำไร่ทำนาแล้วก็ทำข้าวโพด พอเปลือกข้าวโพดมีจำนวนเยอะมากทำให้มีปัญหา ทำให้อากาศเป็นพิษเพราะประชาชนส่วนใหญ่นั้นเผาเปลือก

ข้าวโพด บางทีไปสีข้าวโพดที่ริมแม่น้ำแล้วก็ทิ้งลงในน้ำหรือกองไว้ พอลมพัดมาก็ปลิวเป็นอันตรายเวลาสัญจรตามถนน จริง ๆ แล้วการทำกระทงเปลือกข้าวโพดเกิดขึ้นเพราะภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีฝีมือจากการทำบายศรีเย็บใบตอง ซึ่งในปัจจุบันนี้ใบตองมีราคาแพงและหายาก พอเห็นว่าตัวเปลือกข้าวโพดนี้ลองเอามาคลื่อออกมา มันมีลักษณะที่กว้าง แล้วพอพรมน้ำมันมีลักษณะที่ยืดหยุ่นเวลาพับสามารถจับจีบเป็นรูปแบบมากมายนำดอกไม้ตากแห้งมาเย็บติดแต่งก็ออกมาสวย พอผู้สูงอายุเริ่มนำปราชญ์ชุมชนหรือว่าปราชญ์ชาวบ้านมาใช้ทำออกมาในรูปแบบต่าง ๆ สวย จึงมีการถ่ายทอด ซึ่งทุกบ้านนั้นทำข้าวโพดอยู่แล้วมันมีวัสดุอยู่แล้วซึ่งเราก็ได้รับการถ่ายทอดไปทั่วตำบลลานดอกไม้ตกเลย จึงเป็นที่มาของการทำกระทงเปลือกข้าวโพดสร้างรายได้ (สตรีรัตน์ ชูอินทร์, การสัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2563)

นางน้ำทิพย์ ภูรี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 และเป็นเหรียญกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกระทงตำบลลานดอกไม้ตกเล่าว่า “คนทำกระทงเปลือกข้าวโพดคนแรกเลยคือนางทองรวม คุณน่าน กับกลุ่มเพื่อนในปี พ.ศ.2538 แต่ก่อนทำกระทงเปลือกข้าวโพดนั้นในอดีตชาวบ้านตำบลลานดอกไม้ไม่ได้ทำกระทงเปลือกข้าวโพดขายเป็นอาชีพ แต่เป็นการทำกระทงถวายวัด ในแต่ละปีชาวบ้านจะช่วยกันทำกระทงใบตองเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินมาทางเที่ยวชมงานลอยกระทงแล้วนำเงินมาเข้าวัด แต่ด้วยระยะเวลาที่มันน้อยแค่ 2 – 3 วัน มันทำไม่ทันและไม่พอกับนักท่องเที่ยวเพราะกระทงทำจากใบตองสด ด้วยความที่อยากจะหาเงินเข้าวัดเยอะ ๆ ทำกระทงไว้เยอะ ๆ เลยพากันคิดหาวิธีที่จะทำเลยพากันทำกระทงใบตองแห้ง ชาวบ้านได้นำใบตองไปตากแดดให้แห้งแล้วมาทำเป็นกลีบกระทง กับเอาเปลือกมะพร้าวมาทำฐาน ใบตองพอมันแห้งก็เป็นสีน้ำตาลแล้วมันไม่สวยแต่มันก็ได้หลายใบเลยพากันไปเอาดอกหญ้าตากแห้งย้อมสีตกแต่งเอามันก็ได้แต่ไม่ค่อยตอบโจทย์ เลยพากันมาเห็นเปลือกข้าวโพดจากที่เกษตรกรเขาเอาข้าวโพดไปสีแล้วเหลือเปลือกมันเลยลองเอามาทำดูแล้วมันสวย โดยใช้เปลือกข้าวโพดและดอกหญ้ามาตกแต่งแต่งย้อมสีให้สวยงาม ปรากฏว่าขายดีมาก คนจากต่างจังหวัดเขามาเห็นแล้วเขาซื้อ บางคนซื้อ 3 – 4 กระทง แต่ไม่ได้เอาไปลอยเอากลับไปฝากญาติ เพราะมันมีสีสนที่สวยงามเหมือนมันเป็นของที่แปลกใหม่ แล้วต่อคนในชุมชนเลยมองเห็นว่ามันน่าจะขายได้เลยพากันไปเรียนรู้การทำจากนางทองรวมเพื่อทำขายส่งไปขายให้กับญาติพี่น้องที่ทำงานอยู่ต่างจังหวัด ต่อมาก็มีนักธุรกิจ พวกพ่อค้าคนกลางเขามารับซื้อไปขาย ก็เลยเกิดการเรียนรู้แล้วพากันเริ่มออกแบบ จากที่มันเป็นวงกลมธรรมดา ก็พากันคิดหาทำรูปใหม่ ๆ ทำเป็นนกเป็นหัวใจกันจากนั้นก็พากันทำทั้งตำบลเลย แต่ที่เริ่มโด่งดังกันสุด ๆ เลยก็คือปี พ.ศ. 2550” (น้ำทิพย์ ภูรี, การสัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2563)

จากข้างต้นสรุปว่าในอดีตชาวบ้านได้ทำกระทงใบตองขายแต่ไม่พอต่อความต้องการของลูกค้า และวัสดุจากใบตองนั้นอยู่ได้ไม่นานจึงคิดหาวิธีที่จะเก็บไว้ได้นานและทำได้เป็นจำนวนมาก จึงได้ลองทำกระทงจากเปลือกข้าวโพดที่เป็นวัสดุเหลือใช้จากการเก็บเกี่ยวของเกษตรกรแล้วซึ่งทุกบ้านนั้นมี และได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาวบ้านในการทำบายศรีมาพับกลีบเปลือกข้าวโพดและตกแต่งให้ดูสวยงาม จนสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านและชุมชน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระทงเปลือกข้าวโพด

ความสำคัญของกระทงเปลือกข้าวโพด

เอกลักษณ์กระทงเปลือกข้าวโพด คือ ทำจากวัสดุธรรมชาติ ย่อยสลายได้ และสามารถเก็บไว้ได้นาน แต่ถ้าเป็นกระทงใบตอง ขนมปัง หรือวัสดุอื่น ๆ จะเก็บได้ไม่นาน แต่กระทงเปลือกข้าวโพดเก็บได้นาน ไม่เน่าเสียง่าย และที่สำคัญน้ำหนักเบา จึงเป็นที่ต้องการของตลาด และนับเป็นการสืบสานประเพณีไทย โดยใช้กระทงที่ทำจากวัสดุธรรมชาตินั้น (แนวหน้า, 2563) จึงถือได้ว่าเป็นกระทงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หากเก็บขึ้นมาก็สามารถนำไปทำเป็นปุ๋ยได้อีกด้วย (สตรีรัตน์ ชูอินทร์, การสัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2563)

แม้ว่ากระทงเปลือกข้าวโพดอาจจะไม่ใช่เรื่องใหม่เพราะมีการทำออกมาจำหน่ายตั้งแต่ปี 2539 แต่ด้วยกระแสตอบรับที่ดีในปีที่ผ่านมา ในปีนี้จึงได้มีพ่อค้า แม่ค้าสนใจทำกระทงเปลือกข้าวโพดออกมาจำหน่ายเป็นจำนวนมาก แหล่งผลิตกระทงเปลือกข้าวโพดก็ต้องเป็นที่จังหวัดกำแพงเพชร เพราะมีการทำไร่ข้าวโพดจำนวนมาก จึงมีเปลือกข้าวโพดที่เป็นขยะทิ้งจำนวนมาก และด้วยเหตุนี้เองจึงได้เป็นที่มาของแนวคิดการนำเปลือกข้าวโพดวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมาแปรรูป ที่ผ่านมามีได้เห็นเฉพาะกระทงเท่านั้น แต่มีของแต่งบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำจากเปลือกข้าวโพดออกมาจำหน่าย เช่น ตุ๊กตาเปลือกข้าวโพด เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตรงที่ว่า “กระทงเปลือกข้าวโพด คือ ทำจากวัสดุธรรมชาติ ย่อยสลายได้ และสามารถเก็บไว้ได้นาน แต่ถ้าเป็นกระทงใบตองจะเก็บไว้ได้ไม่นานก็เหี่ยวหรือเน่าไม่สวย แลมน้ำหนักของกระทงกาบมะพร้าวก็มีน้ำหนักเบาเวลาถูกค้ำมารับใส่ถุงได้หลายอันกระทงทับกันก็ไม่ได้เสียหาย และยังทำได้ตลอดทั้งปีเพราะที่นี้ปลูกข้าวโพดเยอะ พอเอาข้าวโพดไปสีแล้วก็เอาเปลือกมาตากแห้งไม่ต้องทิ้ง” (รุ่งทิพย์ ทรัพย์เอี่ยม, การสัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2563)

นางสาวพรพรรณ เพิ่มพิพัฒน์ (คุณแอน) หนึ่งในผู้ผลิตกระทงเปลือกข้าวโพด เล่าว่า สำหรับกระทงเปลือกข้าวโพดของเรามีฐานการผลิตอยู่ที่ บ้านอมฤต ตำบลลานดอกริมตึก อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร ถือได้ว่าเป็นกลุ่มแรกที่เริ่มทำกระทงเปลือกข้าวโพด และทำมานานตั้งแต่ปี 2539 เริ่มแรกขายเฉพาะในพื้นที่ แต่พอทำได้ระยะหนึ่งเริ่มเข้ามาทำตลาดในกรุงเทพฯ โดยแอนรับหน้าที่ทำงานด้านการตลาดและนำสินค้าเข้ามาจำหน่าย แต่พอต่อมาได้รับความนิยมมากขึ้น มีการนำเข้ามาขายผ่านทางอินเทอร์เน็ต และมีผู้ผลิตรายอื่น ๆ ในจังหวัดกำแพงเพชรทำจำหน่าย และส่วนใหญ่เริ่มขายในเว็บไซต์ ปัจจุบันกระทงเปลือกข้าวโพดมีขายทั่วประเทศ โดยดูแบบและสั่งซื้อกันผ่านทางเว็บไซต์ ข้อดีของกระทงเปลือกข้าวโพด คือ ทำจากวัสดุธรรมชาติ ย่อยสลายได้ และสามารถเก็บไว้ได้นาน แต่ถ้าเป็นกระทงใบตอง ขนมปัง หรือวัสดุอื่น ๆ จะเก็บได้ไม่นาน แต่กระทงเปลือกข้าวโพดเก็บได้นาน ไม่เน่าเสียง่าย และที่สำคัญน้ำหนักเบา โดยวัสดุที่นำมาทำกระทง ประกอบด้วย ฐานกระทงจะทำจากเปลือกมะพร้าว กลีบและดอกไม้กลางจะทำจากเปลือกข้าวโพด และหญ้า ซึ่งหญ้าที่ใส่ดอกไม้เป็นหญ้าจริงที่เราเอามาตากแดด และย้อมสีอีกครั้งหนึ่ง โดยทางกลุ่มจะคัดเลือกเปลือกข้าวโพดที่เป็นข้าวโพดพันธุ์เลี้ยงสัตว์ เพราะมีการปลูกกันมากในพื้นที่ ซึ่งในส่วนของขั้นตอนการทำกระทงเปลือกข้าวโพดไม่ยาก เพราะมีการพับกลีบคล้ายกับกระทงใบตอง ดังนั้น จึงปรับรูปแบบของกระทงใบตองมาใช้กับกระทงเปลือกข้าวโพดได้ สำหรับรูปแบบของกระทงเปลือกข้าวโพด ปัจจุบันจะทำออกมาใน 4 รูปแบบหลัก คือ ทรงกลม ทรงหัวใจ ทรงดาว และทรงเรือ ส่วนรูปแบบอื่น ๆ ก็มีการคิดดัดแปลงขึ้นมาใหม่ เช่น รูปนกยูง เป็นต้น และปัจจุบันเริ่มเห็นกระทงเปลือกข้าวโพดมีสีสันมากขึ้น ซึ่งมาจากการนำเปลือกข้าวโพดมาย้อมสีให้มีสีสันต่าง ๆ แล้วแต่กลุ่มผู้ผลิตว่าจะออกแบบกระทงออกมาอย่างไร (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระทงรูปนกและกระทงรูปเรือ (ผู้จัดการออนไลน์, 2563)

วัสดุผลิตภัณฑ์เพื่อทำกระทงเปลือกข้าวโพด

วัสดุผลิตภัณฑ์ในการทำกระทงเปลือกข้าวโพดประกอบด้วย

1. เปลือกข้าวโพด ที่ใช้ทำกระทงควรเป็นพันธุ์ 984 เพราะเป็นพันธุ์ข้าวโพดที่ดีที่สุดเปลือกบางเนียนไม่มีรอยที่เปลือกสะดวกต่อการทำกลีบกระทง

2. เปลือกมะพร้าว ควรเลือกมะพร้าวที่แห้งแล้วจะเป็นมะพร้าวเปลือกขุยหรือไม่เป็นขุยก็ได้นำมาทำเป็นฐานกระทง

3. ดอกหญ้า นำมาจากต้นกกแล้วตัดเอาแต่ส่วนยอดแล้วนำไปตากแห้งจะได้ดอกหญ้าที่นำมาใช้ตกแต่งกระทง

4. กระจาดย่น สีต่าง ๆ ใช้กระจาดย่นที่ห่อไหนตามร้านค้าทั่วไปใช้มาทำเป็นฐานติดกับเปลือกมะพร้าว

5. กาว เป็นกาวลาเท็กซ์ใช้ทายึดให้ดอกหญ้าติดกับฐานกระทง

6. สีย้อมกก ใช้เป็นสีย้อมผ้าของยี่ห้อตราช้างใช้ย้อมเปลือกข้าวโพดและดอกหญ้าให้มีสีสันที่สวยงาม

7. ลวดเย็บกระจาดย่น ใช้ลวดที่มีขนาดเล็กง่ายต่อการม้วนใช้เย็บกระจาดย่น

8. กรรไกร ใช้กรรไกรทั่วไปที่เป็นปากเรียบใช้ตัดตกแต่งสิ่งที่เป็นส่วนเกินของกระทงออก

9. ลูกแม็ก แม่แม็ก ใช้เป็นขนาดกลางใช้แม็กตัวเปลือกข้าวโพดมาทำเป็นกลีบ

10. กระบอกฉีดน้ำ ใช้เป็นกระบอกน้ำที่มีหัวฉีดเล็กเพื่อให้ได้ละอองน้ำใช้ฉีดพรมบนเปลือกข้าวโพดให้อ่อนพบบ้าง

11. ด้ายขาว ใช้เป็นด้ายเย็บผ้าสีขาวทั่วไปใช้มัดยึดเปลือกข้าวโพดกับดอกหญ้าเวลาทำดอก (รุ่งทิพย์ ทรัพย์เอี่ยม, การสัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2563)

แสดงให้เห็นว่าวัสดุในการทำกระทงเปลือกข้าวโพดเป็นวัสดุที่หาได้ทั่วไปตามชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเปลือกมะพร้าว เปลือกข้าวโพด ดอกหญ้า อุปกรณ์เสริมเช่นกระจาดย่น กาว สีย้อมกก ลวดเย็บกระจาดย่น กรรไกร แม็ก ลูกแม็ก กระบอกฉีดน้ำและด้ายขาวสามารถหาซื้อได้ตามร้านค้าที่มีในชุมชน

กระบวนการผลิต/ขั้นตอนการใช้งาน

1. นำเปลือกมะพร้าวมาตากให้แห้ง ใช้มีดฝานให้เป็นแผ่นบาง ๆ สำหรับเป็นฐานกระทง แล้วแต่ว่าเปลือกมะพร้าวที่ฝานออกมาแล้วจะได้ออกมาในลักษณะไหน ถ้าได้มาแบบยาวก็สามารถนำมาทำฐานที่เป็นรูปเรือได้ ถ้าได้สั้นก็สามารถทำเป็นรูปวงกลม และรูปหัวใจ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 เปลือกมะพร้าวที่ทำให้เป็นรูปทรงที่เราต้องการนำมาเป็นฐานกระทง

2. การเลือกพันธุ์ข้าวโพดที่ดีจะสามารถทำให้กลีบกระทงนี้ออกมาสวยงามและสะดวกต่อคนทำ เช่น ข้าวโพดพันธุ์ 984 จะเป็นพันธุ์ข้าวโพดที่ดีที่สุด เพราะเปลือกบาง เนียน ไม่มีรอยที่เปลือก และไม่คันจึงทำให้ทำงานง่ายขึ้น นำฝักข้าวโพดมาปอกเปลือกซีกสองถึงสามใบเอาเม็ดมาควั่นตรงควัฝักนิดหน่อยควั่นให้รอบ ดึงตรงจุกออกก็จะได้เปลือกข้าวโพด

3. นำเปลือกข้าวโพดไปตากแดดสักสองวันหรือจนแห้งแล้วนำมาย้อมสีโดยสีที่ใช้จะเป็นสีย้อมกกระทาช่าง การย้อมต้องตั้งน้ำให้เดือดแล้วใส่สีลงไปคนให้ละลายเข้ากับน้ำ จากนั้นนำเปลือกข้าวโพดที่ตากไว้ลงไปจุ่มประมาณสองถึงสามครั้งหรือจนกว่าจะได้สีที่พอใจ แล้วนำมาตากให้สีแห้ง การเก็บรักษาเปลือกข้าวโพดหลังจากย้อมสีแล้วนั้นจะไม่นำไปตากแดดหรือโดนแดดเลยจะตากภายในบ้านหรือที่ร่มปล่อยให้แห้งไปตามลมไม่อย่างนั้นสีจะซีดและไม่สวย จากนั้นนำกลับมาเพื่อทำการฉีก ก่อนฉีกเอากรรไกรมาตัดตรงปลายฝักและแกะออกทีละเปลือกแล้วจึงทำการฉีกเปลือกละสองใบ นำมาพรมน้ำนิดหน่อยเพื่อให้เปลือกนิ่มจะได้พับสะดวกขึ้น ตัดเปลือกข้าวโพดให้ได้ขนาดตามที่ต้องการพับเป็นตัว (กลีบกระทง) เตรียมไว้ จำนวนตามที่ต้องการ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 เปลือกข้าวโพดที่ย้อมสีแล้วนำมาทำกลีบ

4. นำดอกหญ้ามาย้อมสีต่าง ๆ ก่อนนำมาย้อมดอกหญ้าต้องแห้งสนิทตากด้วยแดดจัด ๆ เท่านั้น ไม่อย่างนั้นดอกหญ้าจะมีเชื้อรา โดยดอกหญ้าเอามาทำนั้นทำมาจากดอกกก ที่ตัวต้นกกสามารถนำไปทำเสื่อ ส่วนดอกที่คนส่วนใหญ่นำไปทักก็เก็บมาตากและนำมาให้ตกแต่งกระทงให้สวยงาม

5. นำกระดาษย่นมาทาก ชุบด้วยเทียนไข เย็บกลีบกระทง เป็นรูปแบบต่าง ๆ ที่ต้องการ เช่น วงกลม วงรี รูปหัวใจ เป็นไปตามรูปที่เราต้องการหรือตามที่เราได้ตัดไว้แล้ว

6. นำมาติดฐาน ก็คือเปลือกมะพร้าวตัวเอง พอติดฐานเสร็จจรจอนแห้งดี นำมาตกแต่งด้วยดอกกอกที่เราล้อมสี่และใส่ดอกไม้ที่ทำมาจากเปลือกข้าวโพด ตกแต่งให้สวยงาม

7. กระงะงที่ทำได้ทำเสร็จแล้วคัดคุณภาพ และขนาดก่อนส่งจำหน่ายเปลือกข้าวโพดเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น เพราะทำ จากวัสดุ จากธรรมชาติลมลพิษ และมีความสวยงามแปลกตา (รุ่งทิพย์ ทรัพย์เอี่ยม, การสัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2563)

แสดงให้เห็นว่าขั้นตอนการทำกระงะงเปลือกข้าวโพดมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกนำเปลือกมะพร้าวมาตากให้แห้ง ใช้มีดฝานให้เป็นแผ่นบาง เพื่อเป็นฐานกระงะง ขั้นตอนที่สองคัดเลือกพันธุ์ข้าวโพดเพื่อนำมาทำกลีบ ขั้นตอนที่สามนำเปลือกข้าวโพดไปตากให้แห้งแล้วนำมาล้อมสี่ ขั้นตอนี่สี่นำดอกหญ้ามาตากแห้งแล้วล้อมสี่เพื่อตกแต่งกระงะง ขั้นตอนที่ยี่ห้านำกระดาดขุ่นมาทาชุบด้วยเทียนไข เย็บกลีบกระงะงให้เป็นรูปแบบที่ต้องการ ขั้นตอนที่ยี่หกนำทั้งหมดที่ทำไว้มาประกอบฐานและตกแต่งด้วยดอกหญ้า ขั้นตอนสุดท้ายคัดเลือกคุณภาพและขนาดก่อนส่งจำหน่าย ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 กระงะงที่สมบูรณ์แล้วพร้อมจำหน่าย (ไทยโพสต์, 2562)

ประเภทการใช้งาน

ใช้ในพิธีการลอยกระงะง ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 เป็นประเพณีที่สืบทอดมาแต่โบราณโดยมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น ลอยเคราะห์บูชาพระพุทธเจ้า แต่ปัจจุบันนิยมทำเพื่อขอขมา และระลึกถึงคุณแม่พระคงคา ที่ได้อำนวยประโยชน์ต่าง ๆ แก่มนุษย์ โดยประเพณีลอยกระงะงมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยประมาณ 700 ปีมาแล้ว ประเพณีลอยกระงะงได้เข้าสู่ประเทศไทยในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีประมาณ พ.ศ. 1800 ดังปรากฏในหนังสือนางนพมาศ ผู้เป็นพระสนมเอกของพระร่วงเจ้าว่า "ครั้นวันเพ็ญเดือน 12 ช้าน้อยได้กระทำโคมลอย คิดตกแต่งให้งามประหลาดกว่าโคมสนมกำนัลทั้งปวงจึงเลือกผกาเกษรสีต่าง ๆ มาประดับเป็นรูปกระมุทกลีบบานรับแสงจันทร์ใหญ่ประมาณเท่ากงระแพะ ล้วนแต่พรรณดอกไม้ซ้อนสีสลับให้เป็นลวดลาย..." เมื่อสมเด็จพระร่วงเจ้าได้เสด็จฯทางชลมารค ทอดพระเนตรกระงะงของนางนพมาศก็ทรงพอพระราชหฤทัย จึงมีพระราชโองการฯให้จัดพิธีลอยกระงะงเป็นประจำทุกปี ในคืนวันเพ็ญเดือนสิบสอง พระราชพิธีนี้จึงได้ถือปฏิบัติเป็นประจำ จนกระทั่งตอนนี้ (โรงเรียนธารทองพิทยาคม, 2563)

ผู้เขียนสรุปได้ว่า กระงะงใช้ประกอบในพิธีลอยกระงะงตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า และระลึกถึงคุณแม่พระคงคาที่ได้อำนวยประโยชน์ต่าง ๆ แก่มนุษย์โดยประเพณีลอยกระงะงนี้มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย

ช่องทางการจัดจำหน่าย

จำหน่ายผ่านเพจเฟซบุ๊กและการมารับเองจากบ้านที่ทำ ชั้นต่ำที่ขายได้ในแต่ละปี 5,000 - 10,000 ใบต่อปี โดยมีขนาดหลัก ๆ สองขนาดคือ 10 นิ้ว และ 7 นิ้ว โดยขนาด 10 นิ้วราคาอยู่ที่ 30 บาท ขนาด 7 นิ้วราคา 25 บาท เป็นราคาขายของทรงกลม รูปหัวใจ และเรือ แต่ถ้าเป็นรูปนก ขนาด 10 นิ้ว อยู่ที่ราคา 60 บาท ขนาด 7 นิ้ว ราคา 40 บาทตามความยากง่ายของทรง (รุ่งทิพย์ ทรัพย์เอี่ยม, การสัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2563) แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านได้ใช้สื่อโซเชียลเข้ามาเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนจำหน่ายผ่านเพจเฟซบุ๊ก โดยราคาของกระทงเปลือกข้าวโพดนั้นขึ้นอยู่กับขนาดและความยากง่ายของรูปแบบกระทง

บทสรุป

ความเป็นมาของกระทงเปลือกข้าวโพด พบว่า กระทงเปลือกข้าวโพดเกิดขึ้นได้จากการต้องการของชาวบ้านที่ต้องการทำกระทงขายเพื่อนำเงินไปถวายวัด และได้เล็งเห็นถึงวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนอย่างเช่น กระทงเปลือกข้าวโพด กาบมะพร้าว และดอกหญ้า จึงพากันนำวัสดุเหล่านี้มาทดลองทำเป็นกระทง แต่พอลองทำดูแล้วมีผลตอบรับออกมาในทางที่ดีคือทำออกมาได้สวยงาม เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว จึงเกิดการเรียนรู้การถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่มาของการสร้างรายได้จากกระทงเปลือกข้าวโพด ความสำคัญของกระทงเปลือกข้าวโพด พบว่า ทำจากวัสดุธรรมชาติ ย่อยสลายได้ สามารถเก็บไว้ได้นาน ไม่เน่าเสียง่าย และที่สำคัญน้ำหนักเบา แต่ถ้าเป็นกระทงใบตอง ขนมปัง หรือวัสดุอื่นจะเก็บได้ไม่นาน โดยบ้านอมฤตเป็นที่แรกในจังหวัดกำแพงเพชร ที่เริ่มทำกระทงจากเปลือกข้าวโพด วัสดุผลิตภัณฑ์เพื่อทำกระทงเปลือกข้าวโพด พบว่า วัสดุในการทำกระทงเปลือกข้าวโพดเป็นวัสดุที่หาได้ทั่วไปตามชุมชน กระบวนการผลิต/ขั้นตอนการใช้งานกระทงเปลือกข้าวโพดพบว่า ขั้นตอนการทำกระทงเปลือกข้าวโพดมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกนำเปลือกมะพร้าวมาตากให้แห้ง ใช้มีดผ่าให้เป็นแผ่นบาง เพื่อเป็นฐานกระทง ขั้นตอนที่สองขัดเลือกพันธุ์ข้าวโพดเพื่อนำมาทำกลีบ ขั้นตอนที่สามนำเปลือกข้าวโพดไปตากให้แห้งแล้วนำมาย้อมสี ขั้นตอนที่สี่นำดอกหญ้ามาตากแห้งแล้วย้อมสีเพื่อตกแต่งกระทง ขั้นตอนที่ห้านำกระดาษย่นมาทาชุบด้วยเทียนไข เย็บกลีบกระทงให้เป็นรูปแบบที่ต้องการ ขั้นตอนที่หกนำทั้งหมดที่ทำไว้มาประกอบฐานและตกแต่งด้วยดอกหญ้า ขั้นตอนที่สุดท้ายคัดเลือกคุณภาพและขนาดก่อนส่งจำหน่ายประเภทการใช้งานกระทง พบว่า นำมาใช้ประกอบในพิธีลอยกระทงตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 เพื่อบูชาพระพุทธเจ้าและ ระลึกถึงคุณพระแม่คงคาที่ได้อำนวยประโยชน์ต่าง ๆ แก่มนุษย์โดยประเพณีลอยกระทงนี้มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ช่องทางการจำหน่าย พบว่า ชาวบ้านได้ใช้สื่อโซเชียลเข้ามาเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน

บรรณานุกรม

แนวหน้า. (2563). *ครีเอทกระทงเปลือกข้าวโพด-กะลา-หญ้ากนกสวยงามเป็นมิตรต่อธรรมชาติ*.

เข้าถึงได้จาก <https://www.naewna.com/likesara/376580>

ผู้จัดการออนไลน์. (2556). *กระทงเปลือกข้าวโพดโกสั่มพินครยอดชายพุ่ง ออกเตอร์ทะเลัก*.

เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/local/detail/9560000135759>

----- . (2563). *กระทงเปลือกข้าวโพด วัสดุธรรมชาติทางเลือกพ่อค้าไม่ต้องกลัวของเสีย*.

เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/smes/detail/9550000143141>

ไทยโพสต์. (2562). *ชาวนารวมตัวเร่งประดิษฐ์กระทงเปลือกข้าวโพด ยอดขายล้นรับประเพณีไทย*.

เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/49117>

โรงเรียนธารทองพิทยาคม. (2563). *ประเพณีวันลอยกระทง*. เข้าถึงได้จาก

<https://sites.google.com/a/thantong.ac.th/lloykratong-festival/prawati-wanlxy-krathng>

เขานางทอง ตำบลเขาศรีศรี อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

จักรพงษ์ พลกล้า

นักวิชาการอิสระ

จิตติพร มั่นอ่วม

คมกริช ทองทิน

นักศึกษา, โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทนำ

เขานางทอง มีคำกล่าวว่าเป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี มีประวัติความเป็นมาจากศิลาจารึกหลักที่ 3 (จารึกนครชุม) ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) ศิลาจารึกหลักนี้ยังกล่าวถึงการประดิษฐานพระพุทธรูปในเมืองพานบนยอดเขานางทอง คำานานเขานางทอง กล่าวถึง นางทองเป็นผู้หญิงชาวบ้านเมืองพานที่สวยงามมาก ต่อมาถูกพญานาคกลืนเข้าท้อง พระร่วงเห็นจึงใช้อิทธิฤทธิ์ของตนช่วยนางทองออกมา นางทองเป็นหญิงที่โฉมงามและเป็นที่ยศพระทัย นางทองจึงได้อภิเษกเป็นพระมเหสี อยู่มาวันหนึ่งนางทองได้ออกไปซักผ้าที่สระน้ำ จระเข้ที่พระร่วงทรงเลี้ยงหิวจึงได้คาบนางทองไปกิน พระร่วงไปช่วยไม่ทันจึงกลับตำหนักอย่างเศร้าใจและทำใจไม่ได้ จึงพาชาวบ้านอพยพราษฎรลงใต้ทางใต้ เมืองพานจึงกลายเป็นเมืองร้างในยุคนั้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมบนเขานางทองมีการวางผังโบราณสถานตามแนวยาว ด้านบนสุดเป็นเจดีย์ใหญ่ทรงดอกบัวตูมหรือพุ่มข้าวบิณฑ์ ก่อด้วยอิฐศิลาแลง ส่วนบนเป็นศิลาแลง ถัดมาเป็นเจดีย์รายเล็ก 3 องค์ ถัดมาเป็นวิหาร 4 ด้าน ท้ายสุดค้ำยันที่ตั้งบุษบก เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปสมัยเขานางทองเป็นเมืองโบราณทางประวัติศาสตร์ในสมัยพญาลิไท ท่านทรงเห็นความสำคัญของเมืองพานจึงสร้างรอยพระพุทธรูปบนยอดเขานางทอง วัฒนธรรมเขานางทองได้เริ่มตั้งเป็นเมืองสุขโขทัย อาณาจักรที่ตั้งอยู่ได้นานเกือบ 2000 ปี ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันและสร้างวัฒนธรรมไว้มากมายในยุคสุขโขทัย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ 1) ความเป็นมาของเขานางทอง 2) คำานานเขานางทอง 3) ลักษณะทางสถาปัตยกรรม และ 4) สมัยและวัฒนธรรมเขานางทอง

คำสำคัญ : คำานานเขานางทอง, กำแพงเพชร, รอยพระพุทธรูปเขานางทอง

ความเป็นมาของเขานางทอง

สำหรับโบราณสถานเขานางทองนั้น มีคำกล่าวว่าเป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาจากศิลาจารึกหลักที่ 3 (จารึกนครชุม) ใน สมัย สมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) โดยกล่าวถึงชื่อเมืองต่าง ๆ เช่น ชื่อเมืองคณฑี เมืองพระบาง เมืองเชียงทอง เมืองบางขลัง และ เมืองบางพาน นอกจากนี้ในศิลาจารึกหลักนี้ยังกล่าวถึงการประดิษฐานพระพุทธรูปในเมืองพาน บนยอดเขานางทองอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชตริย์สุขโขทัยตระหนักถึงบทบาทความสำคัญของเมืองบางพานแห่งนี้ นอกจากนี้ชื่อเมืองบางพานยังปรากฏในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 4 (จารึกวัดป่ามะม่วง) เมื่อครั้งที่พระมหาธรรมราชาลิไททรงอาราธนาพระมหาสามีสังฆราชจากลังกาให้มาจำพรรษาที่กรุงสุโขทัยในปี พ.ศ.1904 โดยพระมหาสามีสังฆราชได้เดินทางผ่านเมืองต่าง ๆ อาทิ เมืองเชียงทอง เมืองบางจันทร์ เมืองบางพาน จนถึงเมืองสุโขทัย นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานในจารึกที่ฐานพระอิศวรเมืองกำแพงเพชรที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกำแพงเพชรกับเมืองบางพานว่าได้มีการสร้างท่อปุ้พระยาร่วง (คลองส่งน้ำ) โดยชักน้ำจากแม่น้ำปิง บริเวณเมืองกำแพงเพชร ส่งไปยังเมืองพาน ผ่านศิลาจารึกที่รอบฐานพระอิศวร ได้กล่าวถึงพระยาศรีธรรมโศก

พระเจ้าเมืองกำแพงเพชรได้สร้างรูปพระอิศวรนี้เมื่อ พ.ศ. 2043 ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้เชื่อได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกำแพงเพชรกับเมืองพวนคงจะมีมาก่อนนานแล้ว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

ปัจจุบันรอยพระพุทธรูปที่เก็บรักษาและจัดแสดงที่ห้องศิลปะสุโขทัย อาคาร-พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ทั้งนี้สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัยกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ได้ถ่ายโอนภารกิจการดูแลบำรุงรักษาโบราณสถานเขานางทองให้แก่ เทศบาลตำบลเขาศรีสม ตั้งแต่วันที่ 22 มิถุนายน 2560 เป็นต้นมา และปัจจุบันได้รับอนุญาตจากกรมศิลปากร ให้สามารถจำลองรอยพระพุทธรูปเขานางทอง ณ โบราณสถานเขานางทองแห่งนี้ได้ แต่ยังไม่ได้หล่อฐานจริงของรอยพระพุทธรูปซึ่งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าของอำเภอพรานกระต่ายสืบเนื่องกันมาหลายยุคสมัย และในการจำลองรอยพระพุทธรูปเขานางทองจะทำให้ชาวอำเภอพรานกระต่ายได้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองที่เป็นสักการะบูชาและยึดเหนี่ยวจิตใจกลับคืนมาเหมือนในอดีต และจะทำให้มีนักท่องเที่ยวและพุทธศาสนิกชนเข้ามาเยี่ยมชม และนมัสการรอยพระบาท (อำนาจ ทองหิน, การสัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2563)

เมืองพวน คือ เป็นหมู่บ้านเรียกอีกอย่างว่า บ้านวังพวน เป็นหมู่บ้านติดต่อกับบ้านเขานางทอง เลยชุดคลองเจอบางกิโลเมตรที่เก่าแก่มากมาย

เมืองบางพวน คือ เมืองร้าง สันนิษฐานว่าอยู่แถวเขตหมู่บ้านวังพวนกับหมู่บ้านเขานางทอง จนปัจจุบันไม่มีเมืองบางพวนอยู่แล้ว แต่จุดพบหลักฐานว่าเป็นเมืองพวนจากหลักฐานที่ได้มีการกล่าวถึงเมืองที่สำคัญ ๆ ตามหลักศิลาจารึกมีด้วยกัน 2 เมือง คือ เมืองบางพวนและเมืองพวน ซึ่งจากการสำรวจมาพบว่า เมืองบางพวนเป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองหนึ่งที่นำศึกษาอยู่ในเขตอำเภอพรานกระต่าย เป็นเมืองที่สำคัญและเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีหรือก่อนหน้านั้น หลักฐานจากจารึกนครชุม ซึ่งจารึกเมื่อปี พ.ศ.1900 ในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท จารึกไว้ว่า "พิมพ์เอารอยดินอันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองบางพวน เหนือจอมเขานางทอง" ซึ่งหมายถึงการนำรอยพระพุทธรูปจำลองมาประดิษฐานไว้ที่เขานางทอง เมืองบางพวน แสดงว่าเมืองบางพวนเคยเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย

จากจารึกฐานพระอิศวร ซึ่งจารึกในปีพุทธศักราช 2053 ได้กล่าวถึงเมืองบางพวนไว้ว่า "ถนนถลาอันตรธานไปถึงบางพวน" อนึ่งท่อปู่พระยาร่วง ทำเอาน้ำไปถึงบางพวนนั้น ก็ถมหายสิ้น" แสดงถึงเมืองบางพวนเจริญขนาดมีถนนพระร่วงตัดผ่าน และมีการขุดท่อทองแดง เอาน้ำจากเมืองกำแพงเพชรไปเลี้ยงเมืองบางพวนมาเกือบ 700 ปี แสดงถึงวิทยาการอันก้าวหน้ามากกว่าทุก ๆ เมือง เท่าที่มีหลักฐาน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบันทึกถึงเมืองบางพวน ในหนังสือเที่ยวเมืองพระร่วงว่า "เมืองบางพวนต้องถูกทิ้งร้างไป เพราะแม่น้ำเงินไป ไม่มีน้ำพอกิน ทำให้ต้องย้ายเมือง และทิ้งเมืองบางพวนให้ร้างไป" เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ท่ามกลางที่ราบลุ่มซึ่งเพาะปลูกได้ดี เคยเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปที่พญาลิไทนำมาประดิษฐานไว้

อำเภอพรานกระต่าย ยังมีวัดที่เก่าแก่ และทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ โบราณคดีจำนวนมาก อาทิ

- วัดไตรภูมิ ตำบลถ้ำกระต่ายทอง
- วัดอินทาราม ตำบลท่าไม้
- วัดกุฎีการาม ตำบลพรานกระต่าย

อำเภอพรานกระต่าย เป็นอำเภอที่เก่าแก่ และมีประชาชน ที่อยู่มาตั้งแต่สมัยโบราณมีภาษาวัฒนธรรม และเอกลักษณ์เป็นของตนเอง นับว่าเป็นอำเภอที่ทรงคุณค่าที่นำศึกษาที่สุดอำเภอหนึ่งในจังหวัดกำแพงเพชร (สันติ อภัยราช, 2559)

ตำนานเกี่ยวกับนางทองนึ่งกล่าวว่า นางทองเป็นผู้หญิงสาวชาวบ้านเมืองพานที่สวยงามมาก ต่อมาถูกพญานาค กลืนเข้าไปในท้อง พระร่วงเจ้าผู้ครองนครเมืองพานได้พบเห็นจึงได้เข้าช่วยโดยใช้อิทธิฤทธิ์ของตน ล้วงนางทองออกมาจากคอกของพญานาค เนื่องจากนางทองเป็นคนที่มีความงามจึงเป็นที่สบพระทัยของพระร่วง ต่อมานางทองจึงได้อภิเษกเป็นพระมเหสี และยังได้นางคำหญิงชาวบ้านอีกคนหนึ่งเป็นพระสนมเอกอีกองค์หนึ่งด้วย อยู่มาวันหนึ่งพระร่วงได้เสด็จไปเที่ยวในกรุงสุโขทัย หลังจากพระร่วงเสด็จไปพระมเหสีทองได้ไปซักผ้าอ้อมที่สระน้ำซึ่งพระร่วงได้สร้างพระตำหนักแพหน้าพระราชวังในคลองใหญ่ไว้เป็นที่พักผ่อนพระอิริยาบถและซักผ้า ในวันนั้นขณะที่ซักผ้าอ้อมเสร็จและจะนำไปตาก (บริเวณที่ตากผ้าอ้อมนั้น ไม่มีต้นไม้ขึ้นเลย จะไล่เงยไปหมด เพราะพระร่วงสาปไว้สำหรับตากผ้าอ้อม) ระหว่างที่ตากผ้าอ้อมพระมเหสีทองก็กลัวว่าผ้าอ้อมจะไม่แห้งจึงทรงอุทานขึ้นเป็นทำนองบทเพลงเก่าว่า "ตะวันเอ๋ยอย่ารีบจร นกเอ๋ยอย่ารีบนอน หักไม้ค้ำ ตะวันไว้ก่อน กลัวผ้าอ้อมจะไม่แห้ง" ผลปรากฏว่าตะวัน หรือดวงอาทิตย์ไม่ยอมเคลื่อน จนกระทั่งผ้าอ้อมแห้ง จึงได้โคจรต่อไป ที่คลองใหญ่หน้าพระราชวังแห่งนั้น พระร่วงได้เสด็จระเซ่ไว้ด้วย แล้วพอดีจะเซ่ตัวนั้นเกิดหิวขึ้นมาจึงคาบพระมเหสีทองไป เพื่อเอาไปกินแต่ขณะนั้นเป็นเวลาทีพระร่วงกลับจากสุโขทัยพอดี พอกลับมา พระร่วงไม่เห็นนางทองจึงถามพวกนกพวกกวาง (สมัยนั้นเชื่อกันว่าสัตว์ทุกตัวพูดได้) ว่าพระมเหสีทองหายไปไหน พวกสัตว์ต่าง ๆ ก็บอกว่าพระมเหสีทองได้ถูกกระเซ่คาบไปแล้ว พระร่วงได้ยินดังนั้นก็รีบตามไปทันที พระร่วงเดินทางไปทางไหนต้องการให้เป็นทางเดิน ก็ปรากฏเป็นทางเดิน ทาง-เกวียนตลอดทาง พระร่วงได้เดินทางผ่านนาป่าแดง คลองวัว และได้ขอน้ำกินแกลว ๆ หมู่บ้าน (หมู่บ้านนาป่าแดงปัจจุบัน) พระร่วงพูดว่า "ข้าหิวน้ำจึงเลยขอน้ำกินหน่อยได้ไหม" คนในหมู่บ้านไม่ให้กินจึงพูดว่า "น้ำข้าไม่มี" พระร่วงเป็นคนที่วาทศิลป์ดีอยู่แล้ว พระร่วงจึงพูดว่า "เออ อย่างนั้นพวกมึงก็ไม่ต้องมีน้ำกินตลอดไป" จนปานนี้นาป่าแดงจึงไม่ค่อยมีน้ำกินน้ำใช้กัน

พระร่วงได้ตามกระเซ่ที่คาบพระมเหสีทองทันที่คลองทองแดง (ใกล้ ๆ ศาลากลางจังหวัดในปัจจุบัน) พอเจอกันก็สายเสียแล้ว กระเซ่ได้กินพระมเหสีทองไปแล้ว พระร่วงจึงสาปกระเซ่ให้เป็นหินอยู่ตรงนั้นมาจนถึงทุกวันนี้ พระร่วงเสด็จกลับเข้าวังด้วยความสลัดใจและไม่อาจลืมความรักความอาลัยในตัวพระมเหสีทองได้ จึงอพยพราษฎรลงไปทางใต้เพื่อไปตั้งเมืองใหม่ขึ้นที่เมืองสังขบุรีแขวงเมืองอยุธยา เมืองพานจึงกลายเป็นเมืองร้างในยุคหนึ่งในปัจจุบันนี้มีราษฎรจากอำเภอพรานกระต่าย มาตั้งถิ่นฐานกันอยู่หลายสิบหลังคาเรือน

นางทอง ตั้งอยู่ในเขต ตำบลเขาศรีสรี อำเภอบางบาล จังหวัดกำแพงเพชร เป็นเขาที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองบางพานและเป็นที่ยึดเหนี่ยวพระพุทธรูปที่สันนิษฐานกันว่าพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาสิทธิ) ทรงสร้างไว้บนยอดเขา ตามหลักฐานในหลักศิลาจารึกหลักที่ 3 ศิลาจารึกนครชุมด้านที่ 2 บรรทัดที่ 52 - 57 ปรากฏข้อความดังต่อไปนี้ "พระยาธรรมิกราช ให้ไปพิมพ์เอารอยตีน...พระเป็นเจ้าถึงสิ่งหล อันเหยียบเหนือจอมเขาสุมนภูฏบรรพต ประมาณเท่าใดเอามาพิมพ์ไว้ จุงคนทั้งหลายแท้...อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองศรีสรีชานาเหนือจอมเขา...อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองสุโขทัยเหนือเขาสุมนภูฏบรรพต อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองบางพานเหนือจอมเขานางทอง" บนเขานางทองจึงมีการวางผังโบราณสถานตามแนวยาวมีบันไดขึ้นทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านบนสุดเป็นเจดีย์ใหญ่ทรงดอกบัวตูมหรือพุ่มข้าวบิณฑ์ ฐานเจดีย์กว้าง 12 เมตร ก่อด้วยอิฐศิลาแลง ส่วนบนเป็นศิลาแลง ถัดมาเป็นเจดีย์รายเล็ก 3 องค์ กว้าง 2 เมตรเท่ากันทุกองค์ ถัดมาเป็นวิหาร 4 ตอน ตอนแรกยาว 13 เมตร กว้าง 6 เมตร ตอนที่สองกว้าง 10 เมตร ยาว 21 เมตร (ปัจจุบันโบราณสถานเหล่านี้ทรุดโทรมมากแทบจะดูไม่ออกว่าเป็นอะไร) ส่วนด้านท้ายสุดคล้ายที่ตั้งบุษบก เป็นที่ยึดเหนี่ยวพระพุทธรูป (ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพฯ)

เมื่อไม่นานมานี้บริเวณคลองวังพาน (อยู่ใกล้กับวัดพานทองศิริมงคล) ได้มีการขุดลอกคลองโดยเครื่องจักรกลของทางราชการ ได้ขุดพบพระ เครื่องปั้นดินเผาเศษกระเบื้อง ตลอดจนเครื่องมือใช้ไม้สอย ภายในครัวเรือนของชาวเมืองโบราณเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญได้พบเสาไม้ตะเคียนซึ่งสันนิษฐานว่าหน้าจะเป็นศาลาที่ประทับของเจ้าผู้ครองนครในอดีต เป็นหลักฐานที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งของเมืองพานพานทองในปัจจุบัน กำลังจะได้รับการบูรณะจากหน่วยงานของทางราชการให้เป็นแหล่งประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยว (วิสปอर्ट กำแพงเพชร, 2563)

สรุป ที่มาของตำนานพานทองเริ่มมาจากพระร่วงได้มาเจอนางทองที่เมืองบางพาน จึงพบรักและได้อภิเษกกัน และมาพักอาศัยบริเวณพานทอง วันหนึ่งพระร่วงได้ออกไปเที่ยวที่เมืองสุโขทัย กลับมาไม่พบพานทอง เลยถาม พวกนกกว่านางทองไปไหน พวกนกจึงบอกว่า จระเข้ที่พระร่วงทรงเลี้ยงไว้ ได้คาบนางทองไปแล้ว พระร่วงไปช่วยไม่ทัน นางทองถูกจระเข้กินก่อนไปถึง พระร่วงจึงสาปจระเข้ให้เป็นหิน จากนั้นพระร่วงทำใจไม่ได้จึงอพยพราษฎรลงทางใต้เพื่อไปตั้งเมืองใหม่ขึ้นที่เมืองสังขบุรีแขวงเมืองอยุธยาเมืองพาน จึงกลายเป็นเมืองร้างในยุคหนึ่ง ปัจจุบันราษฎรจากอำเภอพรานกระต่ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันอยู่ หลาย 10 หลังคาเรือน

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมพานทองอดีตมีพระเจดีย์แบบนี้มียอดเป็นรูปดอกบัวตูม หรือเรียกกันว่า ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือทรงทนาย ตั้งอยู่เหนือเรือนธาตุสี่เหลี่ยมย่อม่อไม้ยี่สิบ ที่เรือนธาตุกลางองค์มีการจัดซุ้มพระพุทธรูปยืนทั้ง 4 ทิศ นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ศิลปะพากันยกย่องว่า พระเจดีย์ทรงบัวตูม เป็นสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัยแท้ที่ศิลปินสุโขทัยคิดแบบอย่างของตนขึ้น พระเจดีย์แบบนี้นิยมสร้างไว้ตามเมืองต่าง ๆ ในสมัยสุโขทัยเท่านั้น ไม่มีการสร้างต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาเลย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 เจดีย์ใหญ่ทรงดอกบัวตูมหรือพุ่มข้าวบิณฑ์ ณ พานทอง

ศิลาแลงกรุงสุโขทัย ราชธานีของคนไทยเมื่อประมาณ 700 ปีมาแล้ว โบราณสถานที่พบเห็นในอุทยานประวัติศาสตร์แห่งชาติ ในจังหวัดสุโขทัยทั้งสองแห่ง คืออุทยานประวัติศาสตร์แห่งชาติรามคำแหงสุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์แห่งชาติศรีสัชนาลัย ต่างก่อสร้างด้วย ศิลาแลง

ก่อนศิลาแลง มีลักษณะคล้ายหินลูกรังที่ถูกหลอมขึ้นรูป สีแดง น้ำตาลปนดำ เมื่อนำไปทำเป็นเสา จะทำเป็นรูปทรงกระบอก เมื่อทำเป็นส่วนต่าง ๆ ของอาคาร มักทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดต่างกัน ปัจจุบันพบทั่วไปตามโบราณสถานทุกแห่งที่สร้างในสมัยสุโขทัย จำนวนก้อนศิลาแลงที่พบมีจำนวนมากมายมหาศาล แต่เป็นที่น่าสังเกตและเป็นที่ยกย่องกันมานานคือไม่ทราบแน่ชัดว่าแหล่งวัตถุดิบ ที่ใช้ทำศิลาแลงเพื่อการสร้างกรุงสุโขทัย นำมาจากที่ใด ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพศิลาแลง ณ เขานางทอง

เจดีย์รายเล็ก 3 องค์ กว้าง 2 เมตร เท่ากันทุกองค์ เจดีย์ราย คือ เจดีย์ที่มีขนาดเล็กสร้างเรียงรายรอบ ๆ บริเวณเจดีย์ประธาน โดยอยู่ถัดออกมาจากเจดีย์ประธาน เจดีย์ประจำมุม และเจดีย์ประจำทิศ คำว่า เจดีย์ราย เป็นศัพท์เรียกระบุตำแหน่ง ไม่ได้หมายถึงรูปแบบ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 เจดีย์รายเล็ก 3 องค์ ณ เขานางทอง

วิหาร 4 ตอน วิหารสุโขทัย อาณาจักรสุโขทัย นิยมสร้างวิหารที่มีขนาดใหญ่กว่าโบสถ์เพื่อใช้เป็นที่ประกอบ พิธีอุปสมบท ประกอบสังฆกรรมของพระสงฆ์ ประดิษฐานพระพุทธรูปและใช้เป็นที่ประชุมเพื่อฟังธรรมของ ประชาชนวิหารมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า วัสดุที่ใช้ในการสร้างวิหารได้แก่ ศิลาแลง อิฐ ไม้ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 วิหาร 4 ตอน ณ เขานางทอง

รอยพระพุทธรูป ในสมัยโบราณนั้น ไม่นิยมสร้างรูปเคารพที่เหมือนจริง เมื่อจะรำลึกถึงพระพุทธรูปของ องค์พระบรมศาสดา ซึ่งเป็นที่เคารพสูงสุด จึงไม่อาจเอื้อม ที่จะสร้างรูปเหมือน มักจะสร้างแต่เพียงสัญลักษณ์ ที่มีความหมาย ว่านี่คือพระพุทธรูป นี่คือ ธรรมะ ที่พระพุทธรูปทรงสั่งสอน เพื่อให้คนรุ่นหลัง ๆ ได้เคารพบูชา ที่ตั้งบุษบก เป็นที่ ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปซึ่งปัจจุบันได้เก็บรักษาและจัดแสดงที่ห้องศิลปะสุโขทัย อาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป ณ เทศบาลเขาคีรี

บ่อน้ำ หมายถึง บ่อน้ำสำหรับดื่มกินหรือใช้ และเนื่องจากน้ำมีความสำคัญต่อชีวิต ซึ่งมีวิธีปฏิบัติในการขุด การสร้าง การใช้ การรักษาตลอดจนพิธีกรรมตามความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย โดยทั่วไปในเอกสารโบราณ พบว่ามีการเรียก น้ำบ่อ ว่า น้ำสำ และ น้ำบ่อสำ อีกด้วย แหล่งน้ำที่ขุดสร้างขึ้นเพื่อนำมาบริโภคใช้สอย เป็นของควบคู่กับวิถีชีวิตของมนุษย์มาแต่โบราณกาล ความผูกพันผนวกกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมมักก่อให้เกิดเทคนิควิธี พิธีกรรมตามความเชื่อติดตามมา ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 บ่อน้ำก่ออิฐ ณ เขานางทอง

สมัยและวัฒนธรรมเขานางทอง

เขานางทอง เป็นเมืองโบราณที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) ที่อยู่ในสมัยนี้เพราะพระยาสิทธิทรงเห็นความสำคัญของเมืองพาน จึงมาสร้างรอยพระพุทธรูปบนยอดเขานางทอง

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

เขานางทองได้เริ่มตั้งเป็นเมืองสุโขทัย อาณาจักรที่ตั้งอยู่ได้นานเกือบ 200 ปี สร้างแบบแผนการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน ตลอดจนได้สร้างสรรควัฒนธรรมไว้มากมาย ซึ่งอยู่ในยุคสมัยของสุโขทัย ดังนั้นทางวัฒนธรรมจึงได้รับวัฒนธรรมของสุโขทัยมาด้วย อาทิ

1. วัฒนธรรมทางการศึกษา

ในสมัยกรุงสุโขทัยการจัดรูปแบบทางการศึกษาในช่วงแรกได้รับอิทธิพลจากคติพราหมณ์เข้ามา ต่อจากนั้นจึงรับคติธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ ของการจัดการศึกษาดังนั้น การศึกษาในสมัยสุโขทัยจึงมีลักษณะ หลายลักษณะดังนี้

1.1 การศึกษาทางพุทธศาสนา สุโขทัยเป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เช่น พระเจ้าลิไท พระองค์ทรงผนวช และอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาหลายด้านที่สำคัญคือ การส่งพระสงฆ์ไปเผยแผ่พุทธศาสนาในดินแดนภาคเหนือ

1.2 การศึกษาในวิชาชีพ เป็นการเรียนตามกฏธรรมเนียม เรียนจากพ่อแม่ เรียนจากชุมชน ที่ตัวอยู่ใกล้ เรียนจากการกระทำ การฝึกฝนศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ การทำไร่ไถนา การปั้นเครื่องปั้นดินเผา งานทางด้านจิตรกรรม ประติมากรรมหรือสถาปัตยกรรม เป็นต้น (ธิดาภรณ์ คำริน, 2559) แสดงให้เห็นว่า การศึกษาของสุโขทัยดั้งเดิมได้รับอิทธิพลมาจากคติพราหมณ์และเข้ามารับคติธรรมทางพุทธศาสนาของการจัดการศึกษาในสมัยสุโขทัยจึงมีหลายลักษณะอาทิ การศึกษาทางพุทธศาสนา และการศึกษาในวิชาชีพ

2. วัฒนธรรมทางด้านตัวอักษรไทย

ศิลาจารึกหลักที่ 1 ปรากฏข้อความที่เกี่ยวข้องอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงตอนหนึ่งว่า “...1205 ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในแลใส่ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้้นใส่ไว้...” จากศิลาจารึกดังกล่าว จึงเป็นที่เชื่อกันว่าอักษรไทยพ่อขุนรามคำแหงซึ่งลง ศิลาจารึกปี พ.ศ. 1826 นี้เป็นอักษรไทยเก่าแก่ที่สุดที่ใช้ในประเทศไทย สรุปว่าอักษรพ่อขุนรามคำแหงดัดแปลงมาจากอักษรขอมหฺวัด เพราะมีรูปลักษณะคล้ายคลึงกันมาก แต่จากการศึกษาของ นันทนา ตำนวัฒน์ ทางด้านอักษรวิทยาพบว่า อักษรต้นตระกูลของอักษรพ่อขุนรามคำแหงคืออักษรหฺราหฺมี อักษรคณฺห์ อักษรขอมหฺวัด เพราะปรากฏความคล้ายคลึงทางด้านอักษรวิทยาของอักษรพ่อขุนรามคำแหงและอักษรใน ตระกูลทั้ง-สาม อักษรพ่อขุนรามคำแหงนั้นปรากฏใช้เฉพาะในรัชสมัยของ พระองค์เท่านั้น (ธิดาภรณ์ คำริน, 2559) แสดงให้เห็นว่า พ่อขุนรามคำแหงได้ดัดแปลงอักษรขอมหฺวัด อักษรหฺราหฺมี อักษรคณฺห์ ที่คล้ายคลึงกับทางด้านอักษรวิทยาของ พ่อขุนรามคำแหง ตระกูล 3 มาก ในปี พ.ศ.1826

ภาพที่ 7 ศิลาจารึกหลักที่ 1 สมัยสุโขทัย (ศิลปวัฒนธรรม, 2561)

3. วัฒนธรรมทางด้านวรรณกรรม

วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยมีจำนวนมากและหลายประเภท หากแต่ไม่ได้ตกทอดมาถึงปัจจุบันที่หลงเหลือถึงปัจจุบันมีดังนี้

3.1 ศิลจารึก ศิลจารึกมีประโยชน์ทางการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ตลอดจนวิชาอักษรศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์และอื่น ๆ ศิลจารึกที่พบในสมัยสุโขทัยมีประมาณ 30 หลัก ที่สำคัญมากได้แก่ ศิลจารึกหลักที่ 1 หรือจารึกพ่อขุนรามคำแหง กรมศิลปากรได้จัดไว้เป็นอันดับแรกของวรรณกรรม ซึ่งรวมคุณค่าทางภาษา ทั้งความรู้ด้านกฎหมาย ความรู้ทางการปกครอง ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม และศิลปกรรม นับว่าวรรณกรรมประเภทนี้เป็นหลักฐานยืนยันเรื่องราวทางวัฒนธรรมสมัยสุโขทัย ได้เป็นอย่างดี

3.2 ไตรภูมิพระร่วง ถือเป็นวรรณกรรมปรัชญาชิ้นแรกของไทย พระมหาธรรม-ราชาลิไททรงพระราชนิพนธ์ขึ้นในปี พ.ศ. 1888 นับเป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าทางปรัชญา สอนให้คนรู้จักความดี ความชั่ว รู้จักใช้วิจารณ์ญาณและสอนให้คนมีศีลธรรมรักษาความดีและมีความรับผิดชอบ

3.3 สุภาสิตพระร่วง วรรณกรรมชิ้นนี้ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่าเกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยหรือไม่ สุภาสิตพระร่วงนับว่าเป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่ายิ่งวรรณกรรมหนึ่ง เพราะมีจุดประสงค์ที่จะสั่งสอนคน สอนให้รอบคอบ เป็นต้น เช่น “เมื่อน้อยให้เรียนวิชาให้หาสินเมื่อใหญ่ หรือ ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง” ดังนั้นสุภาสิตพระร่วงจึงมีอิทธิพลต่อความคิดของคนไทยเป็นอันมาก

3.4 ตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์ บางคนเชื่อว่าตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์ แต่งในสมัยสุโขทัยเพราะมีเนื้อเรื่องและท้องเรื่องอ้างถึงสถานที่ต่าง ๆ ในเมืองสุโขทัย แต่บางคนก็เชื่อว่าเป็นวรรณกรรมที่แต่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จุดประสงค์การแต่งเพื่อเป็นการแนะนำตักเตือนข้าราชการสำนัก ฝ่ายในให้มีกริยามารยาทที่เหมาะสมกับศักดิ์ศรีของตนเองและเพื่อเชิดชูเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ยังทรงคุณค่าทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีของราชสำนักโดยเฉพาะประเพณีพราหมณ์ ทั้ง 12 เดือน

4. วัฒนธรรมการแต่งกาย

นายชิน อยู่ดี ได้ทำการศึกษาค้นคว้าการแต่งกายของประชาชนชาวสุโขทัยโดยอาศัยหลักฐานประเภท โบราณวัตถุสมัยสุโขทัย ได้สรุปการแต่งกายสมัยสุโขทัยว่า (ชิน อยู่ดี, 2556)

4.1 การแต่งกายของผู้หญิงในสมัยสุโขทัยจะไว้ผมยาวเกล้ามวย มีเกี้ยวหรือพวงมาลัยสวมรอบมวย มวยนั้นมียกเกล้าอยู่กลางกระหม่อมและที่ท้ายทอย มีปิ่นปัก สวมเสื้อแขนยาวตัวคับ นุ่งผ้าถุง ผู้หญิงบางคนห่มผ้าสไบเฉียง ผ้าที่ใช้มีทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม สีของผ้ามีสี แดง ดำ ขาว เหลือง เขียว ผัดหน้า วาดคิ้ว สวมแหวน เจ้านายฝ่ายในมีกรองคอ พาทูร์ดี และทองพระกรทรงมงกุฎยอดแหลมหรือกรอบพักตร์

4.2 การแต่งกายของผู้ชาย ผู้ชายสมัยสุโขทัยไว้ผมยาว มุ่นมวยไว้ที่กลางกระหม่อมก็มีไว้ที่ท้ายทอยก็มี สวมเสื้อผ้าออกแขนยาว และสวมกางเกงขายาวแบบชุดคนเมือง ทหารสวมเสื้อแขนสั้น ถ้าพระยาห้อยผ้าไว้ที่บ่า มีผ้าคาดพุงหรือเข็มขัด ชายบางคนนุ่งกางเกงขาสั้น เจ้านายนุ่งผ้าโจงกระเบนคาดเข็มขัด และมีผ้าประดับทับโจงกระเบนห้อยลงมา 2 ข้าง ผ้านี้จีบตามแนวเส้นนอน เวลาออกศึกนุ่งกางเกงขายาว มีผ้าโจงกระเบนทับอย่างเครื่องแต่งการละคร หมวกที่ผู้ชายใส่มีมงกุฎยอดแหลม หมวกทรงประพาสและหมวกรูปคล้ายผ้าชี ซึ่งบางท่านเรียกว่าหมวกชีโบ

ภาพที่ 8 ภาพการแต่งกายในสมัยสุโขทัย (กรมศิลปากร, 2511)

ลักษณะของการแต่งกายต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากหลักฐานที่พบลักษณะการแต่งกายของชาวกำแพงเพชรในสมัยสุโขทัย มีลักษณะคล้าย การแต่งกายของพวกขอมหรือเขมรโบราณ

ภาพที่ 9 การแต่งกายชายหญิงของคนเมืองพวนในสมัยก่อน (อารยธรรมขอม, 2555)

5. วัฒนธรรมทางด้านดนตรีและการฟ้อนรำ

นายมนตรี ตราโมท ได้ศึกษาเรื่องดนตรีสมัยสุโขทัย โดยอาศัยหลักฐานประเภทศิลาจารึกและภาพประติมากรรม รวมทั้งหนังสือไตรภูมิพระร่วง โดยเฉพาะศิลาจารึกหลักต่าง ๆ ได้ระบุข้อความที่เกี่ยวกับดนตรีและการฟ้อนรำไว้หลายแห่ง เช่น ศิลาจารึกหลักที่ 1 ปรากฏข้อความว่า “...เมื่อจักเข้ามาเวียงเรียงกันแต่อรัญญิก พันท้าหัวลานดมบงคมกลอง ด้วยเสียงพาทย์เสียงพินเสียงเลื่อนเสียงขับ ใครจักมักเล่น ใครจักมักหัว ใครจักมักเลื่อนเลื่อน...”

ศิลาจารึกหลักที่ 8 ปรากฏข้อความว่า “...ดับหนทางแต่เมืองสุโขทัยมาถึงเขานี้งามหนักหนาแก่กมสองขอก หนทางย่อมกัลปพฤษีใส่ร่มยล ดอกไม้ตามใต้เทียนประทีป เผอรูปหอมตลบทุกแห่งปลุกธงปฐาทั้งสองปลาก หนทางย่อมเรียงชันหมากชันพลูปุชาพิลม ระบายต้นเล่นทุกฉัน...ด้วยเสียงอันสาธุการบูชา หีบดุริยาพาทย์พินฆ้องกลองเสียงดัง สิวอดังดินจักหล่มอันไซ้...” (มนตรี ตราโมท, 2557)

จากศิลาจารึกดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการใช้เครื่องดนตรีและการฟ้อนรำ การเล่นสนุกสนานของชาวสุโขทัย นายมนตรี ตราโมท ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมทางด้านดนตรีของสุโขทัย โดยแยกพิจารณา 2 ประการคือ

5.1 เครื่องดนตรี ประกอบด้วยเครื่องดนตรีต่าง ๆ คือ สังข์ แตร บัณเฑาะว์ มโหระทึก ปี่ฉมวก ปี่สรวน กลองชนะ ฆ้อง กลอง ตะโพน ฉิ่ง กลับ ระฆัง กังสดาล และซอ

5.2 เพลงร้องและเพลงดนตรี ในสมัยสุโขทัยมีทั้งการร้องและการขับ แต่ทำนองร้องและทำนองขับจะเป็นอย่างไรยากที่จะชี้ให้ชัดเจนได้ มีเพลงที่น่าจะเป็นเพลงสมัยสุโขทัย คือ เพลงเทพทองหรือเพลงสุโขทัย ทำนองเพลงนี้เดิมทีเดียวเป็นเพลงพื้นเมืองใช้ร้องว่าแก้กันระหว่างผู้หญิงผู้ชาย ส่วนอีก 2 เพลงน่าจะเป็นสมัยสุโขทัย คือเพลงพระทองกับเพลงนางนาค

6. วัฒนธรรมทางด้านประติมากรรมและจิตรกรรม

วัฒนธรรมทางด้านประติมากรรมและจิตรกรรมเป็นงานประณีตศิลป์ ซึ่งแสดงถึงความสามารถและความเข้าถึงแก่นของคำสั่งสอนของพุทธศาสนาของช่างศิลป์

6.1 ประติมากรรม ประติมากรรมในสมัยสุโขทัยส่วนใหญ่ ได้แก่การสร้างพระพุทธรูป ซึ่งนิยมสร้างพระพุทธรูปปั้นและหล่อด้วยสัมฤทธิ์ การสร้างพระพุทธรูปเป็นแบบลอยตัวและภาพนูนสูงติดฝาผนัง นอกจากพระพุทธรูปแล้วยังมีการหล่อเทวรูปสัมฤทธิ์ เช่น เทวรูปพระนารายณ์ เทวรูปพระอิศวร เทวรูปพระหริหระ เป็นต้น

งานประติมากรรมที่เด่นที่สุดในสมัยสุโขทัยส่วนใหญ่ คือ พระพุทธรูปจะเห็นได้ว่า พระพุทธรูปที่สวยงามในศิลปะแบบสุโขทัยเป็นพระพุทธรูปที่ ตรีสรูแล้ว ดังนั้น ระบบกล่อมเนื้อต่าง ๆ จึงมีการผ่อนคลายและพระองค์จะอยู่ในความสงบแท้จริง พระพักตร์สงบมีรอยยิ้มเล็กน้อย พระพุทธรูปที่สำคัญคือ พระพุทธชินราช ประดิษฐานอยู่ใน พระวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลกเป็นพระพุทธรูปสำคัญและ มีความงามมากที่สุดองค์หนึ่งในงานประติมากรรมไทยสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) พระพุทธชินสีห์ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถวัด-บวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานครเดิมประดิษฐานอยู่ที่พระวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก แต่ในสมัยสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศกดิพลเสพ (ในรัชกาลที่ 3) โปรดให้อัญเชิญลงมายังกรุงเทพมหานครเป็นพระพุทธรูปซึ่งมีรูปลักษณะงดงาม สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นในคราวเดียวกับพระพุทธชินราชพระศรีศากยมุนี ประดิษฐานอยู่ใน พระวิหารวัดสุทัศนเทพวรารามกรุงเทพมหานคร เดิมเป็นพระประธานในพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก-มหาราชโปรดเกล้าฯให้อัญเชิญลงมายังกรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ.2351

6.2 จิตรกรรม จิตรกรรมที่เราพบในสมัยสุโขทัยทั้งภาพลายเส้นและลายเขียนฝุ่น ภาพลายเส้นในสมัยสุโขทัย โดยเฉพาะภาพจำหลักลายเส้นลงเส้นในแผ่นหินชนวนวัดศรีชุม เมืองสุโขทัยเป็นภาพชาดกจะเห็นได้ว่าเส้นลายดังกล่าวเป็นภาพที่อิทธิพลของ ศิลปะศรีลังกาอยู่มากมาย เช่น ภาพเทวดาต่าง ๆ แต่คนไทยสมัยสุโขทัยน่าจะมีส่วนร่วมในการสลักภาพเหล่านี้ด้วย ภาพสลักที่วัดศรีชุมเป็นเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาเป็นชาดกต่าง ๆ สี่ที่ใช้ในโครงการระบายสีแบบดำแดง ที่เรียกว่าสีเอกรงค์

7.วัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม

การที่อาณาจักรสุโขทัยรับนับถือพุทธศาสนาจากลังกาจึงได้รับอิทธิพลเข้ามา สถาปัตยกรรม สุโขทัยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบดังนี้

7.1 สถาปัตยกรรมรูปทรงอาคาร สามารถแบ่งออกเป็น 3 แบบใหญ่ คือ

7.1.1 อาคารโอโถงหรืออาคารที่มีผนัง มีหลังคาซ้อนเป็นชั้น ๆ ผนังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทางด้านหน้าต่อเป็นมุขที่ยื่น มีบันไดขึ้นสองข้างทางมุข ตัวอย่าง เช่น วิหารที่วัดสวนแก้ว อุทยานน้อย เมืองศรีสัชชนาลัย

7.1.2 อาคารที่ก่อด้วยแลงหรือรูปทรงอาคาร หลังคาใช้เรียงด้วยแลงซ้อนเหลื่อมกันขึ้นไปจนถึงชั้นสูงสุดที่ไปบรรจบกันที่ตอนนอกไก่อ ตัวอย่างเช่น วิหารวัดกุฎีราย เมืองศรีสัชชนาลัย

7.1.3 อาคารสี่เหลี่ยม มีหลังคาที่เป็นชั้นแหลมลดหลั่นกันไปถึงยอดประมาณ 3 ชั้น ที่เรียกว่า “มณฑป” มณฑปนี้จะเป็นแบบมณฑปที่มีผนังและมณฑปโถง ตัวอย่างเช่น มณฑปวัดศรีชุม เมืองสุโขทัย (มณฑปที่มีผนัง) และหอเทวาลัยมหาเกษตรพิมาน เมืองสุโขทัย (มณฑปโถง)

สถาปัตยกรรมในเมืองสุโขทัย ส่วนใหญ่เป็นศาสนสถานสำหรับอาคารที่เป็นปราสาทราชวัง และบ้านเรือนของประชาชนจะสร้างด้วยไม้ จึงไม่เหลือร่องรอยให้เห็นในปัจจุบัน

7.2 สถาปัตยกรรมรูปแบบสถาปัตยกรรมหรือเจดีย์ มีทั้งทรงกลมแบบลังกา เจดีย์ทรงกลมฐานสูง เจดีย์ย่อเหลี่ยมแบบมีซุ้มจรณะนำ เจดีย์แบบห้ายอด เจดีย์ทรงปราสาท ยอดเป็นเจดีย์ทรงกลมสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัย และเจดีย์ทรงดอกบัวตูม จากลักษณะสถาปัตยกรรมเจดีย์ต่าง ๆ เหล่านี้จะเห็นได้ว่าลักษณะเจดีย์ที่สำคัญที่พบมากมี 2 แบบ คือ

7.2.1 เจดีย์ทรงกลมแบบลังกา หรือ เจดีย์ดอกบัวคว่ำ เป็นแบบที่สร้างสมัยแรก เช่นที่วัดตะกวน วัดช้างล้อม วัดสระศรี เมืองสุโขทัย

7.2.2 เจดีย์ทรงดอกบัวตูม นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ศิลปะพากันยกย่องว่า พระเจดีย์ทรงบัวตูม เป็นสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัยแท้

กล่าวได้ว่าสมัยสุโขทัยเป็นสมัยเริ่มแรกของวัฒนธรรมไทยแทบทุกด้าน วัฒนธรรมสมัยสุโขทัยได้เป็นแบบอย่างของวัฒนธรรมไทยสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นสมัยสุโขทัยจึงจัดว่าเป็นสมัยทองแห่งความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมที่สำคัญสมัยหนึ่งของไทย (นิรุทธ์ กิม ขอบพิมาย, 2558)

สรุป

จากการศึกษาเรื่องเขานางทอง ตำบลเขาศิริส อำเภอบางบาล จังหวัดกำแพงเพชร ความเป็นมาเขานางทอง พบว่า ในอดีตเป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี มีประวัติความเป็นมาจากศิลาจารึกหลักที่ 3 (จารึกนครชุม) ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) ศิลาจารึกหลักนี้ยังกล่าวถึงการประดิษฐานพระพุทธรูปในเมืองพานบนยอดเขานางทอง ตำนานเขานางทอง พบว่า ในตำนานได้กล่าวถึงนางทองเป็นผู้หญิงชาวบ้านเมืองพานที่สวยงามมาก ต่อมาถูกพญานาคกลืนเข้าท้อง พระร่วงเห็นจึงใช้อิทธิฤทธิ์ของตนช่วยนางทองออกมา ลักษณะทางสถาปัตยกรรมบนเขานางทอง พบว่า มีการวางผังโบราณสถานตามแนวยาว ด้านบนสุดเป็นเจดีย์ใหญ่ทรงดอกบัวตูมหรือพุ่มข้าวบิณฑ์ ก่อด้วยอิฐศิลาแลง ส่วนบนเป็นศิลาแลง ถัดมาเป็นเจดีย์รายเล็ก 3 องค์ ถัดมาเป็นวิหาร 4 ด้านท้ายสุดค้ำยันที่ตั้งบุษบก เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป สมัยและวัฒนธรรมเขานางทอง พบว่า เป็นเมืองโบราณทางประวัติศาสตร์ในสมัยพญาลิไท ท่านทรงเห็นความสำคัญของเมืองพานจึงสร้างรอยพระพุทธรูปบนยอดเขานางทอง วัฒนธรรมเขานางทองได้เริ่มตั้งเป็นเมืองสุโขทัย อาณาจักรที่ตั้งอยู่ได้นานเกือบ 2000 ปีดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันและสร้างวัฒนธรรมไว้มากมายในยุคสุโขทัย

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2511). *ภาพการแต่งกายในสมัยสุโขทัย*. เข้าถึงได้จาก
<https://sites.google.com/a/longwittaya.ac.th/chud-thiy2/kar-taeng-kay-smay-pra-wati-sa-str/smay-sukhothay>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *แหล่งข้อมูลประวัติเขานางทอง*. เข้าถึงได้จาก
<https://www.thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/>
- ชิน อยู่ดี. (2556). *การแต่งกาย*. พิษณุโลก: สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธิดาภรณ์ คำริน. (2559). *ศิลปวัฒนธรรมสมัยกรุงสุโขทัย*. เข้าถึงได้จาก
<https://sites.google.com/site/sukhothaipkkpp/silp-wathnthrrm-smay-krung-sukhothay>
- นิรุตร์ กิม ชอบพิมาย. (2558). *ภูมิปัญญาสมัยสุโขทัย*. เข้าถึงได้จาก
<https://sites.google.com/site/sukhothaipkkpp/silp-wathnthrrm-smay-krung-sukhothay/>
- มนตรี ตราโมท. (2557). *ดนตรีไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักหอสมุดแห่งชาติ.
- วีสปอร์ต กำแพงเพชร. (2563). *ตำนานเขานางทอง*. เข้าถึงได้จาก
<https://www.thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/>
- ศิลปวัฒนธรรม. (2561). *ศิลาจารึกหลักที่ 1 สมัยสุโขทัย*. เข้าถึงได้จาก
https://www.silpa-mag.com/history/article_2203
- สันติ อภัยราช. (2559). *สารคดีโทรทัศน์ วัฒนธรรม จังหวัดกำแพงเพชร : ตอน อำเภอพรานกระต่าย*.
กำแพงเพชร: ม.ป.พ.
- อารยธรรมขอม. (2012). *การแต่งกายชายหญิงของคนเมืองพานในสมัยก่อน*. เข้าถึงได้จาก
<https://sites.google.com/site/sciencemath5012559/xanacakr-khxm>

ผลิตภัณฑ์เฉาก้วยซากังราว ของชาวจังหวัดกำแพงเพชร

จักรพงษ์ พลกล้า

นักวิชาการอิสระ

อรพรรณ ศรีวิไลย์

สหรัฐ บุญยัด

นักศึกษา, โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทนำ

จุดเริ่มต้นเฉาก้วยซากังราว กว่าจะหาสูตรได้ลงตัวต้องใช้เวลาลองผิดลองถูกอยู่นาน จนกระทั่งวันหนึ่งเริ่มไปซื้อ ต้นเฉาก้วยมาจากที่กรุงเทพฯ มาลองทำ พอทำสำเร็จในครั้งแรก ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ได้นำไปแจกให้กัณฑ์พนักงานที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ทำให้คนได้รู้จักกับ ผลิตภัณฑ์เฉาก้วยซากังราว ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ จึงได้เริ่มคิดหาวิธีการผลิต ในรูปแบบใหม่ เริ่มหาสถานที่ในการผลิตเฉาก้วยที่ใหญ่ขึ้น สมัยนั้นจึงได้ไปขอใช้สถานที่ วัดบ่อสามแสน และได้ขอยืมใช้อุปกรณ์ของวัด ทุกอย่างเริ่มเข้าที่ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ได้เริ่มซื้ออุปกรณ์ที่ทันสมัย และซึ่งคำว่า ซากังราว เป็นหนึ่งในชื่อเมืองกำแพงเพชรในอดีตจึงถูกนำมาตั้งเป็นชื่อบริษัทของ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ และในเรื่องวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ อาทิเช่น หม้อต้มใหญ่ ถาดพักยาง ส่วนของกระบวนการผลิต/ขั้นตอนการใช้งานเป็นสิ่งที่ทำให้เฉาก้วยซากังราวมีความอร่อย ได้แก่ การล้างต้นเฉาก้วย 3 ครั้ง แล้วนำไปต้มที่อุณหภูมิ 120 องศา เคียว 2 ชั่วโมง เสร็จทุกขั้นตอนแล้ว นำมาเทใส่ถาด ทิ้งไว้ 30 นาทีและนำมาตัดเป็นลูกเต๋าชิ้นเล็ก ๆ และบรรจุใส่ถุงและใส่ น้ำเชื่อมลงไปพร้อมส่งขายทั่วประเทศ และพูดถึงประเภทการใช้งานสามารถนำไปเป็นส่วนประกอบของน้ำแข็งใสได้ทำให้มีรสชาติหวานหอมละมุนเหนียวนุ่ม และสำหรับช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์เฉาก้วยซากังราว มีช่องทางเพจ เฟสบุ๊ก, ไลน์ และหมายเลขโทรศัพท์ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา 1) ความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ซากังราว 2) วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ 3) กระบวนการผลิต/ขั้นตอนการใช้งาน 4) ประเภทการใช้งาน และ5) ช่องทางการจัดจำหน่าย

คำสำคัญ : เฉาก้วยกำแพงเพชร, เฉาก้วยซากังราว, ผลิตภัณฑ์เฉาก้วย

ความเป็นมาของผลิตภัณฑ์เฉาก้วยซากังราว

ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท เฉาก้วยซากังราว จำกัด ซึ่งเป็นผู้ปั้นแบรนด์เฉาก้วย “ซากังราว” และผลิตเฉาก้วยแปรรูปจนประสบความสำเร็จ แต่เดิม ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ เป็นคนจังหวัดอุบลราชธานี มีภรรยา ชื่อ คุณอมรรัตน์ สุวรรณโรจน์ มีบุตร 2 คน ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ เล่าถึงความเป็นมาของเฉาก้วยซากังราว ด้วยน้ำเสียงแห่งความภาคภูมิใจว่า เฉาก้วย “ซากังราว” ประสบความสำเร็จได้อย่างทุกวันนี้ ต้องขอขอบคุณ “เฉาก้วย ดอนเมือง” ที่เป็นแหล่งให้ความรู้เป็นที่แรก เพราะลูกชายของ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ได้จบการศึกษา ปวส. เมื่อปี พ.ศ.2539 และได้เข้าไปทำงานที่โรงงานเฉาก้วยดอนเมืองและได้แรงบันดาลใจ จนทำให้เกิดจุดประกายความคิดว่าอยากให้คนกำแพงเพชรได้มีผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของจังหวัดกำแพงเพชร จึงทำให้เกิดรายได้ ที่ทำให้มี “เฉาก้วยซากังราว” เกิดขึ้นและมีการพัฒนาสูตรเฉาก้วย ซากังราวมาจากเฉาก้วยดอนเมืองสืบเนื่องมาจากการที่ลูกชายได้ไปทำงานที่โรงงานเฉาก้วยดอนเมืองตั้งแต่สมัยที่ลูกชายเพิ่งจบ ขณะนั้น ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ทำงานอยู่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ลูกของ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ เพิ่งจบ ปวส. ได้ไม่นาน วันหนึ่งลูกชายของ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ที่เพิ่งจบการศึกษาก็มาบอกกับผู้เป็นพ่อว่าจะไปทำงานกับเพื่อนคนหนึ่งซึ่งดำเนินธุรกิจทำเฉาก้วยด้วยความที่ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ เห็นว่า

เป็นเรื่องที่ดี จึงให้ลูกชายได้เข้าไปทำงานในบริษัท “เฉาก๊วยดอนเมือง” ก็จะสามารถนำมาสร้างธุรกิจเองได้ในอนาคต จนเวลาผ่านไปสองเดือนพ่อลูกครอบครัวสุวรรณโรจน์จึงไปซื้อเฉาก๊วยมาลองทำกันดู ผลปรากฏว่า ก็ สามารถทำขายได้แต่รสชาติไม่แตกต่างกับท้องตลาดมากนักจึงมีการพัฒนาสูตรและรสชาติมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปี พ.ศ.2545 ได้มีการจดทะเบียนเป็นชื่อ “ผลิตภัณฑ์เฉาก๊วยชากังราว” จนถึงทุกวันนี้ (เสนอเพชรพลาย, การสัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2563)

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์เฉาก๊วยชากังราว (อำเภอภูมิกาค, 2564)

เฉาก๊วย คือ ของหวานสีดำ ๆ แต่งตั้งที่เคี้ยวหนึบหนับ และมีรสหวานจากน้ำเชื่อม รวมถึงความเย็นฉ่ำจากน้ำแข็งที่ใส่ผสมลงไป ทำให้ “เฉาก๊วย” กลายเป็นหนึ่งในของหวานยอดฮิตในช่วงหน้าร้อน แต่นอกจากความหวานเย็นที่กินแล้วสดชื่นขึ้นมาในทันใด เฉาก๊วยก็ยังมีสรรพคุณอื่น ๆ ที่ช่วยบำรุงร่างกาย อาทิ ช่วยลดความดัน โลหิตสูง ช่วยลดน้ำตาลในเลือด อากาศใช้ อากาศอึกเสบของกล้ามเนื้อและตับ และร้อนในกระหายน้ำ ฯลฯ ต้น เฉาก๊วยที่นำมาทำเฉาก๊วยมีทั้งหมด 3 สายพันธุ์ คือต้นเฉาก๊วยจากประเทศจีน ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศเวียดนาม เมื่อกล่าวถึงความแตกต่างทางรสชาติของเฉาก๊วยแต่ละสายพันธุ์ พบว่า เฉาก๊วยประเทศเวียดนาม มีความหวานมากกว่าเฉาก๊วยประเทศจีนและประเทศอินโดนีเซีย แต่ถ้าพูดถึงความเหนียวนุ่ม เฉาก๊วยประเทศอินโดนีเซียจะเหนียวนุ่มมากกว่าเฉาก๊วยประเทศเวียดนาม และประเทศจีน ส่วนเฉาก๊วยประเทศจีนจะมีรสชาติที่กลมกล่อม มากกว่าเฉาก๊วยประเทศเวียดนาม และเฉาก๊วยประเทศอินโดนีเซีย คุณลักษณะเด่น ๆ เหตุเพราะมีความแตกต่างกันทางคุณลักษณะของเฉาก๊วยเวียดนาม คือ เฉาก๊วยเวียดนาม จะมีความหวานมากกว่า และคนเวียดนาม เรียกเฉาก๊วยว่า ถั๊ตแดน (Thachden) ในประเทศเวียดนามแหล่งปลูกเฉาก๊วยที่ใหญ่อยู่ที่เมืองท้าวเคซึ่งเป็นหนึ่งในจังหวัดหลังเซิน ตั้งอยู่ทางตอนเหนือสุดของประเทศเวียดนาม มีชายแดนติดกับประเทศจีน และไร่เฉาก๊วยที่ปลูกมักจะอยู่บนภูเขาสูง ลักษณะของต้นเฉาก๊วย คือ เฉาก๊วยเป็นพืชตระกูลเดียวกับสละระแห่น กระเพรา โหระพา และแมงลัก เป็นพืชล้มลุกคลุมดินมีความสูงราว 15-100 ซม. โดยเฉพาะสายพันธุ์จากประเทศจีนและประเทศเวียดนามที่มีภูมิประเทศที่เหมาะสม อากาศเย็น ต้นเฉาก๊วยจึงสูงได้ถึง 1 เมตร แต่ที่ประเทศเวียดนาม จะปลูกกันบนยอดเขา อากาศเย็น ต้นจะไม่สูงมากแต่ก็มีใบเยอะใบมีลักษณะเป็นแฉก ๆ คล้ายใบสละระแห่น มีขนตามใบ เราสามารถใช้ทุกส่วนมาทำเฉาก๊วย ยกเว้นราก ส่วนที่มียางเหนียว ๆ มากที่สุดคือ ใบ สิ่งที่ต้นเฉาก๊วยแตกต่างจากพืชในตระกูลเดียวกันก็คือ มีปริมาณน้ำมันหอมระเหย และสารออกฤทธิ์ อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า จึงทำให้ไม่มีกลิ่นฉุน แต่ทำให้มีความหอม หวานแทน (ศิริประภา เย็นยอดวิชัย, 2560)

ภาพที่ 2 ต้นเนากัวยประเทศเวียดนาม

ภาพที่ 3 ต้นเนากัวยประเทศอินโดนีเซีย

เนากัวยประเทศอินโดนีเซีย คือ จะให้ความเหนียวนุ่ม เนากัวยอินโดนีเซีย เนากัวยทำมาจากใบ ที่ต้องผ่านการตากแห้ง นานกว่า 5 เดือน ถึงจะสามารถนำมาต้มเป็นเนากัวยได้และเนากัวยที่มีคุณภาพจะต้องปลูกอยู่บนพื้นที่สูงและชื้น เช่น เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกต้นเนากัวย เพราะเป็นดินภูเขาไฟซึ่งมีแร่ธาตุสูง จึงทำให้ได้น้ำยางเนากัวยที่มีคุณภาพดี คุณลักษณะของเนากัวยประเทศจีน คือ ใช้สำหรับผสมเพื่อให้รสกลมกล่อม เนากัวย หรือ เหง้าเนากัวย เป็น ในตระกูลเดียวกับมินต์ (พืชจำพวก สะระแหน่) มักพบในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ทางตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ไต้หวัน ซอซันในหุบเขาที่ดินทรายแห้งมีหญ้าขึ้น มีความสูงราว 15-100 ซม. ลำต้นและใบมีขนปกคลุม ใบมีรูปหยดน้ำตาและขอบหยักคล้ายใบเลื่อย นิยมปลูกเพื่อใช้ทำเนากัวยรับประทานเป็นอาหารว่าง การปลูกและการแปรรูป ต้นเนากัวยปลูกบนพื้นที่ราบหรือพื้นที่ลาดเอียงเล็กน้อยในไต้หวัน พืชชนิดนี้มักปลูกใต้ต้นผลไม้ ในสวนผลไม้เพื่อเป็นรายได้เสริม สำหรับขั้นตอนการทำเนากัวยนั้น เริ่มต้นจากการเก็บเกี่ยวส่วนที่อยู่เหนือดิน ทั้งหมดของต้นเนากัวย จากนั้นนำมาทำให้แห้ง บางส่วนและสุ่มขึ้นเพื่อให้มันรวมตัวกับก๊าซออกซิเจน จนกระทั่งกลายเป็นสีดำ หลังจากรวมตัวกับก๊าซออกซิเจนแล้ว ผลที่ได้จะถูกนำมาทำให้แห้งโดยตลอด และพร้อมที่จะขาย ต้นเนากัวยสายพันธุ์ของประเทศจีน เป็นสายพันธุ์แรกๆที่ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ นำมาผลิตเป็นเนากัวยซากังราว ส่วนที่จะนำสายพันธุ์ของประเทศเวียดนาม และ สายพันธุ์ของประเทศอินโดนีเซีย จึงได้ทราบว่ารสชาติของเนากัวยทั้ง 3 สายพันธุ์ มีรสชาติดีที่แตกต่างกัน (เสนอ เพชรพลาย, การสัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2563)

ภาพที่ 4 ต้นกะเพราของประเทศไทย

สรุปได้ว่า ต้นกะเพราทั้ง 3 สายพันธุ์ ให้รสชาติและคุณสมบัติที่แตกต่างกัน กะเพราของประเทศไทย เวียดนาม คุณลักษณะ คือ จะมีความหวานมากกว่า กะเพราของประเทศไทยคุณลักษณะคือจะให้ความเหนียวนุ่ม กะเพราของประเทศไทย คุณลักษณะ คือ ใช้สำหรับผสมเพื่อให้รสกลมกล่อม กะเพราขากังราว ปัจจุบันกะเพราที่นำเข้ามาทำการผลิตจะนำมาจากประเทศไทยประเทศเดียวเพราะ ต้นกะเพราของประเทศไทยได้มาตรฐานกว่าและ จะให้ความเหนียวนุ่ม และมาเพิ่มความหวานด้วยน้ำเชื่อม และใบเตย เป็นส่วนประกอบหลัก ความพิเศษของกะเพราขากังราว กว่าจะได้ออกมาเป็นอาหารذربร้อน ยอดฮิตในเมืองไทย ได้นำความพิเศษของ กะเพราประเทศไทยที่มีความเหนียวนุ่มไม่เหมือนใคร ต้นกะเพราที่ใช้ก็ต้องนำเข้าเพราะไม่สามารถปลูกในเมืองไทยได้ แต่ ปัจจุบันทางบริษัท กะเพราขากังราวของ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ก็ได้มีการทดลองปลูกต้นกะเพรา จะทำคล้าย ๆ การปลูกแปลงผัก เต็ดและเอาไปจิ้มลงดินก็ขึ้น ออกมาง่ายมาก แต่ต้องอาศัย อุณหภูมิเพราะการปลูกต้นกะเพรา ต้องอาศัยอุณหภูมิที่มีความเย็น จึงจะสามารถทำให้ต้นกะเพรานั้น อยู่รอดได้ และปี พ.ศ.2563 ได้มีการระบาดของไวรัสโควิด-19 จึงทำให้มีผลกระทบต่อการผลิต และการขนส่ง จึงทำให้มีต้นทุนการผลิต และการขนส่งเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว จากราคาซื้อต้นละ 250,000 เพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว (เสนอ เพชรพลาญ, การสัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2563)

ภาพที่ 5 ต้นกะเพราของประเทศไทยที่ปลูกในประเทศไทย

หลังจากการสัมภาษณ์ถึงจุดเริ่มต้นกะเพราขากังราว ที่ไม่ได้ไปรอดด้วยกลีบกุหลาบ กว่าจะหาสูตรได้ลงตัว ต้องใช้เวลาลองผิดลองถูกอยู่นาน จนกระทั่งวันหนึ่ง ได้ไปอ่านข้อมูลที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับการทำกะเพราให้อร่อย เริ่มคือ ไปซื้อต้นกะเพรามาจากที่กรุงเทพฯ มาลองทำ พอทำสำเร็จในครั้งแรก ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ก็ได้นำไปแจกให้กับพนักงานที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และที่นำไปเผยแพร่เป็นที่แรก คือ งานศิลปหัตถกรรมที่จังหวัดลำพูนให้หลาย ๆ คนได้รู้จักกับ ผลิตภัณฑ์กะเพราขากังราวของจังหวัดกำแพงเพชร หลังจากนั้น ก็ได้

ตั้งขายหลาย ๆ แห่งในจังหวัดกำแพงเพชร เช่น หน้า ธนาคาร จนหลายคนรู้เป็นที่รู้จัก และบอกต่อ ๆ กันมาซื้อ หลังจากนั้นมีคนสนใจเริ่มซื้อเยอะขึ้นเรื่อย ๆ จนผลิตไม่คอยทัน ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ จึงได้เริ่มคิดหาวิธีทำการผลิต หรือหาการพัฒนาในรูปแบบใหม่ เริ่มหาสถานที่ใหญ่ขึ้น สมัยนั้นจึงได้ไปขอใช้สถานที่ วัดบ่อสามแสน จังหวัดกำแพงเพชร และได้ขอยืมใช้อุปกรณ์ของวัด เช่น หม้อใหญ่ กะละมัง และหลังจากนั้น อะไร ๆ เริ่มเข้าที่ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ได้เริ่มซื้ออุปกรณ์ที่ทันสมัยขึ้น และอีกทั้งยังสามารถควบคุมอุณหภูมิได้ เพราะแต่เดิมใช้เตาถ่านในการเคี่ยวเฉาก๊วย จึงไม่สามารถควบคุมอุณหภูมิได้และอีกหนึ่งสิ่งสำคัญ ก็คือชื่อของผลิตภัณฑ์ เฉาก๊วยซากังราว ซึ่งคำว่าซากังราวเป็นหนึ่งในชื่อเมืองกำแพงเพชรในอดีต จึงถูกนำมาตั้งเป็นชื่อบริษัทของ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ เอกลักษณะของผลิตภัณฑ์เฉาก๊วยซากังราว คือ เหนียว หนึบ นุ่ม เป็นผลิตภัณฑ์เฉาก๊วยซากังราวที่ไม่เหมือนเจ้าอื่น เพราะได้คัดสรรต้นเฉาก๊วยของประเทศอินโดนีเซีย ที่มีความเหนียวนุ่ม และเพิ่มความหอมหวานด้วยใบเตย และ น้ำเชื่อม ซึ่งเปรียบเทียบกับเจ้าอื่น คือจะไม่มี ความไม่เหนียว หนึบ นุ่มเหมือนของเฉาก๊วยซากังราว เพราะเจ้าอื่นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป จุดเด่น ของผลิตภัณฑ์เฉาก๊วยซากังราวคือ ไม่ใส่สารกันบูด สามารถอยู่ได้ 7-10 วัน โดยใส่ไว้ในตู้เย็น ในอุณหภูมิ 1-2 องศา จะผลิตตามออเดอร์ที่ลูกค้าสั่ง จะไม่ผลิตรอออเดอร์ และในแต่ละล็อตที่ผลิตจะมีการตรวจเช็คคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้เสมอ และมีการเช็คต้นเฉาก๊วยในแต่ละล็อตทุกวัน เพราะต้นเฉาก๊วยในแต่ละล็อตมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (เสนอ เพชรพลาย, การสัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2563)

ผู้เขียนสรุปได้ว่า เมื่อประมาณ 15 ปีที่แล้ว ผู้ก่อตั้งเฉาก๊วยซากังราว คือ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ แต่เดิมท่านเป็นคนจังหวัดอุบลราชธานี ได้มาทำงานอยู่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนในจังหวัดกำแพงเพชร อยากมีรายได้พิเศษ จึงเลือกเฉาก๊วยมาทำเป็นขนม เพราะเฉาก๊วยมีประโยชน์ และมีเฉาก๊วยตอนเมืองเป็นแนวทาง ตอนนั้นยังไม่เป็นเฉาก๊วยซากังราว ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับเฉาก๊วยและลองผิดลองถูกเพื่อหาสูตรต่าง ๆ ให้เฉาก๊วยออกมาอร่อย เป็นเวลา 4-5 ปี เริ่มแรก ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ได้ซื้อต้นเฉาก๊วยมาจากกรุงเทพมหานคร และได้ทำแจกชาวบ้าน เพื่อดูว่าการตอบรับของผู้บริโภคบริเวณใกล้เคียง จนเป็นที่รู้จัก และได้นำเฉาก๊วยไปเผยแพร่ที่งานศิลปหัตถกรรม จังหวัดลำพูน เป็นที่แรก หลังจากนั้น ได้ตั้งขายหลาย ๆ ที่ภายในจังหวัดกำแพงเพชร เช่น หน้าธนาคาร จนเป็นที่รู้จัก และบอกต่อ ๆ กันมาซื้อ หลังจากนั้นมีคนสนใจเริ่มซื้อเยอะขึ้นเรื่อย ๆ จนผลิตไม่คอยทัน จนกระทั่ง ปี พ.ศ.2544 ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ได้ลาออกจากศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนในจังหวัดกำแพงเพชร จึงได้เริ่มคิดหาวิธีทำการผลิต หรือหาการพัฒนาในรูปแบบใหม่อย่างเต็มตัว เริ่มหาสถานที่ใหญ่ขึ้น สมัยนั้นจึงได้ไปขอใช้สถานที่วัดบ่อสามแสน จังหวัดกำแพงเพชร และได้ขอยืมใช้อุปกรณ์ของวัด เช่น หม้อใหญ่ กะละมัง และ หลังจากนั้น อะไร ๆ เริ่มเข้าที่ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ได้เริ่มซื้ออุปกรณ์ที่ทันสมัยขึ้น อีกหนึ่งสิ่งสำคัญก็คือ ชื่อของผลิตภัณฑ์เฉาก๊วยซากังราวซึ่งคำว่าซากังราว เป็นหนึ่งในชื่อเมืองกำแพงเพชรในอดีต จึงถูกนำมาตั้งเป็น ชื่อบริษัทของ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ จนได้มาเป็น ชื่อผลิตภัณฑ์เฉาก๊วยซากังราว และเฉาก๊วยที่ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ นำมาผลิตเฉาก๊วยในปี พ.ศ.2544 มีทั้งหมด 3 สายพันธุ์ ต้นเฉาก๊วยทั้ง 3 สายพันธุ์ ให้ รสชาติและคุณสมบัติที่ต่างกันไป เฉาก๊วยของประเทศเวียดนาม คุณลักษณะคือ จะมีความหวานมากกว่าเฉาก๊วยของประเทศอินโดนีเซีย คุณลักษณะคือ จะให้ความเหนียวนุ่ม เฉาก๊วยประเทศของจีน คุณลักษณะคือ ใช้สำหรับผสมเพื่อให้รสกลมกล่อม ต้นเฉาก๊วยสายพันธุ์ของประเทศจีนเป็นสายพันธุ์แรกที่ ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ นำมาผลิตเป็นเฉาก๊วยซากังราว ก่อนที่จะนำสายพันธุ์ของประเทศเวียดนาม และ สายพันธุ์ของประเทศอินโดนีเซีย จึงได้ทราบว่ารสชาติของเฉาก๊วยทั้ง 3 สายพันธุ์ มีรสชาติที่ต่างกันไป และในต้นปี พ.ศ.2563 ได้มีการระบาดของไวรัส โควิด-19 จึงทำให้มีผลกระทบต่อการผลิต และการขนส่ง จึงทำให้มีต้นทุนการผลิต และการขนส่ง เพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวจากราคารับซื้อต้นละ 250,000 บาท ปัจจุบันทางบริษัท เฉาก๊วยซากังราวของ ดร. เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ก็ได้มีการ

ทดลองปลูกต้นเหาก๊วย แต่ยังไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะด้วยสภาพอากาศและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ที่ยังไม่เอื้ออำนวย การปลูกต้นเหาก๊วยนั้นจะทำคล้าย ๆ การปลูกแปลงผัก เด็ดและเอาไปจิ้มลงดิน ก็ขึ้นออกมาง่ายมาก แต่ต้องอาศัย อุณหภูมิ เพราะการปลูกต้นเหาก๊วย ต้องอาศัยอุณหภูมิที่มีความเย็น จึงจะสามารถทำให้ต้นเหาก๊วยนั้นอยู่รอดได้ และปัจจุบันทางบริษัทเหาก๊วยซากังราว นำเข้าเหาก๊วยจากประเทศอินโดนีเซียเป็นหลัก

ภาพที่ 6 ผลิตภัณฑ์เหาก๊วยซากังราวปัจจุบัน (โรงงานเหาก๊วยซากังราว, 2556)

ถั๊ดแดน (Thachden) คือ คนเวียดนามเรียกเหาก๊วยว่า ถั๊ดแดน (Thachden) หรือ Suong Sao ในประเทศเวียดนาม แหล่งปลูกเหาก๊วยที่ใหญ่อยู่ที่เมืองท้าวเคซึ่งเป็นแขวง ๆ หนึ่งในจังหวัดหลังเขิน ตั้งอยู่ทางตอนเหนือสุดของเวียดนาม มีชายแดนติดกับประเทศจีน ไร่เหาก๊วยจะอยู่บนหุบเขาสูง เหาก๊วย ขนมหยาที่ทำมาจากยา เป็นคำจากภาษาจีน เหาก๊วย เป็นคำจากภาษาจีนว่า เหาก๊วย แปลว่า ขนมหยา เนื่องจากทำจากพืชชนิดหนึ่งอยู่ในตระกูลโหระพา เมื่อแห้งจะมีลักษณะคล้ายหญ้า ขนมหยา ได้จากการนำต้นเหาก๊วยแห้งมาต้ม จะได้น้ำที่มีลักษณะเป็นเมือกสีดำ กรองแล้วผสมแป้ง เช่น แป้งท้าวยายม่อม แป้งมันสำปะหลัง ตั้งทิ้งไว้จนเย็นจะมีลักษณะคล้ายวุ้น สีดำ มีกลิ่นหอม กินกับน้ำตาลทรายแดง หรือน้ำเชื่อม ใส่น้ำแข็ง มีสรรพคุณทางยา ช่วยขับเสมหะ และคลื่นไส้ เบื่ออาหาร และแก้อาการปวดหลัง เหาก๊วยทำมาจากต้นเหาก๊วยพืชในตระกูลเดียวกับสะระแหน่โดยมีต้นกำเนิดจากประเทศจีนและยังพบมากในประเทศจีนอีกด้วย คำว่า เหาก๊วย คนไทยก็เรียกตามภาษาจีนแต่จิว เหาก๊วยคือ การนำต้นเหาก๊วยแห้งมาใส่ลงในน้ำ ต้มจนยางไม้และแพคตินละลายออกมาได้น้ำสีน้ำตาลดำ แล้วจึงนำมารองเอาแต่น้ำไปผสมแป้ง สมัยก่อนนิยมใช้แป้งท้าวยายม่อมและแป้งมันสำปะหลัง ที่คนไทยนิยมรับประทานเป็นอาหารذربร้อน โดยสถานที่ตั้งบริษัท เหาก๊วยซากังราว จำกัด คือ 141/3 บ่อสามแสน หมู่ 6 ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร 62000 โทรศัพท์ 055-854-821 มีโรงงานพร้อมรองรับยอดการผลิตได้ถึง 70,000 ถุงต่อวัน และ 2 ล้านกว่าถุงต่อเดือน บนพื้นที่โรงงานทำเหาก๊วยขนาด ประมาณ 3 ไร่

ภาพที่ 7 สถานที่ตั้งบริษัท เหาก๊วยซากังราว

วัตถุดิบและกระบวนการผลิต

1. หม้อต้มใหญ่และนำมาทำมาเป็นหม้อต้มเพื่อแยกน้ำและแยกกากใบของเฉาก๊วย
2. กะละมังนำมาใช้สำหรับล้างน้ำแยกดินออกจากใบเฉาก๊วยเพื่อให้สะอาดต่อการทำขั้นตอนต่อไป
3. ภาตพักยางเฉาก๊วยไว้สำหรับเมื่อยางเฉาก๊วยกลายเป็นเนื้อหยุ่น ๆ ก็จะถูกนำมาเทใส่ภาตขนาดใหญ่ทิ้งไว้ประมาณ 30 นาที พอเริ่มเย็นตัวลงก็จะเซ็ดตัว จากนั้นนำไปใส่ในเครื่องตัดเป็นลูกเต๋าชิ้นเล็ก ๆ แล้วนำบรรจุในถุงพร้อมก้านน้ำเชื่อม
4. เครื่องปั่นต้นเฉาก๊วยนำมาล้างให้สะอาดในเครื่องปั่น คล้ายเครื่องซักผ้า ล้างเอาเศษดินออกให้หมด 3 รอบ

5. เครื่องกรองยางเฉาก๊วย เป็นสิ่งที่ทำให้สิ่งแปลกปลอมออกให้หมด ตอนนี้อย่างเฉาก๊วยจะลื่น ๆ มีสีดำมันเงาตามธรรมชาติ ขั้นตอนนี้ถือว่าสำคัญมาก

6. เครื่องบีบน้ำยางเฉาก๊วยนำมาสกัดแยกน้ำยางกับกากออกจากกันเพื่อนำไปทำเฉาก๊วย
7. ฤงใส่ผลิตเฉาก๊วยซากังราวใช้สำหรับการบรรจุเข้าฤงเพื่อให้เกิดความสวยและดูดีและบ่งบอกยี่ห้อ
8. ฤงกระสอบใช้สำหรับการบรรจุเข้ากระสอบเพื่อสะดวกต่อการขนส่ง
9. ต้นเฉาก๊วยนำมาทำเป็นส่วนผสมหลักของผลิตภัณฑ์เฉาก๊วยซากังราว
10. แป้งมันสำหรับใช้เป็นส่วนผสมในอัตราส่วนยางเฉาก๊วย 8 ส่วน ต่อ แป้งมัน 2 ส่วน
11. น้ำเปล่าใช้เป็นส่วนผสมหลัก สำหรับการในการล้าง
12. น้ำเชื่อมทำให้เป็นส่วนผสมหลักเพื่อให้ผลิตภัณฑ์เฉาก๊วยซากังราวมีรสชาติที่หวานอร่อย ไม่เหมือนเจ้าอื่น

13. ใบเตยเป็นส่วนผสมอีกหนึ่งอย่างที่ขาดไม่ได้เพราะจะทำให้มีความหอมของกลิ่นใบเตย ผู้เขียนสรุปได้ว่า จากการใช้วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ เหล่านี้จึงทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์เฉาก๊วยซากังราวของดีจังหวัดกำแพงเพชร อาทิ การใช้เครื่องปั่นต้นเฉาก๊วยนำมาล้างให้สะอาดในเครื่องปั่น นำมาล้างเอาเศษดินออกให้หมด 3 รอบและ เครื่องกรองยางเฉาก๊วยเป็นสิ่งที่ทำให้สิ่งแปลกปลอมออกให้หมด และเครื่องบีบน้ำยางเฉาก๊วยนำมาสกัดแยกน้ำยางกับกากออกจากกันเพื่อนำไปทำเฉาก๊วย สำหรับการใส่ภาตพักยางเฉาก๊วยไว้สำหรับเมื่อยางเฉาก๊วยกลายเป็นเนื้อหยุ่น ๆ ก็จะถูกนำมาเทใส่ภาตขนาดใหญ่ ทิ้งไว้ประมาณ 30 นาที พอเริ่มเย็นตัวลงก็จะเซ็ดตัว จากนั้นนำไปใส่ในเครื่องตัดเป็นลูกเต๋าชิ้นเล็ก ๆ แล้วนำบรรจุในถุงพร้อมก้านน้ำเชื่อม และ ฤงใส่ผลิตเฉาก๊วยซากังราวใช้สำหรับการบรรจุเข้าฤงเพื่อให้เกิดความสวยและดูดีและบ่งบอกยี่ห้อ สำหรับฤงกระสอบใช้สำหรับการบรรจุเข้ากระสอบเพื่อสะดวกต่อการขนส่ง

วิธีทำเฉาก๊วยซากังราว

ส่วนผสมหลัก คือ น้ำเชื่อม และใบเตยเป็นส่วนผสมโดยนำต้นที่ตากแห้งมาต้มประมาณ 1-2 ชั่วโมง ใหยางเฉาก๊วยออกมาแล้วกรองเศษเปลือกออก จากนั้นนำมาเคี่ยวอีก 3 ชั่วโมง หลังจากนั้นกรองอีกครั้งก่อนผสมน้ำเชื่อมกวนจนเข้ากันดี กรองอีกครั้งก่อนกวนเป็นครั้งสุดท้าย แล้วเทใส่ภาตพักไว้จนแข็งตัว นำไปตัดและใส่บรรจุภัณฑ์ออกวางขาย ทำให้มีลูกค้าจากทั่วทุกสารทิศมานำไปทำเป็นของหวานขายต่ออีกทอดหนึ่งหรือนำไปเพิ่มน้ำเชื่อมหรือใส่น้ำตาลทรายแดงสำหรับรับประทาน ก็ทำให้ได้รสชาติที่อร่อยไปอีกแบบ เพราะเฉาก๊วยซากังราว การันตีรสชาตินุ่มเหนียวเคี้ยวเพลินและยังให้รสชาติที่หวานกลมกล่อม ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ภาพการต้มเคี้ยวน้ำเฉาก๊วย (health.kapook.com, 2563)

1. นำมาล้างให้สะอาดในเครื่องปั่น คล้ายเครื่องซักผ้า ล้างเอาเศษดินออกให้หมด 3 รอบ
2. จากนั้นจะนำไปต้มที่อุณหภูมิ 120 องศาเซลเซียส เคี้ยวไปประมาณ 2 ชั่วโมงเศษ เพื่อดึงเอาน้ำยางออกมา ระหว่างที่ต้มก็จะคนไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ต้นและใบของเฉาก๊วย นิ่ม
3. นำมาสกัดแยกน้ำยางกับกากออกจากกัน น้ำยางจะไหลไปอีกทางหนึ่ง ส่วนกากจะผ่านเครื่องบีบเอาน้ำยางออกให้หมด น้ำยางส่วนนี้ต้องเอาไปกรองเอาเศษใบ ต้น สิ่งแปลกปลอม ออกให้หมด ตอนนี้น้ำยางเฉาก๊วยจะลื่น ๆ มีสีดำมันเงาตามธรรมชาติ ขั้นตอนนี้ถือว่าสำคัญมาก
4. น้ำยางเฉาก๊วยบริสุทธิ์จะถูกนำไปแปรรูปโดยการกวน โดยมีการผสมแป้งมันลงไปเป็นตัวช่วยให้ น้ำยางจับตัวเป็นก้อน ในอัตราส่วน ยางเฉาก๊วย 8 ส่วน ต่อแป้งมัน 2 ส่วน (โดยน้ำแป้งมันไปละลายในน้ำก่อน) เพราะยางเฉาก๊วยจะไม่สามารถรวมตัวกันเป็นเนื้อเฉาก๊วยได้ แป้งมันจึงเป็นตัวช่วยยึดให้น้ำยางรวมตัวกัน กลายเป็นเนื้อเฉาก๊วย โดยน้ำแป้งมันไปละลายในน้ำก่อนแล้วค่อยเติมลงไป ใช้เวลากวนนาน 45 นาที
5. เมื่อยางเฉาก๊วยกลายเป็นเนื้อหยุ่น ๆ ก็จะถูกนำมาเทใส่ถาดขนาดใหญ่ ทิ้งไว้ประมาณ 30 นาที พอเริ่มเย็นตัวลงก็จะเซตตัว จากนั้นนำไปใส่ในเครื่องตัดเป็นลูกเต๋าชิ้นเล็ก ๆ แล้วนำบรรจุในถุงพร้อมกับน้ำเชื่อม เพียงเท่านี้ก็พร้อมที่จะส่งจำหน่ายไปทั่วประเทศ แสดงให้เห็นได้ว่าการทำเฉาก๊วยชาทั้งรายมีความพิถีพิถันในการทำความสะอาดในแต่ละขั้นตอนเป็นอย่างดี การล้างเพื่อเอาเศษดินออกต้องทำถึง 3 ครั้งในการล้างเพื่อความสะดวก จากนั้นจะนำไปต้มที่อุณหภูมิ 120 องศาเซลเซียส เคี้ยวไปประมาณ 2 ชั่วโมงเพื่อดึงเอาน้ำยางออกมา ระหว่างที่ต้มก็จะคนไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ต้นและใบของเฉาก๊วย นิ่ม และนำมาสกัดแยกน้ำยางกับกากออกจากกัน น้ำยางจะไหลไปอีกทางหนึ่งนำน้ำยางเฉาก๊วยบริสุทธิ์จะถูกนำไปแปรรูปโดยการกวน โดยมีการผสมแป้งมันลงไป เป็นตัวช่วยให้ น้ำยางจับตัวเป็นก้อน หลังจากเสร็จทุกกระบวนการขั้นตอนแล้วนำมาเทใส่ถาด ทิ้งไว้ 30 นาทีแล้วนำมาตัดเป็นลูกเต๋าชิ้นเล็ก ๆ เพื่อบรรจุใส่ถุงและใส่น้ำเชื่อมลงไป พร้อมส่งขายทั่วประเทศ

ภาพที่ 9

ภาพที่ 10

ภาพที่ 11

ภาพที่ 12

ภาพที่ 9-12 ภายในโรงงานการผลิตแฉก้วยชากังราว

ช่องทางการจัดจำหน่าย

ช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์แฉก้วยชากังราว ของจังหวัดกำแพงเพชร มีหลายช่องทางให้สำหรับกลุ่มคนที่สนใจได้เลือกซื้อหา หลากหลายช่องทาง อาทิ ช่องทางเพจ เฟสบุ๊ก: แพนเพจ สามารถเข้าไปสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ ตลอด 24 ชั่วโมง ผลิตภัณฑ์แฉก้วยชากังราวยังมีช่องทางสำหรับแอปพลิเคชันไลน์ ให้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์แฉก้วยชากังราวอีกด้วย และสามารถแอดไลน์ ได้ที่ไลน์ : มะปราง_ริว และอีกหนึ่งช่องทางที่สามารถติดต่อสั่งซื้อ สามารถโทรได้ที่เบอร์โทรศัพท์ ที่หมายเลข 061-8849959 และสามารถติดต่อทางเพจและเบอร์โทรศัพท์ได้ตลอด เพราะทางผลิตภัณฑ์แฉก้วยชากังราวเปิดรับยอดตลอด 24 ชั่วโมง แสดงให้เห็นว่า จุดกระจายสินค้าของภาคกลางจะอยู่ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร ส่วนภาคอีสานอยู่ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนภาคเหนืออยู่ที่จังหวัดน่าน เชียงใหม่ และเชียงราย และภาคใต้อยู่ที่จังหวัดสงขลา สามารถติดต่อสั่งซื้อได้ตลอด 24 ชั่วโมง ทางแอปพลิเคชันไลน์ และทางเพจเฟสบุ๊ก และทางเบอร์โทรศัพท์ ได้ตลอด 24 ชั่วโมง (เสนอ เพชรพลาย, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2563)

บทสรุป

ความเป็นมาของผลิตภัณฑ์เหาก้วยซากังราว พบว่า ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ เป็นผู้ปั้นแบรนด์เหาก้วย “ซากังราว” และผลิตเหาก้วยแปรรูปจนประสบความสำเร็จ เริ่มต้นจากการหาสูตรโดยการไปซื้อต้นเหาก้วยมาจากที่กรุงเทพฯ มาลองทำ พอทำสำเร็จในครั้งแรก ได้นำไปแจกให้กันพนักงานที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จนหลายคนได้รู้จักกับ ผลิตภัณฑ์เหาก้วยซากังราว หลังจากนั้นก็ได้ตั้งขายหลาย ๆ ที่ เช่น หน้าธนาคาร ธกส. เมื่อปี พ.ศ. 2541 จนหลายคนเป็นที่รู้จัก จึงได้เริ่มคิดหาวิธีทำการผลิตในรูปแบบใหม่ เริ่มหาสถานที่ใหญ่ขึ้น สมัยนั้นจึงได้ไปขอใช้สถานที่วัดบ่อสามแสน และได้ขอยืมใช้อุปกรณ์ของวัด และหลังจากนั้นได้เริ่มซื้ออุปกรณ์ที่ทันสมัย และใช้คำว่า ซากังราว เป็นหนึ่งในชื่อเมืองกำแพงเพชรในอดีต จึงถูกนำมาตั้งเป็นชื่อบริษัท ต้นเหาก้วยที่นำมาผลิตมีทั้งหมด 3 สายพันธุ์ คือ ต้นเหาก้วยจากประเทศจีน ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศเวียดนาม ความแตกต่างทางรสชาติที่ผลิตจากเหาก้วย 3 สายพันธุ์พบว่า เหาก้วยประเทศเวียดนามมีความหวาน ประเทศอินโดนีเซียมีความเหนียวนุ่ม ส่วนเหาก้วยประเทศจีนจะมีรสชาติที่กลมกล่อม และปัจจุบันผลิตภัณฑ์เหาก้วยซากังราว ได้นำเหาก้วยประเทศอินโดนีเซียมาพัฒนาเพื่อผลิตให้เป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ คือ เหนียว นีบ นุ่ม เพราะได้คัดสรรค เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความ หวานหอมหวาน ด้วย ใบเตย และน้ำเชื่อม ซึ่งเปรียบเทียบกับเจ้าอื่นคือจะไม่มี ความ ไม่เหนียว นีบ นุ่ม เหมือนของเหาก้วยซากังราว เพราะเจ้าอื่นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปและใน วัตถุประสงค์และผลิตภัณฑ์ พบว่า การผลิตจากเหาก้วยซากังราวมีวัตถุประสงค์ คือ หม้อต้มใหญ่ กล้วยตาก เหาก้วย เครื่องปั่นต้นเหาก้วย เครื่องกรองยางเหาก้วย เครื่องปั่นน้ำยางเหาก้วย กล้วยใส่ผลิตเหาก้วยซากังราว กล้วยกระสอบ ต้นเหาก้วย แป้งมันในอัตราส่วนยางเหาก้วย 8 ส่วนต่อแป้งมัน 2 ส่วน น้ำเปล่า น้ำเชื่อม และใบเตย ส่วนของ กระบวนการผลิต/ขั้นตอนการใช้งานของผลิตภัณฑ์ เป็นสิ่งที่ทำให้เหาก้วยซากังราวมีความอร่อย ได้แก่ เทคนิคการล้างต้นเหาก้วย 3 ครั้งแล้วนำไปต้มที่อุณหภูมิ 120 องศา เคียว 2 ชั่วโมง จากนั้นนำมาเทใส่ถาด ทิ้งไว้ 30 นาทีต่อมามานำมาตัดเป็นลูกเต๋าชิ้นเล็ก ๆ เพื่อบรรจุใส่ถุงและใส่น้ำเชื่อมลงไป พร้อมส่งขายทั่วประเทศ ประเภทการใช้งาน พบว่าสามารถนำไปเป็นส่วนประกอบของน้ำแข็งไสได้ ทำให้มีรสชาติหวานหอมละมุนเหนียวนุ่ม และสำหรับช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า ผลิตภัณฑ์เหาก้วยซากังราว มีช่องทางเพจ เฟสบุ๊ก, ไลน์ : มะปราง_ริว และหมายเลข Tel: 061-8849959 ซึ่งเปิดรับยอด ตลอด 24 ชั่วโมง

บรรณานุกรม

ข่าวภูมิภาค. (2564). *เหาก้วยซากังราว...OTOP เมืองกำแพงเพชร*. เข้าถึงได้จาก

<http://www.rplnews.com/2013/07/otop.html>

โรงงานเหาก้วยซากังราว. (2563). *เหาก้วยซากังราว*. [Facebook]. เข้าถึงได้

<https://www.facebook.com/ChakungraoGrassJelly/>

ศิริประภา เย็นยอดวิชัย. (2560). “ซากังราว” จากเหาก้วยเดินดิน ขึ้นแท่น เศรษฐีเงินล้าน. เข้าถึงได้จาก

https://www.sentangsedtee.com/exclusive/article_21978

health.kapook.com. (2563). *ประโยชน์ของเหาก้วย สรรพคุณมากกว่าช่วยดับกระหาย*. เข้าถึงได้จาก

<http://inewshare.com/1133/>

แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ บ้านคลองแขยง ตำบลสักงาม อำเภอคลองลาน
จังหวัดกำแพงเพชร

เทพทัต ทองคุ้ม
นักวิชาการอิสระ
ปรัชญาภรณ์ ตู๊ตี่
สโรชา เอี่ยมต่อ

นักศึกษา, โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

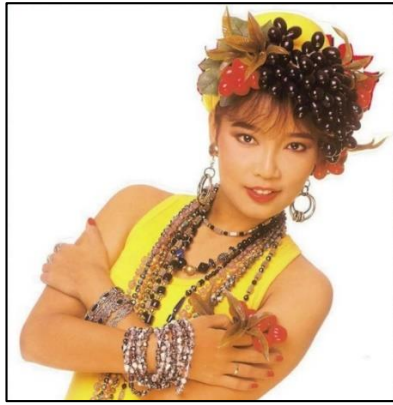
บทนำ

แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ชื่อเล่น ผึ้ง หรือชื่อจริง รำพึง จิตรหาญ นักร้องเพลงลูกทุ่ง เจ้าของฉายา ราชนิลุทง ได้ชื่อว่ามีน้ำเสียงออกด้อน หวาน แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ชื่นชอบการร้องเพลงลูกทุ่งตั้งแต่เด็ก ถึงแม้ว่าแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ จะอ่านหนังสือไม่ออกแต่ก็มีความจำดีเยี่ยมและจำเนื้อเพลงได้แม่น แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เริ่มหัดร้องเพลงและเข้าประกวดตามงานต่าง ๆ ตั้งแต่อายุ 8 ขวบ และเมื่ออายุได้ 15 ปี แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้มีเพลงเป็นของตัวเองชื่อเพลงแก้วรอที่ ไหวพจน์ เพชรสุพรรณ เป็นคนแต่งให้และได้รับ เป็นบุตรบุญธรรม หลังจากที่ได้รับเป็นบุตรบุญธรรมผลงานของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เริ่มประสบความสำเร็จ ในเวลาต่อมา แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีชื่อเสียงสูงสุดจนได้รับรางวัลจากบทเพลงที่เธอขับร้องต่าง ๆ จนกระทั่ง แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ป่วยและเสียชีวิตลงในเวลาต่อมา แต่ทุกคนยกย่องให้ แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นราชนิลุทงและได้มีการสร้างหุ่น แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เพื่อรำลึกถึง แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซึ่งถือว่า แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นแม่แบบให้กับนักร้องรุ่นหลังในหลาย ๆ เรื่อง บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ 1) ความเป็นมาของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ 2) ข้อมูลเชิดชูเกียรติ 3) ผลงานอัลบั้มเพลง 4) ผลงานเพลงที่ได้รับรางวัล 5) ผลงานภาพยนตร์ และ 6) หุ่น แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ บ้านคลองแขยง ตำบลสักงาม อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

คำสำคัญ : พุ่มพวง ดวงจันทร์, นักร้องราชนิลุทง, แม่ผึ้ง

ความเป็นมาของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์

แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ หรือรำพึง จิตรหาญ เกิดที่บ้านหนองนกเขา ตำบลไพรนกยูง อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ต่อมาเติบโตที่ตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบุตรของสำราญ และจรัญ (เล็ก) จิตรหาญ ครอบครัวมีอาชีพรับจ้างทำไร่อ้อย เกิดในครอบครัวยากจน เป็นลูกคนที่ 5 ของบ้าน ในจำนวน 12 คน สถานภาพครอบครัวแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ จัดอยู่ในชั้นที่ยากจนมาก แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เรียนที่โรงเรียนบ้านดอนต๋าลิ่ง แต่ด้วยความที่แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีน้องอีก 6 คน ประกอบกับค่านิยมของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เห็นว่าผู้หญิงไม่จำเป็นต้องเรียนมาก แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ จึงเรียนไม่จบแม้แต่ชั้น ป.2 ในวัยเด็กพื่อน้องหล้าหมัด แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ไปหาของขาย เก็บผัก หาดอกไม้ป่า หาไปขายตามโรงงาน แต่เดิม แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีชื่อในวงการคือ น้ำผึ้ง ณ ไร่อ้อย, น้ำผึ้ง เมืองสุพรรณ โดยครุมนต์ เมืองเหนือ เป็นคนตั้งชื่อ "พุ่มพวง ดวงจันทร์" แสดงให้เห็นว่า แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ นั้นลำบากตั้งแต่ยังเด็ก แถมเรียนไม่จบ ป.2 แต่ แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นคนขยันมานะตั้งใจจนได้เป็นนักร้องในที่สุด แถมยังได้ชื่อในวงการว่า น้ำผึ้ง ณ ไร่อ้อย อีกด้วย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ชุดร้องเพลงอกสาวเหนือสะอื้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ชื่นชอบการร้องเพลงลูกทุ่งตั้งแต่เด็ก เดินสายประกวดร้องเพลงลูกทุ่งใช้ชื่อว่า น้ำผึ้ง ณ ไร่อ้อย และมาอยู่กับวงดนตรี ดวง อนุชา ตั้งแต่อายุประมาณ 10 ขวบ เมื่อแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ อายุได้ 15 ปี พ่อได้ยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของไวพจน์ เพชรสุพรรณ สิ่งที่น่าอัศจรรย์คือ แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ แต่กลับจำเนื้อเพลง บทหนึ่งและบทละครได้อย่างแม่นยำ มีความใสซื่อจริงใจ และเป็นนักเอนเตอร์เทนแฟนเพลงอย่างหาคนเทียบได้ยาก เพลงแรกที่แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ อัดแผ่นเสียงชุดแรกในเพลง แก้วรอฟี ผลงานของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เริ่มประสบความสำเร็จในเวลาต่อมาหลังจากได้รับการสนับสนุนจากประจวบ จำปาทอง และปรีชา อัครฤกษ์นันท์ ให้ตั้งวงร่วมกับเสรี รุ่งสว่าง ในชื่อวง เสรี-พุ่มพวง จากจุดนี้ก็ได้รับความสำเร็จขึ้น แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีชื่อเสียงสูงสุดในช่วงปี พ.ศ. 2515-2534 หลังจากออกจากเสกสรรเทป-แผ่นเสียงมาอยู่ในสังกัดอโซน่าด้วยเพลงจากการแต่งของ ลพบุรีรัตน์ ที่พลิกแนวให้หันมาร้องเพลงสนุก ๆ และได้การตอบรับจากคนฟังเป็นอย่างมาก เพลงที่มีชื่อเสียง ได้แก่ สาวนาสั่งแฟน ซึ่งเป็นเพลงจุดประกายก่อนจะตามมาด้วยเพลง นัดพบหน้าอำเภอ, อื้อฮือหล่อจัง, ดาวเรืองดาโรย, คนดั่งลิ้มหลังควาย, นักร้องบ้านนอก, บทเรียนราคาแพง, หม้ายชั้นหมาก และ อื่น ๆ อีกมาก อัลบั้มที่ประสบความสำเร็จสูงสุด คือ อื้อฮือหล่อจังในปี พ.ศ.2528 ที่มีเพลงดังอย่าง กระแซะเข้ามาซิ เป็นเพลงขาย สามารถทำยอดขายได้ถึง 1 ล้าน 5 แสนตลับ ซึ่งขณะนั้นราคาตลับละ 70 บาท คิดเป็นเม็ดเงินสูงถึง 105 ล้านบาท แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้รับรางวัลอันทรงเกียรติ เสาอากาศทองคำพระราชทานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากเพลง “อกสาวเหนือสะอื้น” นอกจากนี้ ยังได้เป็นผู้ร้องเพลง “ส้มตำ” พระราชินีพนธในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เข้าสู่วงการภาพยนตร์ และแสดงหนังเรื่องแรก สงครามเพลง สร้างโดยฉลอง ภักดีวิจิตร และอีกหลายเรื่อง ในช่วงที่แสดงภาพยนตร์เรื่อง มนต์รักนักเพลง ได้พบกับไกรสร แสงอนันต์ ได้พาแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ มาเข้าสังกัด อาจารย์ไพจิตร ศุภวารี และมีผลงานอีกหลายชุด เช่น ตักแตนผูกโบว์ โลกของผึ้ง หลังจากนั้นมาอยู่กับห้างท็อปไลน์ ก่อนจะหายหน้าไปจากวงการเนื่องจากป่วยด้วยโรคเอสแอลอี แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีบุตรกับไกรสร 1 คน คือ "เพชร สรภพ ลีละเมฆินทร์" แสดงให้เห็นว่า แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ชอบการร้องเพลงลูกทุ่งตั้งแต่เด็ก แถมยังประกวดหลายเวทีอีกด้วย จนกระทั่ง แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้อัดเพลงชุดแรกคือ เพลงแก้วรอฟี เริ่มประสบความสำเร็จเป็นที่ชื่นชอบของคนทั่วประเทศ และยังได้รับรางวัลอีกมากมาย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ สามีและลูกชาย (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

วันที่ 13 มีนาคม 2535 มีข่าวปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ว่า แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีปัญหาที่สามี และป่วยเป็นโรคไตขั้นรุนแรง จนต้องเข้าโรงพยาบาล แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลตากสิน จังหวัดจันทบุรี และย้ายไปที่โรงพยาบาลศิริราช แพทย์ตรวจพบว่าแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ป่วยด้วยโรคเอสแอลอี หรือโรคแพ้ภูมิตัวเอง อาการขั้นรุนแรง ลูกกลมถึงไต เวลา 20.55 น. ของวันที่ 13 มิถุนายน 2535 แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เสียชีวิตอย่างสงบ รวมอายุได้ 31 ปี วันที่ 25 มิถุนายน 2535 เป็นวันที่มีพิธีพระราชทานเพลิงศพของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ จัดที่วัดทับกระดาน อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานในพิธี แม้ว่าแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ จะจากไป แต่แฟนเพลงยังคงคิดถึง โดยบทเพลงที่แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ร้องไว้ที่มีมากกว่า 500 เพลง ยังไม่นับรวมสมัยเริ่มร้องใหม่ ๆ อีกราว 300-400 เพลง นั้นหมายความว่านักร้องสาวบ้านนาคนนี้ ร้องเพลงไว้เฉียดพันเพลงเลยทีเดียว หลังจากที่ราชินีลูกทุ่งได้เสียชีวิตลง แฟนเพลงรวมถึงศิลปินอื่น ๆ ที่นับถือแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้สร้างหุ่นขี้ผึ้งเป็นตัวแทนของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ปัจจุบันมีหุ่นรูปเหมือนของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ อยู่ 7 หุ่น โดยตั้งอยู่ที่วัดทับกระดาน จำนวน 6 หุ่น และอีก 1 หุ่นอยู่ที่พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งมาดามตุสโซ เรื่องราวของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ไม่ได้มีแค่เรื่องร้องเพลงเท่านั้น แฟนเพลง และบรรดาคณรักการเสียวโชคเสียวดวงก็มักเดินทางมาที่วัดทับกระดาน เพื่อขอเลขเด็ดไปเสียวโชคเสียวดวง หลายคนโชคดีก็กลับมาแค้นด้วยของสวย ๆ งาม ๆ เช่น เสื้อผ้า รองเท้า โต๊ะเครื่องแป้ง เป็นต้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) แสดงให้เห็นว่าแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ นั้นเป็นคนที่มุ่งมั่นตั้งแต่เด็ก ทั้งที่ฐานะทางบ้านถือว่ายากจน แต่แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ก็ฝึกฝนร้องเพลงจนไพเราะ และได้พอไพอพจน์เพชรสุพรรณรับเป็นบุตรบุญธรรม ทั้งที่แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ อ่านหนังสือไม่ออกเขียนไม่ได้แต่ก็ไม่ละความพยายามจนทำให้แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ โต้งดังและเป็นแบบอย่างให้แก่นักร้องรุ่นหลังได้ฝึกฝนตาม และที่สำคัญแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นคนรักครอบครัวมาก อยากให้ทุกคนสบายไม่ลำบากเหมือนที่ผ่านมา เพราะแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นคนกตัญญูมาก จึงทำให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน พอตั้งแล้วไม่ลืมพ่อแม่และญาติพี่น้อง จึงกลับมาซื้อที่แถวบ้านคลองแขง ตำบลสักงาม อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ที่ชื่อไว้ก็เพราะว่าอยากให้พี่น้องได้มาอยู่ที่นี่ ถ้าใครจะตายให้กลับมาตายที่บ้านเรา แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เคยบอกกับครอบครัวไว้ จึงไม่มีใครขายที่นี่ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 หุ่น แม่ผิ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

ข้อมูลเชิดชูเกียรติ

แม่ผิ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ชื่อเล่น ผิ้ง หรือ ชื่อจริง รำพึง จิตรหาญ เป็นคนที่มีฐานะตั้งแต่เด็ก ทั้งที่ฐานะทางบ้านถือว่ายากจน แต่แม่ผิ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ก็พยายามหาเลี้ยงครอบครัวทุกทาง ทั้งรับจ้าง ทำไร่ และแม่ผิ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ชอบในการร้องเพลง แม่ผิ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ จึงได้ไปประกวดร้องเพลงตามเวทีต่าง ๆ ตั้งแต่อายุ 8 ขวบ จนเธอได้เข้าวงการจริง ๆ และได้มีผลงานเพลงจำนวนมาก นักร้องเพลงลูกทุ่งเจ้าของฉายา ราชนิลุ่กทุ่ง ได้ชื่อว่ามีน้ำเสียงออกอ่อนหวาน จำเนื้อร้องได้แม่นยำทั้งที่ไม่รู้หนังสือ และเป็นแม่แบบให้กับนักร้องรุ่นหลัง เพลงที่มีชื่อเสียง ได้แก่ สาวนาสั่งแฟน ซึ่งเป็นเพลงจุดประกายก่อนจะตามมาด้วยเพลงนัดพบหน้าอำเภอ, อื้อฮือหล่อจัง, ดาวเรืองดาโรย, คนดั่งลิ้มหลังควาย, นักร้องบ้านนอก, บทเรียนราคาแพง, หม้ายชั้นหมาก และอื่น ๆ อีกมาก อัลบั้มที่ประสบความสำเร็จสูงสุด คือ อื้อฮือหล่อจัง และในปี พ.ศ.2528 มีเพลงดังอย่าง กระแซะเข้ามาซิ เป็นเพลงชาย สามารถทำยอดขายได้ถึง 1 ล้าน 5 แสนตลับ ซึ่งขณะนั้นราคาตลับละ 70 บาท คิดเป็นเม็ดเงินสูงถึง 105 ล้านบาท แม่ผิ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้รับรางวัลอันทรงเกียรติเสาอากาศทองคำพระราชทานจาก สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากเพลง “อกสาวเหนือสะอื้น” นอกจากนี้ยังได้เป็นผู้ร้องเพลง “ส้มตำ” พระราชทานในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แม่ผิ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เข้าสู่วงการภาพยนตร์ และแสดงหนังเรื่องแรก สงครามเพลง สร้างโดยฉลอง ภักดีวิจิตร และอีกหลายเรื่อง (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) แสดงให้เห็นว่า แม่ผิ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นแบบอย่างที่ดี และมีเสียงร้องที่ไพเราะจนเพลงของแม่ผิ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ นั้น ได้รับรางวัลจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากเพลง อกสาวเหนือสะอื้น และเพลงส้มตำ ถือว่าแม่ผิ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นคนที่ขยันซ้อมและมีหัวใจรักในด้านดนตรีแถมยังเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับวงการลูกทุ่งไทย

ผลงานอัลบั้มเพลง

ผลงานอัลบั้มเพลงมีทั้งหมด 33 ชุด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2538 ประกอบไปด้วย

อัลบั้มชุดที่ 1 แก้วรอพี่ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2520 มีทั้งหมด 16 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงแก้วรอพี่ เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวที่รอชายหนุ่มมาสู่ขอ แต่รอเท่าไรเขาก็ไม่มาหญิงสาวอับอายเพราะได้พูดให้ชาวบ้านได้รู้หมดแล้ว

อัลบั้มชุดที่ 2 เสียสาวเมื่ออยู่ม.ศ. สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2521 มีทั้งหมด 13 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงเสียสาวเมื่ออยู่ม.ศ. เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวเสียสาวตั้งแต่ ม.2 ทำให้พ่อแม่อับอายและเสียใจมาก

อัลบั้มชุดที่ 3 อกสาวเหนือสะอื้น สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2522 มีทั้งหมด 12 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงอกสาวเหนือสะอื้น เพลงนี้พูดถึงการไปทำงานต่างถิ่น งานที่ไม่ดีแต่ก็ต้องทำเพราะเลือกงานไม่ได้และยังมีที่บ้านที่ต้องเลี้ยงดู หลายครั้งที่ท้อและไม่อยากทำงานแบบนี้แต่ก็ต้องทำ

อัลบั้มชุดที่ 4 จะให้รอ พ.ศ. โหน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2525 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงจะให้รอถึง พ.ศ. โหน เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวคนหนึ่งที่ตั้งตารอชายหนุ่มมาขอแต่งงานแต่ก็ยังไม่มีความหมายมาหลายปีแล้วก็ไม่มา

อัลบั้มชุดที่ 5 ดวงตาดวงใจ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2525 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงดวงตาดวงใจ เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวพูดถึงแฟนของเธอว่าเขารักมากแค่ไหน เขาเป็นทั้งแก้วตาดวงใจ

อัลบั้มชุดที่ 6 สาวนาสั่งแฟน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2526 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลง สาวนาสั่งแฟน เพลงนี้พูดถึงแฟนสาวบอกกับแฟนหนุ่มของตนเองว่าไปทำงานให้ตั้งใจทำงาน อย่าไปหลงแสงสีในเมือง อย่ามีคนใหม่และอย่าลืมกัน

อัลบั้มชุดที่ 7 นัดพบหน้าอำเภอ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงนัดพบหน้าอำเภอ เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวบังเอิญเจอชายหนุ่มที่หน้าอำเภอแล้วชอบอยากเจอบ่อย ๆ อยากได้เป็นแฟน

อัลบั้มชุดที่ 8 ทิ้งนาถิมทุ่ง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงทิ้งนาถิมทุ่ง เพลงนี้พูดถึงแฟนหนุ่มลืมนัดสัญญาที่ให้ไว้กับแฟนสาว ลืมท้องนาที่เคยไปเดินดูข้าวด้วยกัน

อัลบั้มชุดที่ 9 คนดั่งลืมห้างควาย สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2528 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงคนดั่งลืมห้างควาย เพลงนี้พูดถึงแฟนหนุ่มที่ไปทำงานที่เมืองกรุงจนลืมนัดแฟนสาวที่รออยู่ที่บ้านไม่ติดต่อกลับมาเลย จนแฟนหนุ่มได้ไปมีแฟนใหม่ที่สวยกว่า

อัลบั้มชุดที่ 10 อื้อฮือหล่อจัง (เป็นอัลบั้มเพลงที่สร้างชื่อเสียงให้กับ แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ทำยอดขายได้ถึง 1 ล้าน 5 แสนตลับ เป็นจำนวนเงิน 105 ล้านบาท) สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2528 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงอื้อฮือหล่อจัง เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวไปเจอชายหนุ่มแล้วรู้สึกชอบในความหล่อของเขาและอยากรู้ว่าเขามีแฟนรึยังเพราะอยากได้เป็นแฟน

อัลบั้มชุดที่ 11 ห่างหน่อยถอยนิด สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2528 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงห่างหน่อยถอยนิด เพลงนี้เป็นเพลงประกอบภาพยนตร์ พุ่มพวง เป็นการบอกหนุ่มที่เข้ามาจีบให้ถอยห่างเพราะความเขินอาย

อัลบั้มชุดที่ 12 ชั่วเจ็ดทีดีเจ็ดหน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2528 มีทั้งหมด 8 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงชั่วเจ็ดทีดีเจ็ดหน เพลงนี้เป็นเพลงที่เตือนทุกคนว่าในช่วงชีวิตของคนเราไม่มีอะไรเป็นที่แน่นอน มีทั้งสุขและทุกข์ มีทั้งดีและร้าย สลับกันไป

อัลบั้มชุดที่ 13 รวมเพลงยอดนิยม สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2529 มีทั้งหมด 14 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงคนดั่งลืมห้างควาย เพลงนี้พูดถึงแฟนหนุ่มที่ไปทำงานที่เมืองกรุงจนลืมนัดแฟนสาวที่รออยู่ที่บ้านไม่ติดต่อกลับมาเลย จนแฟนหนุ่มได้ไปมีแฟนใหม่ที่สวยกว่า

อัลบั้มชุดที่ 14 รวมเพลงยอดนิยม 2 สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2529 มีทั้งหมด 12 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลง ออกสาวเหนือสะอื้น เพลงนี้พูดถึงการไปทำงานต่างถิ่นงานที่ไม่ดีแต่ก็ต้องทำเพราะเลือกงานไม่ได้และยังมีที่บ้านที่ต้องเลี้ยงดู หลายครั้งที่ท้อและไม่อยากทำงานแบบนี้แต่ก็ต้องทำ

อัลบั้มชุดที่ 15 เพลงเศร้าสุดรัก สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 มีทั้งหมด 16 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงแก้วรอพี่ เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวที่รอชายหนุ่มมาสู่ขอ แต่รอเท่าไรเขาก็ไม่มา หญิงสาวอับอายเพราะได้พูดให้ชาวบ้านได้รู้หมดแล้ว

อัลบั้มชุดที่ 16 ซุปเปอร์ฮิตพุ่มพวง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 มีทั้งหมด 17 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงอื้อฮือหล่อจัง เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวไปเจอชายหนุ่มแล้วรู้สึกชอบในความหล่อของเขาแล้วหลงรัก

อัลบั้มชุดที่ 17 พุ่มพวงเงินล้าน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2530 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงพุ่มพวงร้าว เป็นเพลงเด่นร้าวสนุก ๆ

อัลบั้มชุดที่ 18 พุ่มนางคอย สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2531 มีทั้งหมด 12 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงพุ่มนางคอย คู่รักที่อยู่บ้านนอกที่รักกันมากแต่พอชายหนุ่มเข้ากรุงเพื่อจะไปทำงานเขาก็ลืมแฟนสาวตัวเองไป ไม่ติดต่อกลับมาเลย ทางแฟนสาวก็ยังคงรอยังคงไปในสถานที่ที่เคยไปกันสองคน

อัลบั้มชุดที่ 19 พุ่มพวงเทะระเบิด สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2531 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงพุ่มพวงเทะระเบิด เพลงนี้พูดถึงชายที่มีความหล่อ เท่มากแล้วอยากได้มาควงเดินด้วย

อัลบั้มชุดที่ 20 ท้อปฮิตลูกทุ่งมาตรฐาน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2532 มีทั้งหมด 14 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือเพลง วอนลมฝากรัก เพลงนี้พูดถึงนั่งนึกถึงความรักของตนเองแล้ววอนลมพัดพารักคืนมากลับมารักกันเหมือนเดิม

อัลบั้มชุดที่ 21 ทีเด็ดพุ่มพวง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2532 มีทั้งหมด 14 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงทีเด็ดพุ่มพวง เพลงนี้พูดถึงตัวแม่ฝั่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ว่ามีทีเด็ดตรงไหน ด้านไหนบ้างอยากให้เรา

อัลบั้มชุดที่ 22 ตักแตนผูกโบ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2532 มีทั้งหมด 14 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงตักแตนผูกโบ เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวที่แต่งตัวน่ารักที่ตัดดอกจำปาที่หุแล้วเดินเที่ยว หนุ่ม ๆ เห็นแล้วหลงไหลชอบในความน่ารักของหญิงสาว

อัลบั้มชุดที่ 23 หนูไม่รู้ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2532 มีทั้งหมด 14 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงหนูไม่รู้ เพลงนี้พูดถึงว่าหญิงสาวขอโทษที่ไปยุ่งกะแฟนคนอื่นแต่เขาบอกว่าไม่มีแฟนเลย และไม่รู้ว่าเขาโกหก

อัลบั้มชุดที่ 24 หนูไม่เอา สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2532 มีทั้งหมด 16 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงหนูไม่เอา เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวบอกไม่เอาคนมีแฟนถึงหล่อน่าตาดีแต่มีแฟนจะไม่ยุ่ง

อัลบั้มชุดที่ 25 เงินนะมีไหม สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2533 มีทั้งหมด 10 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงเงินนะมีไหม เพลงนี้พูดถึงคู่รักที่รักกันด้วยใจไม่หวังอะไรทั้งนั้น แต่มีภาระที่ต้องจ่ายไม่ได้อยากได้ตั้งแต่ต้องจ่ายภาระต่าง ๆ

อัลบั้มชุดที่ 26 พุ่มพวงหลาย พ.ศ. สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2533 มีทั้งหมด 16 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงพุ่มพวงหลาย พ.ศ. เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวคนหนึ่งที่ตั้งตารอชายหนุ่มมาขอแต่งงานแต่ก็ยังไม่มีความหมายมานานหลายปีแล้วก็ยังไม่มา

อัลบั้มชุดที่ 27 ขอให้รวย สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2534 มีทั้งหมด 12 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงขอให้รวย เพลงนี้เป็นการอวยพรทุกคนที่มาช่วยงานบุญ

อัลบั้มชุดที่ 28 โลกของผึ้ง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2534 มีทั้งหมด 14 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงโลกของผึ้ง เพลงนี้พูดถึงอนาคตข้างหน้าที่ต้องเจอทั้งดีและไม่ดี ทุกอย่างต้องดิ้นรนไม่มีอะไรได้มาง่าย ๆ การร้องเพลงก็เหมือนกันมีอุปสรรคเช่นกัน

อัลบั้มชุดที่ 29 ซุปเปอร์ลูกทุ่งท้อปฮิต สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2535 มีทั้งหมด 17 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้ คือ เพลงคู่รักที่อยู่บ้านนอกที่รักกันมากแต่พอชายหนุ่มเข้ากรุงเพื่อจะไปทำงานเขาก็ลืมแฟนสาวตัวเองไป ไม่ติดต่อกลับมาเลย ทางแฟนสาวก็ยังคงรอยังคงไปในสถานที่ที่เคยไปกันสองคน

อัลบั้มชุดที่ 30 มนต์เสียงเพลง สายัณห์-พุ่มพวง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2535 มีทั้งหมด 14 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงมนต์เสียงเพลง สายัณห์-พุ่มพวง เพลงนี้พูดถึงมนต์เสียงเพลง ช่วยบรรเลงกล่อมชีวิตดังเหมือนมีหยาดน้ำทิพย์ ซโลมใจ

อัลบั้มชุดที่ 31 พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซุปเปอร์ลูกทุ่ง 1 สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2536 มีทั้งหมด 14 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงอ้ออ้อ..หล่อจัง เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวไปเจอชายหนุ่มแล้วรู้สึกชอบในความหล่อของเขาแล้วอยากได้เป็นแฟน

อัลบั้มชุดที่ 30 พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซุปเปอร์ลูกทุ่ง 2 สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2536 มีทั้งหมด 17 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือเพลง นักร้องบ้านนอก เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวที่ตามหาความฝันของตัวเองว่า อยากเป็นนักร้อง

อัลบั้มชุดที่ 31 พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซุปเปอร์ลูกทุ่ง 3 สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2537 มีทั้งหมด 18 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลง แก้วรอที่ เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวที่รอชายหนุ่มมาสู่ขอ แต่รอเท่าไรเขาก็ไม่มา หญิงสาวอับอายเพราะได้พูดให้ชาวบ้านได้รู้หมดแล้ว

อัลบั้มชุดที่ 32 พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซุปเปอร์ลูกทุ่ง 4 สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2537 มีทั้งหมด 18 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงตักแตนผูกโบว์ เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวที่แต่งตัวน่ารักตัดดอกจำปาที่หูกแล้วเดินเที่ยวหนุ่ม ๆ เห็นแล้วหลงไหลชอบในความน่ารักของหญิงสาว

อัลบั้มชุดที่ 33 พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซุปเปอร์ลูกทุ่ง 5 สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2538 มีทั้งหมด 16 เพลง ซึ่งเพลงเด่นในอัลบั้มนี้คือ เพลงหัวใจถวายเป็นวัด เพลงนี้พูดถึงหญิงสาวที่อกหักจากความรักที่เขารักมาก มีรักครั้งไหนก็โดนหลอก จึงไปบอกกล่าวพระพุทธรูปว่าทำไมลูกถึงเจอรักที่หลอกลวงตลอด ขอรักที่รักจริงซื่อสัตย์บ้างได้ไหม (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) แสดงให้เห็นว่าแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นคนที่มีความสามารถด้านการร้องเพลงมาก ๆ จนทำให้ตัวเองประสบความสำเร็จและมีเพลงออกมาให้ผู้ฟังทั่วประเทศได้รับฟังกันทั่วหน้า

ผลงานเพลงที่ได้รับรางวัล

แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้สร้างผลงานเพลงและอัลบั้มเพลงไว้มากมาย นอกจากนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2521 แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้รับรางวัลพระราชทานเสาศาสนาทองคำพระราชทาน จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากเพลง "อกสาวเหนือสะอื้น" (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) แสดงให้เห็นว่า แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นที่รักของทุกคนทั่วประเทศทำให้เพลงโด่งดัง จนกลายเป็นนักร้องราชินีลูกทุ่ง และประสบความสำเร็จในชีวิต ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ กับเพลง "อกสาวเหนือสะอื้น" (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

ผลงานภาพยนตร์

ผลงานภาพยนตร์ของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีทั้งหมด 17 เรื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2526-2530 ประกอบไปด้วยภาพยนตร์เรื่องที่ 1 ฝ่าโลกบันเทิง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2527 ผลงานภาพยนตร์ ได้เข้าสู่วงการโดยเริ่มเป็นนักแสดงเล่นคู่กับ ยอดรัก สลักใจ ซึ่งกำกับโดย ฉลอง ภัทรวิจิตร และแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้แสดงภาพยนตร์กับ ไกรสร แสงอนันต์ หรือ ไกรสร ลีละเมฆินทร์หรือ น้องเพชร เป็นเรื่องราวของ สตางค์ นักประดิษฐ์หนุ่ม

ที่ต้องร่วมมือกับตระกูล ข.ไข ในการหยุดยั้งกลุ่มผู้ร้ายที่ นายสิงโต พ่อของสตางค์จ้างมาเพื่อพาตัวเขากลับไปพร้อมกับผลัดกัน นำฝั่ง ลูกสาวคนโตของ ตาน้ำ ช่างตัดผมประจำ บางยี่เก และคนรักของ ขุนพล พี่ใหญ่ของตระกูล ข.ไข ให้เป็นนักร้องให้ได้ ในปี พ.ศ.2550 หนังสือเรื่องนี้ได้ถูกนำมาสร้างอีกครั้ง โดยยังคงเนื้อเรื่องในฉบับหนังสือเอาไว้ แต่ได้มีการเพิ่มบทและเพิ่มตัวละคร เพื่อความเข้มข้น นำแสดงโดย อานัส พาพานิช, ภาณุ สุวรรณโณ และ จีรนนท์ มะโนแจ่ม

ภาพยนตร์เรื่องที่ 2 รอยไม้เรียว สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 แนวไทยโปรดักชั่นโดยดารณี ณ วังอินทร์ แม่ฝั่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ราชินีลูกทุ่งสาว รับบทชีวิตนักเรียนแก่นแก้วรอยไม้เรียว ทูน หิรัญทรัพย์, นาท ภูวนัย, ทวนธน คำมีศรี, สมชาติ ประชาไทย, ไกรลาส เกรียงไกร, ปรีญา รุ่งเรือง, วีรวรรณ, จรี, หมู, ช่างยอด มาลา เขียนบท-กำกับการแสดงอาคม เอี่ยมตา ถ่ายภาพ

ภาพยนตร์เรื่องที่ 3 หลงเสียงนาง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2526 พูนทรัพย์โปรดักชั่น โดย วิสิษฐ์ มิ่งวัฒนบุญ ไ้อแม่เขียวไบเตย เจ้าแม่กล้าเตี้ย หรือว่าล่าลง ไ้อัยอัยซี “หลงเสียงนาง” รักทะเล้น เพลงสนุก เพลงประทับใจ รังสี ทัศนพยัคฆ์ กำกับการแสดง หลงเสียงนาง โชคชัย โชคอนันต์ พระเอกนักร้องลูกทุ่งเสียงใสหุ่นบาศิศาจสาว พบ มนฤดี ยมาภัย นางเอกวัยรุ่นพยัคฆ์ รามวาทีน, นิรุทธิ์ ศิริจรรยา, ธิติมา สังขพิทักษ์, สมภพ เบญจาธิกุล, ประจวบ ฤกษ์ยามดี, สมควร กระจ่างศาสตร์, บัญ วิบูลย์นันท์, จิรศักดิ์ อิศรางกูร, ราม, สุวิน สว่างรัตน์, จันตรี สาริกบุตร, จุ่น, ติ่ง, รัตนาวดี, ด.ช.หนึ่ง และเดอะ เซ็นท์

ภาพยนตร์เรื่องที่ 4 มนต์รักนักเพลง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 รุ่งสุริยาภาพยนตร์ โดย รังสี ทัศนพยัคฆ์ รักลือลั่นสนั่นฟ้า ฮาสนุกสุดเสนาะด้วย 13 เพลงไพเราะในมนต์รักนักเพลง แม่ฝั่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์, โชคชัย โชคอนันต์, ไกรสร แสงอนันต์, สินจัย หงส์ไทย, นิรุทธิ์ ศิริจรรยา, สมภพ เบญจาธิกุล, สมควร กระจ่างศาสตร์, บัญ วิบูลย์นันท์, จันตรี สาริกบุตร, สุวิน สว่างรัตน์, รัตนาวดี, สيناภรณ์ พิไลลักษณ์, สุรศักดิ์ ทัศนพยัคฆ์, จุ่น ทรงเล็ก, ด.ช.คณิต เขียวเซ็น, ทิดโส สุดแสน และ นักร้องหมอลำชื่อดัง สนธยา กาฬสินธุ์ และคณะล้อต๊อก

ภาพยนตร์เรื่องที่ 5 คุณนาย ป.4 สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 สนุกขบขันสุดขีด เมื่อ แม่ฝั่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ดิตตัวเองจากเด็กชายปลา ขึ้นมาเป็น..คุณนายคับฟ้าขึ้นป.4 เต็ม..ตั้ง..ดี..แต่สุดแต่คุณนายป.4 กำกับการแสดงโดย น.อ.เพิ่ม หงสกุล, ทูน หิรัญทรัพย์, แม่ฝั่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์, อนุสรณ์ เดชะปัญญา, พรพรรณ เกษมมัสสุ, นิภาพร นงนุช, ศรีนทิพย์ ศิริวรรณ, ส.อาสนจินดา, โสฬส อรรถศิริ, รัตนาภรณ์ อินทรกำแหง, ศิรดา ศิริวัฒน์, อำนวย ศิริจันทร์และดาราธิบดี น.อ.เพิ่ม หงสกุล บทประพันธ์ ศิริ ศรีอยุธยา, บทภาพยนตร์ อนันต์ ชลวนิช ผู้ช่วยผู้กำกับ, เล็ก ดวงทองดี ถ่ายภาพ, ไอยรา, ธนะพงษ์ ผู้อำนวยการสร้าง

ภาพยนตร์เรื่องที่ 6 นางสาวกะทิสด สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 แม่ฝั่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นนางสาว กะทิสด, ทูน หิรัญทรัพย์, ทวนธน คำมีศรี, ไกรลาส เกรียงไกร, สมชาติ ประชาไทย, ศศิธร ปิยะกาญจน์, สกรรฐ์ รามบุตร, ดารณี จุ่น, วาสนา, คเชนทร์, ต้อย, เปี้ยก ยอดมาลา กำกับการแสดง อาคม เอี่ยมตา ถ่ายภาพ ดารณี ณ วังอินทร์ ผู้อำนวยการสร้าง

ภาพยนตร์เรื่องที่ 7 สาวนาสั่งแฟน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 ยอดรัก สลักใจ พบ แม่ฝั่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นครั้งแรก สร้างจากเพลงยอดฮิตแห่งปีสาวนาสั่งแฟนของ ส.อาสนจินดา, ยอดรัก สลักใจ, แม่ฝั่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์, ปรัชญา อัครพล, อนุสรณ์ เดชะปัญญา, ส.อาสนจินดา, ศรีนทิพย์ ศิริวรรณ, ชูศรี มีสมมนต์, พรพรรณ เกษมมัสสุ, รัตนาภรณ์ อินทรกำแหง, สุวิน สว่างรัตน์, ศิรดา ศิริวัฒน์, อำนวย ศิริจันทร์, โสฬส อรรถศิริ, เจริญ ไอยราฟิง 3 เพลงเอกในเรื่อง จาก ยอดรัก-พุ่มพวง โดย วิเชียร คำเจริญอนันต์ ชลวนิช กำกับการแสดง, เล็ก ดวงทองดี ถ่ายภาพ, ธีรยุทธ ปัญญาวิชกุล ผู้อำนวยการสร้าง

ภาพยนตร์เรื่องที่ 8 อาจารย์เต๋อเจอพุ่มพวง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 ฮาจนเซ่อ เมื่อ...อาจารย์เต๋อเจอพุ่มพวง ฟิง 3 เพลงเอกจากเต๋อ-พุ่มพวงฟิงโกวิทร้องเพลงด้วยเสียงตัวเองเต๋อ ดอกสะเดา, แม่ฝั่ง พุ่มพวง

ดวงจันทร์, นริรัตน์ มนต์ศิริ, ทวนธน คำมีศรีส, อาสนจินดา, โกวิท วัฒนกุล, โกร่ง กางเกงแดง, นภาพร หงสกุล, ผจญ ดวงขจร, ลัดดาวัลย์, เสกสิทธิ์, นที, นรา, เป็ด เขียวยิ้ม, เที้ยว, แดง, ศักดา, หมวย, อาจ, ด.ช.น้องหนึ่ง, ด.ช.บอม

ภาพยนตร์เรื่องที่ 9 อีแตน ไอเลิฟยู สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 อีแตน ไอเลิฟยู ทูน หิรัญทรัพย์, ยอดรัก สลักใจ, เนาวรัตน์ ยุกตะนันท์, แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์, ล้อต๊อก, ชูศรี มีสมมนต์, เต๋อ ดอกสะเดา, พิศมัย วิไลศักดิ์, เมตตา รุ่งรัตน์, เศรษฐา ศิระฉายา, ท้วม ทรนง, พิภพ ภูภิญโญ, ยอดธง บุญธูป, โต เมืองไต้, ชูชาติ สวัสดิ์ชูโต

ภาพยนตร์เรื่องที่ 10 ขอโทษที ที่รัก สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 ชุมพร เทพพิทักษ์ กำกับ สุรชัย สมบัติเจริญ, แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์, นันทิดา แก้วบัวสาย, โกวิท วัฒนกุล, พรพรรณ เกษมมัสสุ, พยัคฆ์ रामาวาทิน, วิยะดา อุมารินทร์, ไกรลาส เกரியงไกร, จันทนา ศิริผล, ดี ดอกมะดัน, ศรีนทิพย์ ศิริวรรณ, ภูมิ พัฒนายุทธ, มารศรี ณ บางช้าง, อนันต์ สัมมาทรัพย์, ต่อลาภ กำพุศิริ, เซาว์ อภิชาติ

ภาพยนตร์เรื่องที่ 11 จงอางผาด สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 เสนอ...ผลงานเรื่องที่ 3 ลลนา สุลาวัลย์ อำนวยการสร้าง...ผาดกล้ำ...ทำโลกบันเทิงพิสูจน์จงอางผาดน้อย กมลวาทิน กำกับการแสดง นำแสดงโดย... ทูน หิรัญทรัพย์, แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์, พยัคฆ์ रामาวาทิน, เต๋อ ดอกสะเดา

ภาพยนตร์เรื่องที่ 12 ที่รักจ๋า สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 สรพงศ์ ชาตรี, นันทิดา แก้วบัวสาย, แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์, พอเจตน์ แก่นเพชร, ยมนา ชาตรี, เปียทิพย์ คุ่มวงศ์, ชาลี อินทรวิจิตร, วิทยา สุขดำรงค์, มารศรี ณ บางช้าง, ศรีนทิพย์ ศิริวรรณ, ชาญ มีศรี, โชคชัย เตชา, ยอด นครนายก, ครรชิต ขวัญประชา-จรินทร์ พรหมรังสี กำกับการแสดง ครรชิต ขวัญประชา อำนวยการสร้าง สมชาย เลี้ยงศิริประเสริฐ อุปการะ ส.อาสนจินดา บทภาพยนตร์

ภาพยนตร์เรื่องที่ 13 มือปืนคนใหม่ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2529 สรพงศ์ ชาตรี, กรุง ศรีวิไล, แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์, บิว วิบูลย์นันท์, ไกร ครรชิต, สมศักดิ์ ชัยสงคราม, ฉัตร มงคลชัย, พิภพ ภูภิญโญ, เป้า ปรปักษ์, เจริญ คลุกกลูกปืนให้เข้ากับเสียงเพลงคั่นความมันให้ซึ้งกลิ่นความหวานให้สนุกทุกหยดเข้มครบเครื่องมือปืนคนใหม่ ฟัง 4 เพลงหวานให้ปริ่มใจกับ...แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ห่างหน้อยถอยนิต, นอนฟังเครื่องไฟ, อื้อฮือหล่อจัง, ผู้ชายในฝัน สรพงศ์ ชาตรี, แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์

ภาพยนตร์ที่ 14 เซลยรัก สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ขอเสนอพระเอกใหม่ ตูลา ปิยะราช, วิไลลักษณ์ ดวงมีเดช, ทวนธน คำมีศรี, โกวิท วัฒนกุล, ไกรลาส เกரியงไกร, จุติมา และดารา รับเชิญ ไกรสร แสงอนันต์ “ดอกฟ้า” กำกับการแสดง

ภาพยนตร์เรื่องที่ 15 เพลงรัก เพลงปืน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2529

ภาพยนตร์เรื่องที่ 16 เพชรพยัคฆราช สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2531 ภาพยนตร์ไทย แนวแอคชั่น นำแสดง โดย สรพงษ์ ชาตรี, สมบัติ เมทะนี, แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์, อภินันท์ ภวภูตานนท์, โกวิท วัฒนกุล, ทวนธน คำมีศรี, กรุง ศรีวิไล

ภาพยนตร์เรื่องที่ 17 เสน่ห์นักร้อง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2527 ลูกทุ่งขวัญใจชาวไทย แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์, สายัณห์ สัญญา และยอดรัก สลักใจ ได้รับข่าวดีที่กลุ่มนักร้องภาพยนตร์ไทยในอดีต ในนาม "ชุมทางหนังไทยในอดีต" นำโดย มนัส กิ่งจันทร์ ได้รับจากฟิล์มจากบริษัทศิลาพันธ์ภาพยนตร์ จังหวัดตราด หลังจากหายไปจากวงการร่วม 30 ปี (Thai Movie Posters, 2556) แสดงให้เห็นว่า แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ นั้นเป็นราชินีลูกทุ่งไทยและยังมีความสามารถในการแสดง จากคนที่ไม่รู้อะไรเกี่ยวกับการอ่านหรือการเขียนเลย แต่กับเป็นคนความจำดีและยังได้เล่นภาพยนตร์อีกหลายเรื่อง และยังเป็นคนที่เอาชนะความกลัวจากสิ่งที่ต่อหน้าคนอื่น กลับทำให้เป็นคนที่มีชื่อเสียงโด่งดังทั้งในการร้องเพลงหรือการเล่นภาพยนตร์

หุ่น แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ บ้านคลองแขยง ตำบลสักงาม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

หลังจากที่แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้ลาลับจากโลกนี้ไป เหล่าแฟนเพลงยังคงนึกถึงและอาลัยแต่การจากไปครั้งนี้เป็นอย่างมาก เป็นตำนานในการร้องเพลงของศิลปินหลายท่าน ผู้เป็นแบบอย่างให้กับนักสู้ชีวิตหลายคน ผู้เป็นสุดยอดลูกทุ่งหญิงของเมืองไทยที่ฝากผลงานมากมายให้แฟนเพลงได้รับความสุขจนถึงทุกวันนี้ จึงได้สร้างหุ่นแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ขึ้นมาเอาไว้ให้รำลึก จากการสร้างหุ่นนั้นเองทำให้มีเรื่องราวเหลือเชื่อลึกลับต่าง ๆ มากมาย ที่ไม่อาจจะหาข้อพิสูจน์ได้ แต่อย่างไรก็ตามเรื่องราวของหุ่นแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ นี้ก็ไม่ได้ทำให้บรรดาแฟนเพลงนั้นรักหรือรำลึกถึงแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ น้อยลงเลยแม้แต่น้อย กลับกลายเป็นว่าสร้างหุ่นนี้เพิ่มอีกหลายที่จนปัจจุบันนี้มีทั้งหมด 7 หุ่น หนึ่งในนั้นคืออยู่ที่บ้านแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ที่บ้านคลองแขยง ตำบลสักงาม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นสถานที่แห่งรักแห่งความกตัญญู และเป็นดั่งเรือนตายของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซึ่งเมื่อก่อนพื้นที่ตรงนี้เป็นที่ทำสวนมะม่วง แต่แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซื้อที่ดินเมื่อสี่สิบกว่าปีที่แล้วเพื่อหวังให้คุณแม่ และพี่น้องได้อยู่ร่วมกัน ณ ที่ดินผืนนี้ จึงเป็นผืนดินที่มีตำนานทรงคุณค่า และมีความสำคัญต่อหัวใจของราชินีลูกทุ่ง ดังมีบทเพลงที่กล่าวว่า "ผึ้งได้กิน ใช้กิน เพียงตัว ทางครอบครัวก็อ้อมกัน" และชีวิตของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ก็มีความผูกพันกับที่แห่งนี้เป็นอย่างมาก ต่อมานางเล็ก จิตรหาญ (แม่เล็ก) และ นางบุศกร จิตรหาญ (ป้าต๋อย) ได้เริ่มสร้างสถานที่ตั้งหุ่นแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เพื่อไว้ให้แฟนคลับได้มารำลึกถึงแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ และเมื่อปี พ.ศ.2541 มีผลงานภาพยนตร์ ภาพถ่ายของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ และยังมีหุ่นแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ อีกจำนวน 2 หุ่น และสถานที่นี้ก็ยังเป็นที่ยอมรับของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ที่เป็นส่วนที่แม่เล็ก และพี่น้องทุกคนเชียววิญญาณของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ มาสถิต ณ ที่ตรงนี้ (บุศกร จิตรหาญ, การสัมภาษณ์, วันที่ 12 สิงหาคม 2563) แสดงให้เห็นว่า แม่ผึ้งเป็นคนที่ยรักครอบครัวห่วงครอบครัวที่สุดและได้ซื้อที่ดินแปลงนี้ไว้ให้ครอบครัวก่อนเสียชีวิต คนในครอบครัวจึงได้สร้างหุ่นขึ้นมาเพื่อเป็นที่ฝังทางใจและให้แฟนเพลงของแม่ผึ้งมารำลึกถึงแม่ผึ้ง ณ ที่ดินแปลงนี้จึงมีตำนานแม่ผึ้งเป็นคนที่ยรักครอบครัวห่วงครอบครัวที่สุดและได้ซื้อที่ดินแปลงนี้ไว้ให้ครอบครัวก่อนเสียชีวิตคนในครอบครัวจึงได้สร้างหุ่นขึ้นมาเพื่อเป็นที่ฝังทางใจและให้แฟนเพลงของแม่ผึ้งมารำลึกถึงแม่ผึ้ง

ภาพที่ 5 หุ่น แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ บ้านคลองแขยง ตำบลสักงาม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

บทสรุป

ความเป็นมาของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่า เป็นนักร้องเพลงลูกทุ่ง เจ้าของฉายา ราชนิลุท่ง ได้ชื่อว่ามีน้ำเสียงออกด้ออ่อนหวาน แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ชื่นชอบการร้องเพลงลูกทุ่งตั้งแต่เด็ก ถึงแม้ว่าแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ จะอ่านหนังสือไม่ออกแต่ก็มีความจำดีเยี่ยมและจำเนื้อเพลงได้แม่น แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เริ่มหัดร้องเพลงและเข้าประกวดตามงานต่าง ๆ ตั้งแต่อายุ 8 ขวบ และเมื่ออายุได้ 15 ปี แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้มีเพลงเป็นของตัวเอง ชื่อเพลง แก้วรอฟี ที่ไวพจน์ เพชรสุพรรณเป็นคนแต่งให้ หลังจากที่รับเป็นบุตรบุญธรรม ผลงานของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เริ่มประสบความสำเร็จในเวลาต่อมา แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีชื่อเสียงสูงสุดจนได้รับรางวัลจากบทเพลงที่เธอขับร้องต่าง ๆ จนกระทั่ง เธอป่วยและเสียชีวิตลงในเวลาต่อมา แต่ทุกคนก็ยกย่องให้เธอเป็นราชนิลุท่งและได้มีการสร้างหุ่น แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เพื่อรำลึกถึง แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ข้อมูลเชิดชูเกียรติ พบว่า แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นแบบอย่างให้กับใครหลาย ๆ คน ในหลายเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความกตัญญูต่อครอบครัว ความอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ จนได้ทำในสิ่งที่รักและทำจนประสบความสำเร็จ ผลงานอัลบั้มเพลง พบว่า แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ นั้นเป็นราชนิลุท่งไทยที่แม้ว่าเธอจะอ่านหนังสือไม่ออกแต่ก็มีความจำดีเยี่ยมและจำเนื้อเพลงได้แม่นและยังเป็นคนที่เอาชนะความกลัวจากสิ่งที่ต้อยกว่าคนอื่นกลับทำให้เป็นคนที่มีชื่อเสียงโด่งดังในการร้องเพลงจึงได้มีผลงานอัลบั้มเพลงทั้งหมด 33 อัลบั้ม และผลงานเพลงที่ได้รับรางวัล พบว่า แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ นอกจากจะมีเพลงและอัลบั้มเพลงให้ทุกคนได้ฟังแล้ว ยังได้รับรางวัลพระราชทานเสาอากาศทองคำ พระราชทานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากเพลง "อกสาวเหนือสะอื้น" ในด้านผลงานภาพยนตร์ พบว่า นอกจากแม่ผึ้งพุ่มพวง ดวงจันทร์ จะร้องเพลงได้แล้ว แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ยังมีความสามารถเรื่องการแสดง จนมีผลงานภาพยนตร์ จำนวน 17 เรื่อง ปัจจุบันมีการตั้งหุ่น แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ที่บ้านคลองแขง ตำบลสีกงาม อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ที่แสดงให้เห็นว่า แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นคนที่รักครอบครัวห่วงครอบครัวที่สุด และได้ซื้อที่ดินแปลงนี้ไว้ให้ครอบครัวก่อนเสียชีวิต คนในครอบครัวและแฟนเพลงที่นับถือแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ จึงได้สร้างหุ่นขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจและให้แฟนเพลงของแม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้มารำลึกถึง แม่ผึ้ง พุ่มพวง ดวงจันทร์

บรรณานุกรม

- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). 28 ปีแม่ผึ้ง ฟุ่มพวง ดวงจันทร์ จากนักร้องบ้านนอกสู่ราชินีลูกทุ่ง ที่แฟนฯ ไม่เคยลืม. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/1867407>
- Thai Movie Posters. (2556). *หนังเก่าย้อนดูใหม่*. เข้าถึงได้จาก www.pinterest.com/pin/46295.3

หลวงพ่อบุญมี วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดกำแพงเพชร

เทพทัต ทองคุ้ม

นักวิชาการอิสระ

พรรณพร เทวโลก

พันธกานต์ ฤมิตร

นักศึกษา, โปรแกรมวิชาชีพนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทนำ

หลวงพ่อบุญมี วัดสว่างอารมณ์ ตำบลนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร หลวงพ่อบุญมีเป็นพระพุทธรูป เชียงแสน สิ่งหนึ่งขนาดใหญ่ มีหน้าตักกว้าง 2.87 เมตร สูงเกือบ 3 เมตร ถูกพบที่ริมคลองสวนหมากใน ลักษณะคล้ายจอมปลวกขนาดใหญ่แต่มีลักษณะประหลาดคือ มีดินที่หุ้มไม่มิด และมีเถาวัลย์ขนาดใหญ่รกกีบ ปกคลุมอยู่ หลวงพ่อบุญมีเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดสว่างอารมณ์ จึงขอให้หลานชายและชาวบ้านช่วยกันถาง เถาวัลย์ออกจึงพบกับพระพุทธรูปเชียงแสนขนาดใหญ่ เห็นพระพักตร์เหมือนอยู่ในอุโมงค์ จึงเรียกกันว่าหลวง พ่อบุญมี เรื่องบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ 1) ประวัติความเป็นมาของวัดสว่างอารมณ์ 2) ประวัติของหลวงพ่อบุญมี เจ้าอาวาสองค์แรกของวัดสว่างอารมณ์ 3) ความเป็นมาของหลวงพ่อบุญมี 4) ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของหลวงพ่อบุญมีและ 5) วิธี/ขั้นตอน/กระบวนการในการสักการะหลวงพ่อบุญมี

คำสำคัญ: หลวงพ่อบุญมี, กำแพงเพชร

ประวัติความเป็นมาวัดสว่างอารมณ์

วัดสว่างอารมณ์ตั้งอยู่บริเวณปากคลองสวนหมาก เป็นวัดที่สร้างขึ้นด้วยศิลปะแบบพม่าผสมไทยโดย พ่อค้าชาวพม่า ภายในวัดมีปูชนียวัตถุที่สำคัญ คือ หลวงพ่อบุญมี พระพุทธรูปสมัยเชียงแสน ที่มีขนาดใหญ่ ที่สุดของ จังหวัดกำแพงเพชร พุทธลักษณะงดงาม บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกำแพงเพชร และ อาณาจักรล้านนาในอดีต โดยประดิษฐานอยู่ภายในพระวิหาร จากคำบอกเล่า พบหลวงพ่อบุญมีในบริเวณ เนินดินลักษณะคล้ายจอมปลวก ซึ่งชาวบ้านได้ขุดและพบโดยบังเอิญ โดยปรากฏลักษณะเหมือนประดิษฐาน อยู่ภายในอุโมงค์ จึงเป็นที่มาของชื่อ หลวงพ่อบุญมี ภายในวัดยังมีส่วนอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น ศาลาเก่าของ วัดท่าหมื่น ภายในประดิษฐาน หลวงพ่อบุญมีหลวงพ่อบุญมี หลวงพ่อบุญมี หลวงพ่อบุญมี และมณฑปแบบพม่า

ผู้เขียนสรุปได้ว่า วัดสว่างอารมณ์ตั้งอยู่ที่ปากคลองสวนหมาก รูปแบบวัดเป็นศิลปะแบบพม่าผสมกับ ไทย ภายในวัดมีหลวงพ่อบุญมีที่เป็นพระพุทธรูปสมัยเชียงแสนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในกำแพงเพชร และบ่งบอก ถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกำแพงเพชรกับอาณาจักรล้านนาในอดีตและนอกจากหลวงพ่อบุญมี ภายใน วัดสว่างอารมณ์ยังมีสิ่งที่น่าสนใจมากมาย

จากคำบอกเล่าเมื่อชุมชนเจริญขึ้นสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้ของคนไทยคือ วัด ชาวบ้านจึงมีการรวบรวมทุน ทรัพย์สร้างเป็นสำนักสงฆ์ขึ้น เรียกว่า วัดซึ่งอยู่กลางหมู่บ้าน มีบริเวณประมาณ 4 – 5 ไร่ มีทำนน้ำ เป็นที่ขึ้นลง ของล้อเกวียน เพื่อลากเข็นข้าวจากนามาเก็บไว้ยังยุ้งฉาง เฝอญูทำนน้ำนั้นมีดินหมั่นใหญ่เป็นสัญลักษณ์ จึงเรียกว่า “วัดท่าหมื่น” หัวหน้าก่อสร้างวัดนี้ ชื่อว่าอาจารย์ช่วย ได้บวชอยู่จนมรณภาพ ชาวบ้านเห็นคุณงาม ความดีได้เก็บอัฐิก่อเป็นสถูปไว้เป็นที่ระลึก (อยู่ตรงหน้าบ้าน ส.รังคภูติ) เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นจึงได้รื้อถอนทิ้งไป เมื่ออาจารย์ช่วยมรณภาพ ได้มีอาจารย์แก้ว มาเป็นอาจารย์วัดได้บูรณะซ่อมแซมกว้างขวางขึ้นกว่าเดิม ผู้คนจึง

มาเปลี่ยนชื่อเป็นวัด “ท่าหมั่นแก้วปทุมฉนวน” ซึ่งวัดเคยใช้เป็นโรงเรียนประชาบาลตำบล คลองสวนหมาก (นครชุม) เป็นโรงเรียนหลังแรก โรงเรียนประชาบาลตำบล คลองสวนหมาก 1 (วัดท่าหมั่นแก้วปทุมฉนวน) เมื่ออาจารย์แก้วสึกออกไป ได้มีอาจารย์ปลั่ง ว่างลึก เป็นเจ้าอาวาส ทำความเจริญให้แก่วัดยิ่งขึ้น ส่วนทางทิศเหนือของลำคลองสวนหมาก มีวัดเดิมอยู่ก่อนแล้ว อยู่บริเวณที่คลองสวนหมาก ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำปิง ไม่ทราบประวัติว่าใครเป็นผู้สร้าง เรียกกันว่า “วัดสองพี่น้อง” ปัจจุบันคือวัดสว่างอารมณ์

ผู้เขียนสรุปได้ว่า เมื่อชุมชนเจริญขึ้นชาวบ้านจึงรวบรวมทุนทรัพย์เพื่อสร้างสำนักสงฆ์ขึ้น เรียกว่า วัด มีพื้นที่ประมาณ 4-5 ไร่ มีทำนน้ำที่มีต้นหมันขนาดใหญ่จึงเรียกว่า วัดท่าหมั่น หัวหน้าที่ก่อสร้างวัดนี้คือ อาจารย์ช่วย ซึ่งท่านได้บวชจนมรณภาพชาวบ้านจึงเก็บอัฐิถือเป็นสถูปไว้แต่ตอนนี้ได้รื้อถอนไปแล้ว ต่อมาได้มีอาจารย์มาเป็น อาจารย์วัดและซ่อมแซมวัดให้กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม ชาวบ้านจึงเปลี่ยนชื่อเป็นวัดท่าหมั่นแก้วปทุมฉนวน ต่อมาอาจารย์แก้วสึกออกไป ได้มีอาจารย์ปลั่ง ว่างลึก มาเป็นเจ้าอาวาส ส่วนทางทิศเหนือของลำคลองสวนหมาก ได้มีวัดอยู่แล้วเรียกว่าวัดสองพี่น้อง ปัจจุบันคือวัดสว่างอารมณ์

วัดสว่างอารมณ์สร้างอยู่ในที่ดินเดิมของวัดร้างชื่อ วัดสองพี่น้อง เพราะบริเวณบ้านปากคลองเหนือเดิม มีวัดอยู่วัดหนึ่ง ห่างจากวัดสองพี่น้องไปทางเหนือของลำคลองสวนหมาก ประมาณ 800 เมตรแต่อยู่ฝั่งตรงข้าม เป็นวัดกลางหมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 4 – 5 ไร่ มีทำนน้ำเป็นที่ขึ้น-ลงของล้อเกวียน ที่ลากเข็นข้าวจากนาแม่เก็บไว้ยังยั้งฉาง ที่ทำวัดนั้นมีต้นหมันใหญ่เป็นสัญลักษณ์ จึงได้ชื่อว่า “วัดท่าหมั่น”

ส่วนวัดสองพี่น้องนั้น มีความสัมพันธ์กับวัดท่าหมั่นอย่างใกล้ชิด เมื่อเดิมเป็นวัดร้าง ก็กลายเป็นที่หาของป่า ประเภทผักพื้นบ้านเห็ดและหน่อไม้ เป็นที่เผาศพและฝังศพ แล้วยังใช้เป็นที่พักค้างชั่วคราวของบริษัททำไม้ธัญญผลล่าช้า จำกั๊ด และช่างของชาวบ้าน ในเวลาที่นำช่างเข้าเมืองเพื่อเตรียมเสบียงอาหารก่อนเข้าไปทำงานในป่า

ผู้เขียนสรุปได้ว่า วัดสองพี่น้องเดิมเคยเป็นวัดร้าง จึงกลายเป็นที่หาของป่า เป็นที่เผาศพและฝังศพ แล้วยังใช้สำหรับพักค้างไว้ชั่วคราวของบริษัททำไม้ และช่างของชาวบ้านเวลาที่จะนำช่างเข้าเมืองเพื่อเตรียมอาหารก่อนเข้าป่า

ทั้งนี้ มีสตรีชาวมอญคนหนึ่งจากจังหวัดตากชื่อ แม่สายทอง ได้มาเป็นสะใภ้ของบ้านปากคลองเหนือ ในสกุลโตพุ่ม ได้นำพี่ชายซึ่งบวชเป็นพระ มาอยู่วัดสองพี่น้องด้วยองค์หนึ่ง ชื่อหลวงพ่อบุญมี โดยมีครอบครัวของน้องสาวเป็นโยมอุปฐาก หลวงพ่อบุญมี ได้สังเกตเห็นว่าภายในวัดมีจอมปลวกใหญ่มีลักษณะประหลาดคือดินหุ้มไม่มิด ทางด้านที่หันหน้าสู่คลองสวนหมาก มีเถาวัลย์ขนาดใหญ่รูกที่ปักคลุมอยู่ หลวงพ่อบุญมี จึงขอให้หลานชายซึ่งขณะนั้นเป็นกำนัน ชื่อกำนันชิน โตพุ่ม นำราษฎร และควาญช้างช่วยกันถางเถาวัลย์ออก ก็พบพระพุทธรูปแบบเชียงแสนขนาดใหญ่ หน้าตักกว้างประมาณ 2.87 เมตร สูงประมาณ 3 เมตร มีพุทธลักษณะงดงามยิ่ง (นับว่าเป็นหลักฐานสำคัญประกอบข้อเท็จจริงระหว่างความสัมพันธ์ของเมืองกำแพงเพชรกับหัวเมืองฝ่ายเหนือ) อยู่ภายในจอมปลวกนั้น และได้ทำลายกองดินที่หุ้มองค์พระออกทั้งหมด ชาวบ้านที่อยู่ตรงข้ามกับวัดท่าหมั่นก็เริ่มมาทำบุญที่วัดสองพี่น้องทำให้คลายความน่ากลัวจากการเป็นวัดร้างไปได้มาก แต่ก็ยังใช้เป็นที่พักเผาศพและฝังศพเหมือนเดิม

ต่อมาเมื่อปี 2490 น้ำคลองสวนหมากได้กัดเซาะตลิ่งบริเวณทำนน้ำของวัดท่าหมั่นเข้าไปเกือบถึงศาลาทางกรรมการวัดเห็นว่าเป็นอันตรายเพราะศาลาสร้างแบบตั้งเสาบนดิน ไม่ได้ฝังเสาแบบศาลาทัวไป จึงได้ย้ายศาลาไปยังวัดสองพี่น้อง โดยมี ส่างหม่อง พ่อค้าไม้อีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นคุณตาของตระกูลมากบุญชร ที่นครชุมในปัจจุบัน เป็นคู่เขยของพะไ้ และยังมีลูกสาวคนหนึ่งแต่งงานกับลูกชายแม่สายทอง เป็นแม่กองงานคุมราษฎร และควาญช้าง ทำการรื้อศาลาและผู้จัดการบริษัททำไม้ธัญญผลล่าช้า จำกั๊ด ชื่อ นายจุลินทร์ ล่าช้า เป็นผู้ออก

ค่าจ้างก่อสร้างใหม่ โดยนำช่างจากจังหวัดตากมาสร้าง ชาวบ้านปากคลองเหนือจึงย้ายไปทำบุญที่วัดสองพี่น้อง โดยเดินข้ามคลองในฤดูแล้งและใช้เรือถ่อ เรือพายในฤดูน้ำหลาก เปลี่ยนชื่อวัดสองพี่น้องเป็นวัดสว่างอารมณ์

วัดสว่างอารมณ์ มีหลวงพ่อบุญมี เป็นเจ้าอาวาสองค์แรก เพราะอาจารย์ปลั่ง วังลึก ได้ลาสิกขาบทเสียก่อนโรงเรียนวัดท่าหมื่นแก้วปทุมวาสน์ ได้ย้ายไปตั้งที่ใหม่ ปัจจุบันคือ โรงเรียนอนุบาลเมืองกำแพงเพชร (บ้านนครชุม) วัดท่าหมื่นจึงหมดความสำคัญลง ที่ดินของวัดอยู่ในความดูแลของวัดสว่างอารมณ์ ได้ให้เอกชนเช่าทำที่อยู่อาศัยและสร้างอาคารพาณิชย์ กลายเป็นส่วนหนึ่งของตลาดนครชุม (กาญจนา จันทร์สิงห์, 2549)

ผู้เขียนสรุปได้ว่า วัดสว่างอารมณ์มีหลวงพ่อบุญมีเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ส่วนโรงเรียนวัดท่าหมื่นแก้วปทุมวาสน์ ได้ย้ายไปตั้งที่ใหม่ ปัจจุบันคือโรงเรียนอนุบาลเมืองกำแพงเพชร (บ้านนครชุม) วัดท่าหมื่นจึงหมดความสำคัญลงที่ดินของวัดจึงอยู่ในความดูแลของวัดสว่างอารมณ์

ประวัติหลวงพ่อบุญมี ธมมสโร เจ้าอาวาสองค์แรกของวัดสว่างอารมณ์

จากประโยคที่ว่า “เนื้อเหมือนเนื้อ ถ้าไม่เอ็งก็เหมือนเนื้อกลางป่า เนื้อไม่เหมือนเนื้อ ถ้าเอ็ง ถ้าเผือกก็เหมือนเนื้ออาตมา” นี้คือวาตะของพระภิกษุชาวมอญ ที่มาจุดศรัทธาจากจังหวัดตากมาจำพรรษาที่วัดสองพี่น้องแห่งนี้ มีครอบครัวหนึ่ง น้องสาวชื่อ แม่สายทอง สะใภ้ของตระกูลโตพุ่ม เป็นโยมอุปัฏฐาก ท่านเป็นผู้สังเกตเห็นจอมปลวกประหลาดริมคลองสวนหมาก เมื่อถางแล้วก็พบวิหารคล้ายอุโมงค์ มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่ภายในต่อมาท่านได้เป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดสว่างอารมณ์ ท่านมีเมตตาสูง ในสมัยของท่านนั้น โรงครัวจะมีอาหารสำหรับคนเดินทางไม่เคยขาด และท่านมีญาณถึงขั้นวาโยกสิณ เรื่องจริงมีว่า ในปี 2485 ไฟไหม้ตลาดนครชุมลามมาตามบ้านเรือนริมคลอง ถึงบ้านเลขที่ 059 ท่านได้ไปเพ่งกสิณใกล้บริเวณนั้น โบกพัดในมือ 3 ครั้ง ลมก็เปลี่ยนทิศ ไฟก็หยุดลุกลาม ท่านมรณภาพในท่านั่งสมาธิ เมื่อมีการมาบิณฑบาตหรือพิธีกรรมเหมือนของท่านที่ทำแจกในงาน ก็มีพุทธคุณแคล้วคลาด ปลอดภัยอีกด้วย (วัดสว่างอารมณ์, 2563)

ผู้เขียนสรุปได้ว่า หลวงพ่อบุญมี คือ พระภิกษุชาวมอญ ที่จุดศรัทธาจากจังหวัดตากแล้วได้มาจำพรรษาที่วัดสองพี่น้อง ท่านได้สังเกตเห็นจอมปลวกขนาดใหญ่ที่ริมคลองสวนหมาก จึงใช้ให้ชาวบ้านไปถางและพบวิหารคล้ายอุโมงค์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 หลวงพ่อบุญมี ธมมสโร เจ้าอาวาสองค์แรกของวัดสว่างอารมณ์

ความเป็นมาของหลวงพ่อบุญมี

หลวงพ่อบุญมีเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น หลวงพ่อบุญมี พระพุทธรูปสมัยเชียงแสนองค์หนึ่งมา พบที่วัดสว่างอารมณ์ กำแพงเพชร เป็นพระพุทธรูปสำคัญที่สุดองค์หนึ่งในจังหวัดกำแพงเพชร ศิลปะเชียงแสนสิ่งหนึ่ง แต่ที่มีลักษณะคล้ายสิ่งสามซึ่งอาจจะเกิดจากการบูรณะ หลวงพ่อบุญมีเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในวิหารริมคลองสวนหมาก

มีข้อสันนิษฐานมากมาย ว่าท่านเสด็จมาอยู่ในกำแพงเพชรได้อย่างไร เพราะกำแพงเพชรมิได้อยู่ในสมัยเชียงแสน ข้อสันนิษฐานที่พิสดาร คือเมื่อคราวพระเจ้าชัยศิริ โอรสของพระเจ้าพรหมมหาราช อพยพผู้คนมาตั้งเมืองแปบ เขตเมืองกำแพงเพชร ในราวพุทธศักราช 1600 อาจจะนำหลวงพ่อบุญมีมาเป็นมิ่งขวัญด้วย แต่พุทธลักษณะน่าจะเป็นเชียงแสนสิ่งหนึ่ง (อาจจะบูรณปฏิสังขรณ์ภายหลัง ทำให้พุทธลักษณะเปลี่ยนไป ข้อสันนิษฐานข้อที่สองคือ เมื่อพระเจ้าชัยศิริ มาสร้างเมืองแปบ ในเขตกำแพงเพชร ได้สร้างหลวงพ่อบุญมีขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของพระสมัยเชียงแสนที่ปากคลองสวนหมาก

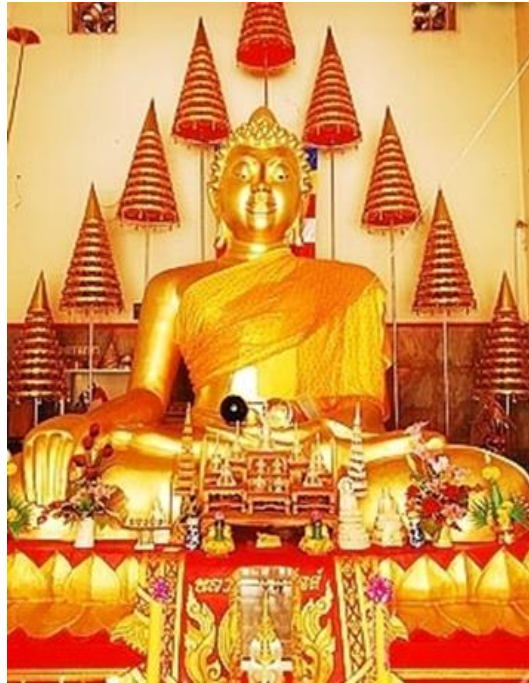
ผู้เขียนสรุปได้ว่า มีข้อสันนิษฐานมากมายว่า หลวงพ่อบุญมีมาอยู่ที่กำแพงเพชรได้อย่างไร เพราะกำแพงเพชรมิได้อยู่ในสมัยเชียงแสน ข้อสันนิษฐานแรกคือเมื่อพระเจ้าชัยศิริ อพยพคนมาตั้งเมืองแปบที่เมืองกำแพงเพชร เมื่อพุทธศักราช 1600 อาจจะนำหลวงพ่อบุญมีมาเป็นมิ่งขวัญด้วย ข้อสันนิษฐานข้อที่สองคือ เมื่อพระเจ้าชัยศิริมาสร้างเมืองแปบ จึงได้สร้างหลวงพ่อบุญมีขึ้น

หลวงพ่อบุญมีเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ หน้าตักกว้าง 2 เมตร สูงกว่า 3 เมตร ปางมารวิชัย ขัดสมาธิราบ พระองค์อวบอ้วน พระอุระนูน ชายสังฆาฏิ อยู่บริเวณพระนาภี พระพักตร์กลมสั้น พระขนงโค้ง พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์เล็ก พระหนุเป็นปม เส้นพระศกใหญ่ ฐานมีบัวรอง ทั้งบัวคว่ำและบัวหงาย ฐานจมอยู่ระดับเดียวกับพระเจ้านครหลวงวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา (ศรีศักร วัลลิโภดม) งดงามอย่างที่สุด

ผู้เขียนข้อมูลสรุปได้ว่า หลวงพ่อบุญมีมีหน้าตักกว้าง 2 เมตร สูงกว่า 3 เมตร เป็นปางมารวิชัย ขัดสมาธิราบ พระองค์อวบอ้วน พระอุระนูน ชายสังฆาฏิ อยู่บริเวณพระนาภี พระพักตร์กลมสั้น พระขนงโค้ง พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์เล็ก พระหนุเป็นปม เส้นพระศกใหญ่ ฐานมีบัวรอง ทั้งบัวคว่ำและบัวหงาย

หลวงพ่อบุญมีและหลวงพ่อบุญมี อติเตจ้าวาสวัดสว่างอารมณ์ ได้เล่าให้ฟังว่า แต่เดิมหลวงพ่อบุญมีอยู่ริมคลองสวนหมาก พบในลักษณะคล้ายจอมปลวกขนาดใหญ่มีลักษณะประหลาด คือมีลักษณะดินหุ้มไม่มิด ทางด้านที่หันหน้าสู่คลองสวนหมากมีเสาวัลย์ขนาดใหญ่รทึบปกคลุมอยู่ หลวงพ่อบุญมีจึงขอให้หลานชายซึ่งขณะนั้นเป็นกำนัน ชิน โด่พุ่ม นาราชภูร และควาญช้าง ช่วยกันถ่างเสาวัลย์ออก จึงพบพระพุทธรูปแบบเชียงแสนขนาดใหญ่ เห็นพระพักตร์เหมือนอยู่ในอุโมงค์ จึงเรียกกันว่าหลวงพ่อบุญมี สันนิษฐานว่าคงหลบพม่าที่มาตีเมืองในสมัยนั้น หรือปาฏิหาริย์ของท่านก็ไม่อาจทราบได้ หลังจากนั้นได้ทำวิหารถวายหลวงพ่อบุญมี ปิดทองหลวงพ่อบุญมีใหม่ทั้งองค์

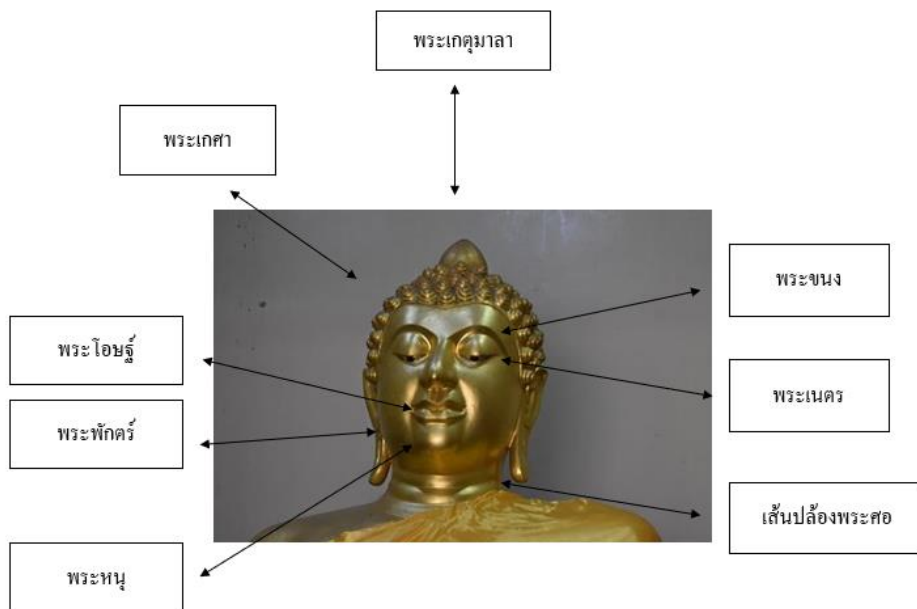
หลวงพ่อบุญมีเล่าต่อไปว่า พระพุทธรูปหลวงพ่อบุญมีนี้ศักดิ์สิทธิ์นัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการที่ขอในเรื่องการสอบบรรจุศึกษาต่อ โดยมักจะแก้บนด้วยพวงมาลัยทั้งสดและแห้ง มีผู้ประสบความสำเร็จบ่อยครั้ง หลวงพ่อบุญมีเป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่และสำคัญที่สุดองค์หนึ่งในเมืองกำแพงเพชร มีพุทธลักษณะที่งดงามหาที่เปรียบมิได้ ถ้าหากกำแพงเพชรควรจะได้มีโอกาสไปสักการบูชาหลวงพ่อบุญมีจะเป็นสิริมงคลต่อตนเองอย่างที่สุด ชาวปากคลองสวนหมากเชื่อว่า ในองค์หลวงพ่อบุญมีประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ เล่ากันว่าวันดีคืนดีพระบรมสารีริกธาตุจะแสดงปาฏิหาริย์เป็นดวงไฟกลมโต ลอยวนรอบวิหารหลวงพ่อบุญมี ปัจจุบันนี้หลวงพ่อบุญมีได้รับเลือกจากชมรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ให้เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัดกำแพงเพชร (สันติ อภัยราช, 2558) ดังภาพที่ 2

ภาพที่) หลวงพ่ออุโมงค์ 2 สันติ อภัยราช(2549 ,

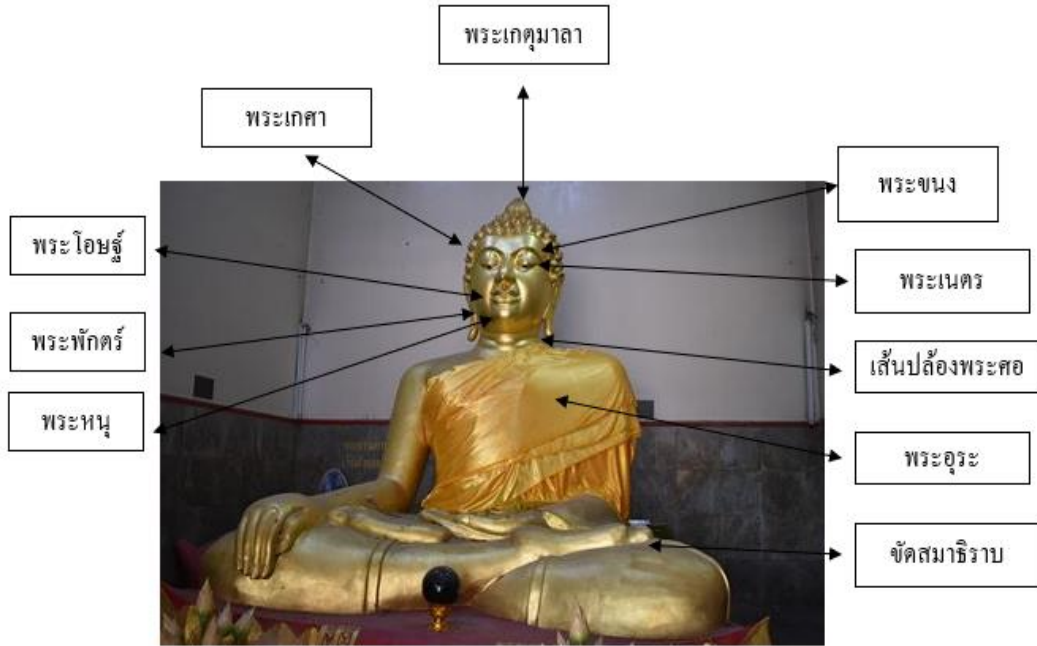
ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

มีพระเกศาเป็นก้นหอย พระเกตุมาลาเป็นดอกบัวตูม พระพักตร์ค่อนข้างกลม พระขนงโค้ง พระเนตรโต เหลือบต่ำ พระโอษฐ์เล็ก พระหนุเป็นปม มีเส้นปล้องพระศอสามเส้น ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 หลวงพ่ออุโมงค์

พระอุระนนุ ครองจีวรห่มเฉียงไปทางด้านขวา ขัดสมาธิราบ ฐานมีบัวรอง ทั้งบัวคว่ำและบัวหงาย ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 หลวงพ่ออุโมงค์

หลวงพ่อกุโฆงค์เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ หน้าตักกว้าง 2 เมตร สูงกว่า 3 เมตร ขัดสมาธิราบ พระองค์อวบอ้วน พระอุระนนุ ชายสังฆาฏิ อยู่บริเวณพระนาภี พระพักตร์กลมสั้น พระขนงโก่ง พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์เล็ก พระหนุเป็นปม เส้นพระศกใหญ่ ฐานมีบัวรอง ทั้งบัวคว่ำและบัวหงาย ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 หลวงพ่อกุโฆงค์

วิธี/ขั้นตอน/กระบวนการในการสักการะ

เข้าไปในวิหารหลวงพ่ออุโมงค์ จะพบกับจุดกราบไหว้ หน้าหลวงพ่ออุโมงค์องค์จำลอง โดยการกราบไหว้หรือสักการะจะใช้รูปทั้งหมด 3 ดอก และกล่าวคาถาบูชาหลวงพ่ออุโมงค์ จะมีคาถาบูชาหลวงพ่ออุโมงค์อยู่ด้านหน้าของหลวงพ่ออุโมงค์ หรือ คนส่วนมากจะกราบไหว้ บูชา ขอพรหลวงพ่ออุโมงค์ด้วยพวงมาลัย ดอกไม้สด หรือพวงมาลัยดอกไม้แห้ง

บทสรุป

ความเป็นมาของวัดสว่างอารมณ์ พบว่าวัดสว่างอารมณ์ตั้งอยู่ที่คลองสวนหมาก เป็นวัดที่มีศิลปะแบบพม่าผสมไทย ที่วัดสว่างอารมณ์มีหลวงพ่ออุโมงค์เป็นพระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดในกำแพงเพชร วัดสว่างอารมณ์เดิมแล้ว คือวัดร้างชื่อวัด สองพี่น้อง จนมีสตรีชาวมอญคนหนึ่งมาจากตาก ชื่อแม่สายทอง ได้มาเป็นสะใภ้ที่ปากคลองเหนือและได้นำพี่ชายที่บวชเป็นพระมาอยู่ที่วัดสองพี่น้อง ชื่อหลวงพ่อบุญมี เมื่อปี 2490 นี้ได้เซาะตลิ่งของวัดท่าหมั้น กรรมการวัดจึงย้ายศาลาวัดท่าหมั้นมาไว้ที่วัดสองพี่น้อง ชาวบ้านจึงช่วยกันสร้างศาลาและชาวบ้านจึงย้ายมาทำบุญที่วัดสองพี่น้องและได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นวัดสว่างอารมณ์ โดยมีหลวงพ่อบุญมีเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ประวัติหลวงพ่อบุญมี ธมมสโร เจ้าอาวาสองค์แรกของวัดสว่างอารมณ์ พบว่า หลวงพ่อบุญมีคือพระภิกษุชาวมอญที่มาจากจังหวัดตาก แล้วมาจำพรรษาที่วัดสองพี่น้อง และท่านได้สังเกตจอมปลวกขนาดใหญ่ที่มีลักษณะแปลก ๆ จึงให้ชาวบ้านถางออกและพบกับหลวงพ่ออุโมงค์ ความเป็นมาของหลวงพ่ออุโมงค์ พบว่า หลวงพ่ออุโมงค์เป็นพระพุทธรูปเชียงแสน ถูกพบที่วัดสว่างอารมณ์ มีสองข้อสันนิษฐานว่าท่านได้มาอยู่ที่กำแพงเพชรได้อย่างไร ซึ่งข้อสันนิษฐานแรกคือ เมื่อพระเจ้าชัยสิริอภัยพยุพผู้คนมาสร้างเมืองแปบ ในราวพุทธศักราช 1600 อาจจะนำหลวงพ่ออุโมงค์มาด้วย ข้อสันนิษฐานที่สองคือ เมื่อพระเจ้าชัยศิริมาสร้างเมืองแปบได้สร้างหลวงพ่ออุโมงค์ขึ้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรม พบว่า หลวงพ่ออุโมงค์เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ หน้าตักกว้าง 2 เมตร สูงกว่า 3 เมตร ชัดสมาธิราบ พระองค์อวบอ้วน พระอุระนูน ชายสังฆาฏิ อยู่บริเวณพระนาภี พระพักตร์กลมสัน พระขนงโก่ง พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์เล็ก พระหนุเป็นปม เส้นพระศกใหญ่ ฐานมีบัวรอง ทั้งบัวคว่ำและบัวหงายวิธี/ขั้นตอน/กระบวนการในการสักการะ พบว่าคนส่วนใหญ่จะนิยมมากราบไหว้และขอพรเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องค้าขาย เรื่องการเรียน การบูชาขอพร ผู้คนมักจะใช้พวงมาลัยดอกไม้สด หรือพวงมาลัยดอกไม้แห้ง มาบูชาหลวงพ่ออุโมงค์

บรรณานุกรม

- กาญจนา จันทร์สิงห์. (2549). *วัดสว่างอารมณ์*. เข้าถึงได้จาก https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=286&code_db=610009&code_type=01
- วัดสว่างอารมณ์. (2563). *แผ่นพับโฆษณาและประชาสัมพันธ์วัดสว่างอารมณ์*. กำแพงเพชร.
- สันติ อภัยราช, (2549). *หลวงพ่ออุโมงค์ วัดสว่างอารมณ์*. เข้าถึงได้จาก https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1423&code_db=610012&code_type=01
- . (2558). *หนังสืออาจารย์สันติ*. เข้าถึงได้จาก http://sunti-apairach.com/book/AllBookshowSec1_01.php

ตัวอย่างการอ้างอิง

การอ้างอิงเอกสาร

1. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี โดยระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าเอกสารไว้ข้างหลังของข้อความที่ต้องการอ้างอิง

2. การอ้างอิงท้ายบทความ ให้ระบุเอกสารที่ใช้อ้างอิงไว้ท้ายบทความ โดยเรียงตามลำดับตัวอักษรใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงตามระบบ APA Style 6th ed. ต่อไปนี้

รูปแบบ	อ้างอิงจาก		รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ท้ายเล่ม)
	หน้าข้อความ	หลังข้อความ	
หนังสือทั่วไป			
รูปแบบ	/ชื่อ/นามสกุลผู้แต่ง/ (ปี พิมพ์) Surname (Date, pp.)	/(ชื่อ/นามสกุลผู้แต่ง/ ปี พิมพ์,/หน้า/... ระบุเลข หน้าที่ อ้างอิง) /(Surname,/Date,/ pp.)	ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์ ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป). สถานที่//////// พิมพ์: สำนักพิมพ์. Author. (Year). Title of book. (Edition). City, State abbreviation /////////or Country of publication: Publisher. *เครื่องหมาย / Space Bar แทนการเว้นวรรค 1 ครั้ง
ตัวอย่าง ผู้แต่ง/ Author 1 คน	จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555, หน้า 116) Tracy (2014, pp. 54-55)	(จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2555, หน้า 116) (Tracy, 2014, pp. 54-55)	จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). <i>การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา</i> . กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Tracy, B. (2014). <i>Leadership</i> (2nd ed.). New York: American Management Association.
2 คน	ชลลดา มงคลวนิช และ วัตนาภรณ์ชาติวงศ์ [2551, หน้า 43)	(ชลลดา มงคลวนิช และ วัตนาภรณ์ชาติวงศ์, 2557, หน้า 43)	ชลลดา มงคลวนิช และ วัตนาภรณ์ชาติวงศ์. (2557). ภาพลักษณ์ชนมไทยในสายตาของเยาวชนไทย. <i>กระแสนวัฒนธรรม CULTURAL APPROACH</i> , 15(21), 39-50.
3-6 คน	การอ้างอิงครั้งแรก สุวารี เจริญมุขยพันธ์, ถาวร สกุกพาณิชย์, พัทณี ธรรมวันนา, อนุชิต สว่างแจ้ง และ ณัฐธิดา สุขเรืองรอง (2556, หน้า 27-29)	การอ้างอิงครั้งแรก (สุวารี เจริญมุขยพันธ์, ถาวร สกุกพาณิชย์, พัทณี ธรรมวันนา, อนุชิต สว่างแจ้ง และ ณัฐธิดา สุขเรืองรอง, 2556, หน้า 27-29)	สุวารี เจริญมุขยพันธ์, ถาวร สกุกพาณิชย์, พัทณี ธรรมวันนา, อนุชิต สว่างแจ้ง และ ณัฐธิดา สุขเรืองรอง. (2556). <i>การศึกษาสถานการณ์การให้บริการ สุขภาพกับชาวกัมพูชาที่ชายแดนไทย-กัมพูชา: กรณีศึกษา จังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด กระทรวงสาธารณสุข ปี 2556</i> . นนทบุรี: สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันสุขภาพไทย.

รูปแบบ	อ้างอิงจาก		รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ท้ายเล่ม)
	หน้าข้อความ	หลังข้อความ	
3-6 คน (ต่อ)	Buonora, Chiavarini, Salmasi, Giaimo, & Minelli (2013)	(Buonora, Chiavarini, Salmasi, Giaimo, & Minelli, 2013)	Buonora, N., Chiavarini, M., Salmasi, L., Giaimo, M. D., & Minelli, L.,(2013). Impact of immigration on burden of Tuberculosis in Umbria: A low- incidence Italian region with high immigrants rates. <i>Journal of Preventive Medicine and Hygiene</i> , 54(1), 29-34.
	การอ้างอิงครั้งต่อมา สุวาริ เจริญมุขยพันธ์ และคนอื่น ๆ, 2556) Buonora et al. (2013)	การอ้างอิงครั้งต่อมา (สุวาริ เจริญมุขยพันธ์ และคนอื่น ๆ, 2556) (Buonora et al., 2013)	
มากกว่า 6 คน	ปรีดา อุ่นเรือน และ คนอื่น ๆ (2553) Crawley et al. (2015)	(ปรีดา อุ่นเรือน และ คนอื่น ๆ, 2553) (Crawley et al., 2015)	ปรีดา อุ่นเรือน, สมชาย ตระกูลกิจ, ไพบุลย์ ใจดี, วัฒนา เกียรติรัตน์, สุวรรณ เปี่ยมไสว, วิไลพร คล่องการเรียน, ... บังอร กนกงาม. (2553). <i>การจัดการ ระบบ สารสนเทศสำหรับ CEO (พิมพ์ครั้งที่ 3)</i> . กรุงเทพฯ: ซีอีโอเพรส. Crawley, R. B., Dockery, L. M., Branson, T. S., Carmichael, L. E., Carson, J. c., Findlay, A. F.,... Smith, D. M. (2015). <i>Manor houses of the early 1900s</i> . London, England: Taylor & Francis.
ผู้แต่ง เป็นกลุ่ม บุคคล หรือ นิติ บุคคล	สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว., 2557, หน้า 70-71) World Health Organization (WHO, 2013, pp. 37-38)	(สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย [สกว.], 2557, หน้า 70-71) (World Health Organization [WHO], 2013, pp. 37-38)	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2557). นักวิจัย สกว. คิดสูตรอัลลอยผลิต ชิ้นส่วนข้อต่อเครื่องบิน. <i>Update</i> , 29(352), 70-71. World Health Organization. (2013). <i>World health statistics 2013</i> . Geneva, Switzerland: Author.
	การอ้างอิงครั้งต่อมา สกว. (2557, หน้า 70-71) WHO (2013, pp. 118-119)	การอ้างอิงครั้งต่อมา (สกว., 2557, หน้า 70-71) (WHO, 2013, pp. 118-119)	ผู้แต่งเป็นกลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคล ได้แก่ หน่วยงาน ราชการ หรือ กลุ่มบุคคล การอ้างอิงครั้งแรก ใช้ชื่อเต็มส่วน การอ้างอิงครั้งต่อไปใช้ชื่อ อักษรย่อ

รูปแบบ	อ้างอิงจาก		รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ท้ายเล่ม)
	หน้าข้อความ	หลังข้อความ	
ผู้แต่งมี ฐานันดร ศักดิ์, บรรดา ศักดิ์, สมณ ศักดิ์	เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ (2557) ลักษณาจันทร์ เลาหพันธ์, คุณหญิง (2554) พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ปยุตโต) (2556)	(เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ, 2557) (ลักษณาจันทร์ เลาหพันธ์, คุณหญิง, 2554) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ปยุตโต), 2556)	เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2557). <i>อันมีทิพเนตรส่องไป</i> . กรุงเทพฯ: ไชเบอร์ พริ้นท์กรุ๊ป. ลักษณาจันทร์ เลาหพันธ์, คุณหญิง. (2554). มหาวิทยาลัยไทยกับการก้าวเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน. <i>ข่าวสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล</i> , 37(3), 6-12. พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ปยุตโต). (2556). <i>ปรัชญา การศึกษาของไทยภาค พุทธธรรม: แขนงนำการศึกษา</i> . กรุงเทพฯ: ผลิตัมม์.
ผู้รวบรวม/ บรรณา ธิการ	ใช้รูปแบบเดียวกับ ผู้แต่ง 1 คน		พงศธร พคชเสรี, ธันดา ตระการวณิช และ เกียรติศักดิ์ วาริแสงทิพย์. (บ.ก.). (2557). <i>Nephrology board review 2014</i> . กรุงเทพฯ: สมาคมโรคไตแห่ง ประเทศไทย. Murthy, S. N. (Ed.). (2011). <i>Dermatokinetics of therapeutic agents</i> . Boca Raton, NM: CRC Press.
ผู้แต่งใช้ นามแฝง	ใช้รูปแบบเดียวกับ ผู้แต่ง 1 คน		ส. ปลายน้อย. (2559). <i>ขุนนางสยาม ประวัติศาสตร์ "ข้าราชการ" ทหารและพลเรือน</i> (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน.
หนังสือ ไม่ปรากฏ ชื่อผู้แต่ง	อุตสาหกรรมอัญมณี (2553)	(อุตสาหกรรมอัญมณี, 2553)	<i>อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทยกับผลกระทบ จากวิกฤตหนี้สาธารณะในสหภาพยุโรป</i> . (2553). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและ เครื่องประดับแห่งชาติ.
ชื่อผู้แต่ง และปีที่ พิมพ์ เหมือนกัน แต่ต่าง ชื่อเรื่อง	สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551 ก) สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551 ข)	(สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551 ก) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551 ข)	สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551 ก). <i>ทฤษฎีและกลยุทธ์การ พัฒนาสังคม</i> . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551 ข). <i>สังคมวิทยาองค์การ</i> . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กรณีภาษาต่างประเทศใช้ a, b ตามหลัง ค.ศ.			

รูปแบบ	อ้างอิงจาก		รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ท้ายเล่ม)
	หน้าข้อความ	หลังข้อความ	
หนังสือแปล			
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		คอตเลอร์, พิเลิป และ เสจิตต์, อีโอดอร์. (2557). <i>การบริหารการตลาด</i> [Harvard business review on reinventing your marketing] (ณัฐยา สันตระการผล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
การอ้างอิงเอกสารวิทยุภูมิ (อ้างถึงใน)			
ตัวอย่าง	Bazzano (2011 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556, หน้า 47) Bennett (2000 as cited in Stone, 2013)	(Bazzano, 2011 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556, หน้า 47) (Bennett, 2000 as cited in Stone, 2013)	วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). <i>กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณีที่คณะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21</i> . กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ. Stone, R. J. (2013). <i>Managing human resources</i> (4th ed.). Milton, Australia: Wiley.
บทความในหนังสือ หรือ บทในหนังสือและรายงานการประชุม			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ชื่อผู้แต่งบทความหรือบท. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความหรือบท. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก. หรือ Ed. หรือ Eds.), ชื่อหนังสือ (เลขหน้า). สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ประยูร ศรีประสาธน์. (2555). <i>แผนพัฒนาการศึกษาไทย. ใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตศึกษา. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, ประมวลสารนโยบายและการวางแผนการศึกษา หน่วยที่ 6-9 (เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 8, หน้า 285- 392). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.</i> จันทร์เอื้อ เขาวนัฎฐิ. (2557). <i>องค์ประกอบการสื่อสาร การดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจพลังงานและสาธารณูปโภค. ใน วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (บ.ก.), รายงานการประชุม การประชุมวิชาการ บัณฑิตศึกษา ระดับชาติ ครั้งที่ 5 (หน้า 3-16 - 3-24). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.</i>

รูปแบบ	อ้างอิงจาก		รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ท้ายเล่ม)
	หน้าข้อความ	หลังข้อความ	
รายงานการวิจัย			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง (รายงานการวิจัย). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ชนิตา รักษ์พลเมือง. (2551). การส่งเสริมทรัพยากรพลังงานทางปัญญาใน สถาบันการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
วิทยานิพนธ์			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ผู้แต่ง. (ปี,พิมพ์). ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาตรีหรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา.
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		สุเมธ แสงนิมมล. (2556). ต้นแบบการบริหารจัดการขององค์กรบางส่วน ท้องถิ่นในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม. Bowler, N. (2010). Prisoners' mental state: A psychosocial perspective (Unpublished doctoral dissertation). Swansea University, Swansea.
ราชกิจจานุเบกษา			
รูปแบบ	ชื่อพระราชบัญญัติ (ปีพิมพ์)	(ชื่อพระราชบัญญัติ, ปีพิมพ์)	ชื่อพระราชบัญญัติ. (ปีพิมพ์, วันที่/เดือน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่... ตอนที่..., หน้า...-
รูปแบบ	พระราชบัญญัติ มาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 (2559)	(พระราชบัญญัติ มาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559, 2559)	พระราชบัญญัติ มาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559. (2559, 29 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 38 ก, หน้า 39-48.

รูปแบบ	อ้างอิงจาก		รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ท้ายเล่ม)
	หน้าข้อความ	หลังข้อความ	
สิทธิบัตร			
รูปแบบ	ชื่อนามสกุลผู้ประดิษฐ์ (ปีที่อนุมัติสิทธิบัตร)	(ชื่อนามสกุลผู้ประดิษฐ์, ปีที่อนุมัติสิทธิบัตร)	ชื่อผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์. (ปีที่อนุมัติสิทธิบัตร). <i>ชื่อสิทธิบัตร</i> . สิทธิบัตรไทย เลขที่....
ตัวอย่าง	วุฒิรัตน์ คงรัตนประเสริฐ (2552)	(วุฒิรัตน์ คงรัตนประเสริฐ, 2552)	วุฒิรัตน์ คงรัตนประเสริฐ. (2552). <i>เครื่องและวิธีการตรวจหาความอ่อนแก่ของทุเรียนแบบไม่ทำลายโดยใช้การสั่นสะเทือน</i> . สิทธิบัตรไทย เลขที่ 26476.
บทความวารสาร/นิตยสาร			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. <i>ชื่อวารสาร</i> , ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า. ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. <i>ชื่อนิตยสาร</i> , ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2557). การพัฒนาแนวทางการรับรองมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู. <i>วารสารครุศาสตร์</i> , 42(2), 31-52.
บทความที่ไม่มีชื่อผู้แต่ง			
รูปแบบ	“ชื่อบทความ” (ปีพิมพ์, เลขหน้า)	(“ชื่อบทความ,” ปีพิมพ์, เลขหน้า)	ชื่อบทความ. (ปีพิมพ์). <i>ชื่อวารสาร</i> , ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.
ตัวอย่าง	“นวัตกรรมดิจิทัลยุค Thailand 4.0,” (2560, หน้า 71)	(“นวัตกรรมดิจิทัลยุค Thailand 4.0,” 2560, หน้า 71)	นวัตกรรมดิจิทัลยุค Thailand 4.0 โฉมใหม่ของบริการเหนือระดับ. (2560). <i>วารสารยุคธรรม</i> , 17(1), 70-71.
หนังสือพิมพ์			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์, วัน เดือน). ชื่อบทความ. <i>ชื่อหนังสือพิมพ์</i> , หน้า.
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		สมหมาย จันทรเรือง. (2559, 21 ธันวาคม). กฎมณเฑียรบาล. <i>มติชน</i> . หน้า 15.

รูปแบบ	อ้างอิงจาก		รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ท้ายเล่ม)
	หน้าข้อความ	หลังข้อความ	
แผ่นพับ/จุลสาร/สูจิบัตร			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง [แผ่นพับ/จุลสาร/สูจิบัตร]. สถานที่พิมพ์: ผู้แต่ง
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. คณะแพทยศาสตร์. ภาควิชาศัลยศาสตร์. (2552). <i>มารู้จักมะเร็งลำไส้ใหญ่และลำไส้ตรง...กันเถอะ</i> [แผ่นพับ]. สงขลา: ผู้แต่ง.
โสตทัศนวัสดุหรือสื่อวิทยุโทรทัศน์			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง. [ประเภทสื่อ]. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ประสาน อิงคนันท์. (ผู้จัดรายการ). (2551, 3, 10 ธันวาคม). <i>ต้นทุนชีวิตกำไร สังคม [แผ่นดินไทย]</i> . กรุงเทพฯ: ทีวีไทย ทีวีสารานณะ (ช่อง 11). ชาติรีเฉลิม ยุคล, ม.จ. (ผู้กำกับ). (2550). <i>ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช</i> [ภาพยนตร์]. กรุงเทพฯ: พรีเมียมเรคคอร์ด.
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์			
ข้อมูลจากเว็บไซต์/วิกิพีเดีย			
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง (ปีที่จัดทำ)	(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่จัดทำ)	ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. เข้าถึงได้จาก http://www . (ใช้คำว่า เข้าถึงได้จากสำหรับเอกสารภาษาไทย และคำว่า Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)
ตัวอย่างเว็บไซต์	กระทรวงพาณิชย์ (2559) World Health Organization (2014)	(กระทรวงพาณิชย์, 2559) (World Health Organization, 2014)	กระทรวงพาณิชย์. (2559). <i>สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย</i> . เข้าถึงได้จาก www2.ops3.moc.go.th World Health Organization. (2014). <i>Pneumonia</i> . Retrieved from http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs331/en/
ตัวอย่างวิกิพีเดีย	วิกิพีเดีย (ม.ป.ป.) Wikipedia (n.d.)	(วิกิพีเดีย, ม.ป.ป.)	วิกิพีเดีย. (ม.ป.ป). สยาม. วันที่สืบค้น 13 มิถุนายน 2560, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A1

รูปแบบ	อ้างอิงจาก		รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ท้ายเล่ม)
	หน้าข้อความ	หลังข้อความ	
ตัวอย่าง	Wikipedia (n.d.)	(Wikipedia, n.d.)	Wikipedia. (n.d.). Quality assurance. Retrieved June 13, 2560, from https://en.wikipedia.org/wiki/Quality_assurance
สารสนเทศประเภท Press Release รายงานประจำปี ไฟล์ประเภท PowerPoint, Blog post, Online Video, Audio Podcast, facebook post, Twitter post เป็นต้น			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับเว็บไซต์		ชื่อผู้เขียน. (ปี,วันที่/เดือน). ชื่อเรื่อง. [รูปแบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์]. เข้าถึงได้จาก หรือ Retrieved from/URL หรือเว็บไซต์ของข้อมูล
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับเว็บไซต์		ชาญณรงค์ ราชนวันน้อย. (2552, 15 มีนาคม). ศัพท์บัญญัติการศึกษา. [เว็บบล็อก]. เข้าถึงได้จาก http://www.sornor.org/
บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารที่เผยแพร่ทั้งฉบับพิมพ์และรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้าที่ปรากฏ. (ใช้คำว่า [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์] สำหรับเอกสารภาษาไทย และคำว่า [Electronic version] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		เจษฎา นกน้อย และ วรณภรณ์ บริพันธ์. (2552). การตลาดทางอินเทอร์เน็ต: โอกาส ทางเลือกและความท้าทาย [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. วารสารบริหารธุรกิจ, 32(121), 34-52.
บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งไม่มีการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า-เลขหน้า. doi: xxxx
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		Roger L. C. & Richard, L. H. (2010). Calcium-Permeable AMPA receptor dynamics mediate fear, memory erasure. Science, 330(6007), 1108-1112. doi:10.1126/science.U95298

รูปแบบ	อ้างอิงจาก		รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ท้ายเล่ม)
	หน้าข้อความ	หลังข้อความ	
บทความที่สืบค้นได้จากวารสารอิเล็กทรอนิกส์			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่)/ เลขหน้า-เลขหน้า. URL ของวารสาร
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		Cadigan, J., Schmitt, p., Shupp, R., & Swope, K. (2011, January). The holdout problem and urban sprawl: Experimental evidence. <i>Journal of Urban Economics</i> . 69(1), 72. Retrieved from http://journals.elsevier.com/00941190/journal-of-urban-economics/
สารสนเทศประเภทสารานุกรม พจนานุกรม หนังสือคู่มือ			
รูปแบบ	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อผู้แต่ง (บรรณาธิการ.), ชื่อหนังสือ (ครั้งที่พิมพ์), เลขหน้าที่ปรากฏบทความจากหน้าใดถึงหน้าใด สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
ตัวอย่าง	ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป		Hanegraaff, พ. (2005). New Age movement. In L. Jones (Ed.), <i>Encyclopedia of religion</i> . Retrieved from http://find.galegroup.com/gvrl/
เอกสารหรือสารสนเทศ ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์/สำนักพิมพ์ หรือไม่ปรากฏปีที่พิมพ์			ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [ท.ป.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [ท.ด.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ
การแสดงสด			
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง (ปีที่จัดทำ)	(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่จัดทำ)	ชื่อผู้แต่ง. (ผู้ออกแบบหรือผู้เขียนบทหรือผู้กำกับ) (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง. [ประเภทสื่อ]. สถานที่แสดง: สำนักพิมพ์หรือชื่อสถานที่แสดง.
ตัวอย่าง	เรขินพัศ ภาสกรณ (2558)	(เรขินพัศ ภาสกรณ, 2558)	เรขินพัศ ภาสกรณ. (ผู้ออกแบบและผู้กำกับ). (2558, 27 พฤษภาคม). การแสดงต่อหน้า พระพักตร์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี งานคืนสู่เหย้าเฝ้าฯ ทูลกระหม่อมอาจารย์. [ละครเวที]. กรุงเทพฯ: โรงเรียนนายร้อย จปร.

รูปแบบ	อ้างอิงจาก		รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ท้ายเล่ม)
	หน้าข้อความ	หลังข้อความ	
การติดต่อสื่อสารส่วนบุคคล			
ตัวอย่าง	<p>ณัฐพงษ์ จารุวรรณพงศ์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 สิงหาคม 2559)</p> <p>ณัฐพงษ์ จารุวรรณพงศ์ (การสัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2559)</p> <p>G. A. Smith (Interview, October 5, 2012)</p> <p>G. A. Smith (personal communication, October 5, 2012)</p>	<p>(ณัฐพงษ์ จารุวรรณพงศ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 สิงหาคม 2559)</p> <p>(ณัฐพงษ์ จารุวรรณพงศ์, การสัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2559)</p> <p>(G. A. Smith, Interview, October 5, 2012)</p> <p>(G. A. Smith, personal communication, October 5, 2012)</p>	<p>การติดต่อสื่อสารส่วนบุคคล ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหา โดยไม่ต้องลงรายการในบรรณานุกรม</p>

หมายเหตุ: 1) ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนาม ฐานันดรศักดิ์ให้นำไปใส่ท้ายชื่อโดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อกับราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม

2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ใส่ชื่อทั้งสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับเอกสารภาษาไทย และใช้เครื่องหมายสำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ระหว่างคนที่ 1 และคนที่ 2 โดยเว้น 1 ระยะก่อนและหลัง

3) ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อสกุล ตามด้วยตัวอักษรย่อชื่อต้นโดย เว้น 1 ระยะ และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) ทั้งนี้การกลับชื่อสกุลให้ใช้ตามความนิยมของคนในชาตินั้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อสกุลและอักษรย่อชื่อต้น อักษรย่อชื่อกลาง หากกรณีผู้แต่งมีคำต่อท้าย เช่น Jr. หรือคำอื่น ๆ ให้ใส่คำดังกล่าวต่อท้ายอักษรย่อชื่อต้นหรืออักษรย่อชื่อต้น (ถ้ามี) โดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค

4) ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ให้ลงรายการโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหาหน่วยงานย่อย และเว้นวรรคจากชื่อหน่วยใหญ่ไปหาชื่อหน่วยงานย่อย

5) โปรดสังเกตการเขียนรายการอ้างอิง ชื่อเรื่องและชื่อวารสาร/นิตยสาร/หนังสือพิมพ์ ใช้แบบอักษร ตัวเอน

